

HELSINKI

VANHAKAUPUNKI, VERKATEHTAANPUISTO

**HISTORIALLISEN AJAN (1550-1640) KAUPUNKIALUEELLA
TEHTYJEN MAARAKENNUSTÖIDEN ARKEOLOGINEN
VALVONTA JA KAIVAUS 2000**

FK Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo 2003

SISÄLLYS

SISÄLLYS

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

TIIVISTELMÄ

KARTTAOTTEET

1. JOHDANTO	1
2. TUTKIMUSALUEEN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA	3
3. TUTKIMUSALUEEN HISTORIA	4
4. AIEMMAT ARKEOLOGISET TUTKIMUKSET VANHASSAKAUPUNGISSA	21
5. ARKEOLOGISET HAVAINNOT	27
5.1 Verkatehtaanpuiston kaivaus	27
5.2 Puron Hämeentien alituksen valvonta	34
5.3 Verkatehtaanpuiston puron rakentaminen	34
6. TUTKIMUSTEN TULOKSET	42

LIITTEET I-VII:

I	Karttaluettelo
II	Karttojen kopiot
III	Negatiiviluettelo (HKM/negatiivit 272 303-322)
IV	Diapositiiviluettelo (HKM/Verkatehtaanpuisto 2000:1-20)
V	Kuvataulut
VI	Löytöluettelo (KM 2000075:1-117)

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Kohteen nimi: Helsinki, Vanhakaupunki, Verkatehtaanpuisto

Kunta: Helsinki

Kylä: Koskela

Kaupunginosa: Vanhakaupunki 27

Kortteli:

Tontti: RN:o 1
Tontin omistaja: Helsingin kaupunki

Osoite: Hämeentie 159

Tutkimuksen laatu: Historiallisen ajan (1550-1640) kaupunkialueella tehtyjen maarakennustöiden arkeologinen valvonta ja kaivaus
-Jätevesiputki-, vesiputki- ja telejohtokaivantojen kaivamisen valvonta ja kaivaus Verkatehtaanpuistossa
-Verkatehtaanpuiston halki tehdyn puron uoman kaivamisen valvonta
-Hämeentien poikki kaivetun puron putkien kaivamisen valvonta

Peruskartta: 2034 06 HELSINKI (1991)

Keskipisteen koordinaatit (peruskoordinaatisto): $x = 6678\ 40$
 $y = 2554\ 50$
 $z = 2.5$

Keskipisteen koordinaatit (yhtenäiskoordinaatisto): $p = 6679\ 70$
 $i = 3388\ 18$
 $z = 2.5$

Keskipisteen koordinaatit, kaivausalueen profiilin itäpää (Helsingin kaupunki): $x = 23261,066$
 $y = 51714,575$
 $z = 2.597$

Valvoja: Markku Heikkinen 2000

Tutkimuslaitos: Helsingin kaupunginmuseo

Kenttätyöaika: Valvonta 11.5., 10.11., 21.11., 5.12., 11.12.-14.12.2000
Kaivaus 31.7.-2.8.2000

Kaivettu alue: 6 m²

Valvonta-alueen laajuus: 56 000 m²

Valvonnan kustantaja: Helsingin kaupunginmuseo

Tutkimuskustannukset: -

Löydöt: KM 2000075:1-117 (diar. 19.10.2000)

Mustavalkonegatiivit: HKM 272 303-322

Diapositiivit: HKM/Verkatehtaanpuisto 2000:1-20

Aikaisemmat tutkimukset ja tarkastukset **Tutkimukset Vanhassakaupungissa yleensä:**

Kuninkaankartanonsaari, Juhani Rinne, tark. 1913 (ei kertomusta); Kirkko ja Koskelantie, Nils Cleve, kaiv. 1930-31; Kuninkaankartanonsaari, Rainer Knapas, tark. 1971; Vanhakaupunki, Esa Suominen ja Päivi Pykälä-aho, fosfaattikartoitus 1984 (ei kertomusta, ks. Vaasa-ajan kaupungit I. Helsinki); Vanhakaupunki 1988, Markku Heikkinen, koekaiv. 1988; Vanhakaupunki 1989-93, Markku Heikkinen, kaiv. 1989-93 (jälkityöt kesken); Vanhakaupunki 1997, Markku Heikkinen, kaiv. 1997; Vanhakaupunki 1999, Markku Heikkinen, kaiv. 1999; Vanhakaupunki, Annala 1999-2000, Markku Heikkinen ja Jaana Mellanen, valv. 1999-2000.

Aikaisemmat löydöt: HKM XLV:40 (1929)
HKM XXXIII:45-48 (1929)

Löydöt Vanhastakaupungista yleensä:

HKM XXXXV:84:alanumerot (kaivaukset 1930-31); HKM XLV:511-579 ja 642-657 (fosfaattikartoitus 1984); HKM XLV:690-699 (koekaivaus 1988); 1989-93 kaivausten luettelointi kesken; KM 98021:1-7078 (kaivaukset 1997); KM 2000028:1-2732 (kaivaukset 1999); KM 2000074:1-162 (Annalan valvonta 1999-2000); lisäksi kaksikymmentä irtolöytönumeroa, lähinnä pelloista löydettyjä rahoja kaupunkiajalta ja sen jälkeen, Helsingin kaupunginmuseon ja Kansallismuseon Rahakammion kokoelmissa (ks. Vaasa-ajan kaupungit 1. Helsinki.)

Kirjallisuusviitteet: Heikkinen, Markku, 1989. Helsinki. Vaasa-ajan kaupungit 1. Helsingin kaupunginmuseo. Helsinki 1989.

Narinkka 1994. Helsingin kaupunginmuseo. Jyväskylä 1994.

Kaivauskertomuksen sivumäärä: 43

Kaivauskertomuksen liitteet: I Karttaluettelo
II Karttojen kopiot
III Negatiiviluettelo

IV	Diapositiiviluettelo
V	Kuvataulut
VI	Löytöluettelo

Kertomuksen säilytyspaikka:

Helsingin kaupunginmuseo

Kertomuksen kopio:

Museoviraston rakennushistorian osasto

Tiivistelmä: Vuosien 1999-2000 aikana Helsingin kaupunginmuseon tutkijat valvoivat Vanhassakaupungissa Helsingin entiselle sijaintipaikalle (1550-1640) rakennettavan tekopuron ja Verkatehtaanpuiston peruskunnostamista. Suunnilleen kaupunkiaikaisen puron linjausta noudattaen Kellomäen ja Annalanmäen väliseen laaksoon Kustaa Vaasan tieltä Vanhankaupunginlahteen rakennettiin uusi pieni puro, johon pumpattiin vettä merestä ja puhdasta vettä Hämeentien alta vesijohdosta. Veden siirtämiseksi puron yläjuoksulle vedettiin uusi putki merestä Kustaa Vaasan tien luokse.

Hämeentien länsipuolella jätevesiputket olivat tuhonneet vanhan uoman eikä täällä suoritettu tutkimuksia. Hämeentien itäpuolella Verkatehtaanpuistossa valvottiin puron rakentamisen ja puiston kunnostamisen lisäksi uusien jätevesi-, vesi- ja telelinjojen kaivamista vuonna 2000 useassa otteessa. Jätevesiputken kaivannosta entisen puron vierestä löytyi kaupunkiaikaisen rakennuksen jäännökset runsaine esinelöytöineen. Rakennus tutkittiin vain kaivannon kohdalta (0.75 x 7 m). Vanha ja uusi puro leikkasivat toisiansa useissa kohdissa ja vanha puro näkyi uuden puron pohjalla tai reunoilla täytemaina. Kaivantojen muista kohdista ei tullut esiin kiinteitä rakenteita tai kaupunkiaikaisia löytöjä. Puiston itäosa oli kaupunkiaikana merta.



Ote peruskarttalehdestä 2034 06 HELSINKI (1991). Mk 1:20 000.
Vuoden 2000 valvonta-alue rasteroitu.



Mk 1:4000

Kantakartta ©Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto

Tutkimusalueiden sijainti:



1999 rakennettu puron osuus (ei tutkimuksia)



2000 rakennettu puron ja Verkatehtaanpuiston osuus (valvonta ja kaivaus)

1. JOHDANTO

1990-luvun loppupuolen Vanhankaupungin alueen peruskunnostamisen yhteydessä päätettiin Annalanmäen ja Kellomäen väliseen laaksoon rakentaa tekopuro, joka laskisi Kustaa Vaasan tien luota Vanhankaupunginlahteen. Kohdalla sijainnut itä-länsi –suuntainen puro, Kaupunginpuro, oli menettänyt lähes koko valuma-alueensa nykyisessä Koskelassa rakentamisen takia 1900-luvun puoliväliin mennessä. Sadevedet ym. oli johdettu viemäreihin. Jäljellejäänyt puro oli vain pieni oja ison uoman reunalla ja siinä oli vettä lähes ainoastaan keväällä. Hämeentien itäpuolella Verkatehtaanpuistossa puron uoma oli täytetty 1920/30-lukujen vaihteessa.

Hämeentien länsipuolelle Annalanmäen ja Kellomäen väliseen laaksoon rakennettiin 1999 suurin piirtein vanhan puron linjausta noudatteleva kapea ja matala tekopuro, sen reunalle polut ja puron yli sillat sekä vesiputki puron eteläpuolelle veden pumppaamiseksi ojaan merestä. Ennen rakentamista oli keskusteltu kaupungin viherosaston kanssa arkeologisen valvonnan tai kaivauksen tarpeesta tällä Hämeentien länsipuolisella alueella. Puron keski- ja itäosan kohdalla meni kuitenkin isot jätevesiputket, jotka olivat tuhonneet entisen uoman ja mahdolliset rakenteet kaupunkiajalta ja sen jälkeiseltä ajalta. Puron länsipää lähempänä Kustaa Vaasan tietä oli aiempien tutkimusten mukaan 1900-luvun täytemaiden päällä. Arkeologinen valvonta tai kaivaus nähtiin turhaksi kyseisellä alueella.

Asiaan päätettiin palata seuraavan työvaiheen alkaessa. Se tapahtui toukokuussa 2000, jolloin Hämeentien alle laitettiin puron lasku-uomaa varten putki. Samalla yhdistettiin jo aiemmin mereltä Hämeentien itäpuolelle Verkatehtaanpuiston pohjoisosan kautta vedetty putki ja Hämeentien länsipuolelle puron viereen vedetty putki. Putken avulla pumpattiin puron tarvitsema vesi merestä puron yläjuoksulle. Meriveteen sekoitettiin myös puhdasta vettä veden kirkastamiseksi. Se otettiin Hämeentien alla kulkevasta juomavesiputkesta, johon tehtiin samalla kertaa liittymä. Hämeentien kaivannossa dokumentoitiin arkeologin toimesta tien rakenteita maaleikkausprofiilista.

Kolmannessa vaiheessa Verkatehtaanpuiston läpi vedettiin Villa Arabeskiin kesä-heinäkuussa erilaisia putkia ja johtoja, joiden kaivantojen kaivamista valvottiin. Hämeentieltä vedettiin jätevesiputki ja Verkatehtaalta vesiputki ja telejohto. Puiston keskivaiheilla linjat yhtyivät ja jatkuivat yhdessä Villa Arabeskiin. Puiston länsiosassa jätevesiputkikaivannosta paljastui edellä mainitun puron vanha täytetty uoma ja sen itäpuolelta rakennuksen jäännökset. Rakennus kaivettiin kerroskaivauksena putkikaivannon kohdalta. Löytöjen perusteella kyseessä on kaupunkiaikaisen (1550-1640) rakennuksen jäännökset. Ainoan kaupunkiaikaisen (1645) kartan mukaan kyseisellä alueella ei ollut asuinkorttelia tai yksittäistä rakennusta.

Neljännessä vaiheessa museon arkeologi valvoi tekopuron rakentamista mereltä Hämeentielle useassa vaiheessa marras - joulukuussa 2000. Tekopuron linjaus tehtiin pääosin puistoarkkitehdin suunnitelmaa noudattaen. Siihen tehtiin muutoksia jäljelle jääneiden puiden kohdilla. Linjaus ei ollut täysin sama kuin vanhoista kartoista tunnettu linjaus. Vanha uoma näkyi selvästi uuden uoman pohjalla ja seinämissä täytemaina. Kaupunkiaikainen rantaviiva sijaitsi nykyisen Verkatehtaanpuiston keskivaiheilla Villa Arabeskin tasolla. Valvontaa jatkettiin kuitenkin mereen saakka, sillä kohdalla oli saattanut sijaita satamarakenteita ym. Tälle alueelle puiston itäosaan, entiselle merialueelle, tuotiin lisää multaa alueen tasoittamiseksi ja maapinnan kallistamiseksi puroa kohti.

Rakennustöitä valvoi allekirjoittanut. Rakennuksen kaivamisessa oli mukana allekirjoittaneen lisäksi Anja Korkala ja Hanna Kääriäinen, jotka irrotettiin työhön toisesta projektista. He myös piirsivät ja valokuvasivat kaivauksella. He myös puhdistivat löydöt heti kaivausten jälkeen. Leena Lehto konservoi löydöt kaupunginmuseon konservointilaitoksessa. Ritva Hakkarainen piirsi kartat puhtaaksi Mapinfo-ohjelmalla, luetteloi esineet Accessilla ja piirsi ne ke-sällä 2003.

Helsingissä 31.10.2003


MarkkuHeikkinen

2. TUTKIMUSALUEEN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Verkatehtaanpuisto (noin 280 x 200 m) sijaitsee Vanhassakaupungissa läntisen Hämeentien ja itäisen Vanhankaupunginlahden välissä. Pohjoisessa aluetta rajaa Helsingin ammattikorkeakoulun Taide- ja viestintäoppilaitos (Tavi, entinen verkatehdas vuodelta 1900) ja sinne johtava katu, Verkatehtaanpolku (ks. kartta 1). Puiston eteläpuolella on isot pienteollisuustalot vuosilta 1963 ja 1964. Puiston eteläosan keskellä sijaitsee korkeammalla alueella kaksikerroksinen puurakennus Villa Arabeski (1929), joka on nykyisin Tavin käytössä. Rakennukseen johtaa Hämeentieltä puiden reunustama puistotie.

1990-luvun lopulla alue oli puistona, jossa oli muutama kevyenliikenteenväylä. Puiston länsiosa oli hoidettua nurmikkoaluetta, jossa kasvoi melko runsaasti eri-ikäisiä lehtipuita. Puiston itäosa merenrannassa oli hoitamaton ja alue oli varsinaista ryteikköä. 1990-luvun lopulla rakennettu Pornaistenniemen johtava silta ja etelässä Vanhankaupunginlahden rantojen täyttömaille jo aiemmin rakennetut kevyenliikenteenväylät tekivät alueesta ulkoilureittien risteyskohdan. Vanhankaupungin yleisen 1990-luvun lopun peruskunnostamisen ja tekopuron rakentamisen yhteydessä vuonna 2000 koko alue kunnostettiin puistoksi, jossa risteilee nyt runsaasti kevyenliikenteenväyliä. Puustoa harvennettiin koko alueella. Etenkin puiston itäosassa suoritettiin puuston ja pensaikkojen raivausta sekä kevyenliikenteenväylien ja siltojen rakentamista. Puiston itäosaan tuotiin myös lisää maamassoja ja multaa alueen tasoittamiseksi ja oikean kaltevuuden saavuttamiseksi, jotta sade- ja sulamisvedet virtaisivat rakennettuun tekopuroon.

Alueen läpi on aiemmin virrannut puro, joka on täytetty ilmeisesti verkatehtaan johtajan talon rakennustöiden yhteydessä 1920/30-lukujen taitteessa. Puro on tullut luoteesta puiston alueelle suunnaten kaakkoon ja kääntyen vähitellen koilliseen. Merenranta on sijainnut kaupunkiaikana Tavin päärakennuksen ja Villa Arabeskin itäisivujen välisellä linjalla. Puro on laskeutunut mereen rakennusten puolivälissä aina 1800-luvun puoliväliin saakka (kartat s. 10 – 12 ja 14). Maankohoamisen, Vantaanjoen tuoman lietteen ja täyttämisen takia rantaviiva on siirtynyt sittemmin noin 80 metriä itään päin yhtyen pieneen kallioluotoon, jonka nimi oli kaupunkiaikana Kaskuholmen. Puron juoksu on tällöin käännetty keinotekoisesti suoraan itään luodon eteläpuolelle vuoteen 1877 mennessä (kartat s. 15 – 20).

Alueen korkeuskäyrät noudattavat puren entistä juoksua, sillä korkeudet nousevat pohjoiseen, länteen ja etelään. Puiston keskiosat ovat noin 1 – 3 m mpy:n korkeudella. Pohjoispuolen katu, Verkatehtaanpolku, on noin 3 metrin korkeudella, Hämeentie on noin 6 metrin korkeudella ja Villa Arabeski ja sinne johtava tie ovat noin 4 metrin korkeudella. Hämeentien itäpuolella on tien suuntaisesti jätevesiputki, joka näkyy rinteessä terassina.

Puiston länsiosassa nurmikon ja ohuen humuskerroksen alla on savikerros. Villa Arabeskin kohdalla on kallio melkein maanpinnalla. Entinen luoto sillan luoteispuolella meren rannassa on kalliota, mutta muuten puiston itäosan maat koostuvat melko sekalaisesta aineksestä (mm. selviä liettymiskerroksia ja täyttömaita). Alueen korkeus on vain alle metrin merenpinnasta. Tavin ja Kaskukolmenin välinen ranta on suoritettu vasta 1963.

3. TUTKIMUSALUEEN HISTORIA

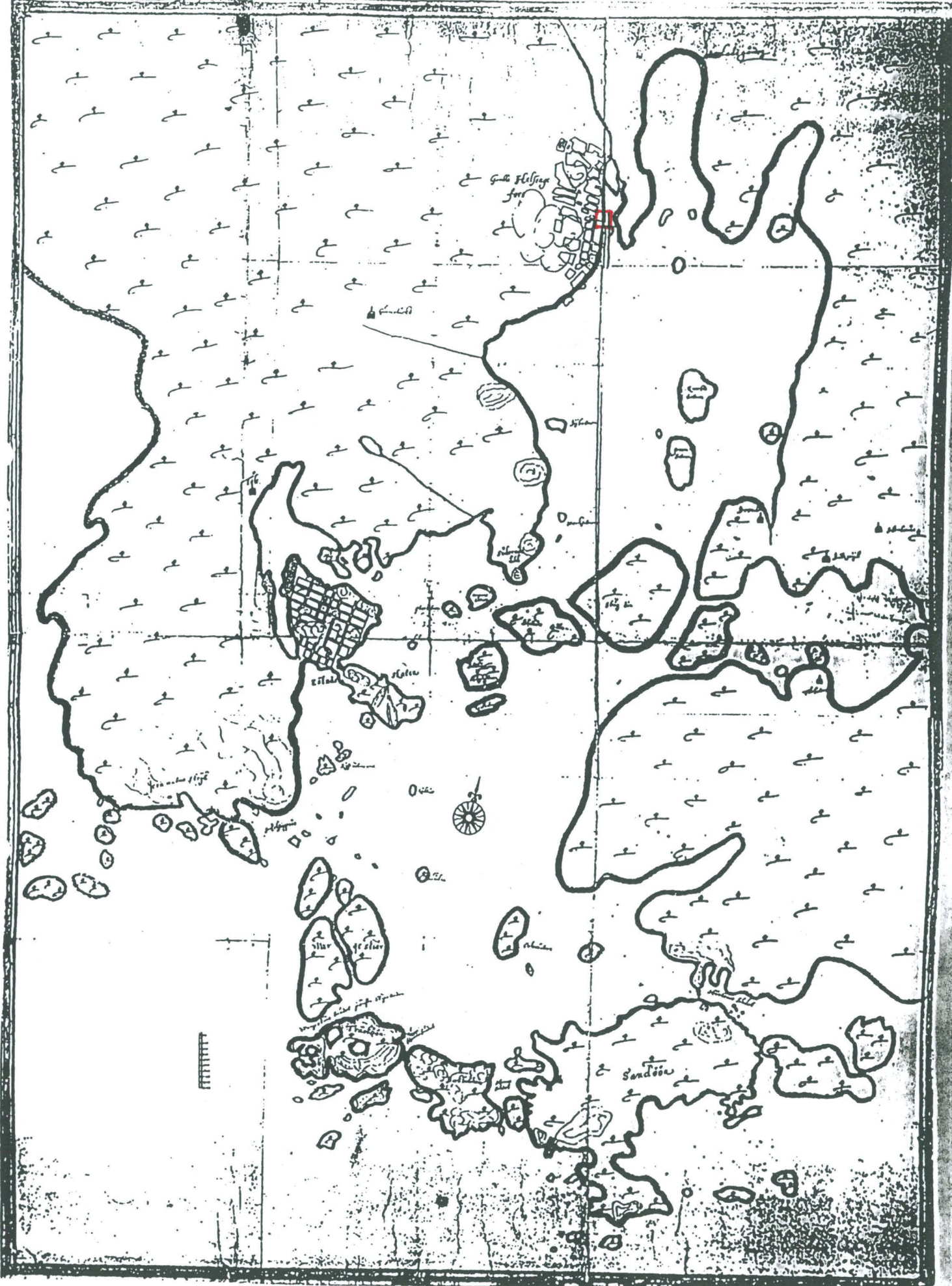
Alue kuului keskiajalla Koskelan kylään, joka mainitaan ensimmäisen kerran v. 1417. Kaupungin perustamisajankana 1550 kylään kuului viisi taloa, joista osa sijaitsi Helsingin kaupunginmuseon vuosien 1989 - 93 kaivausten perusteella Kaupunginpuron ja Vanhankaupungintien välisellä alueella. Vanhasta Helsingistä on säilynyt vain yksi kartta, jonka ilmeisesti Hans Hansson on piirtänyt vuonna 1645 (ks. kartat s. 5 - 6). Kartassa ei näy kuin kortteleiden sijainti. Tontteja tai rakennuksia ei ole merkitty. Ainoa merkitty rakennus on kirkko kaupunkialueen luoteisnurkassa. Kaupungin eri rakentamisvaiheista ja rakennuksista ei ole paljonkaan kirjallisia tietoja. Kaupunki on palanut tuntemattomassa laajuudessa vuonna 1570. Onko kaupungin asemakaavaa muutettu tällöin vai onko se pysynyt perustamisestaan saakka samanlaisena ei tiedetä. Alueen kaupunkiaikaa edeltävästä ajasta, kaupungin perustamisesta ja historiasta, kaupungin ulkonäöstä ja julkisista rakennuksista, vanhoista ja uusista arkeologista kaivauksista, esineistä ja alueen kaupunkiajan jälkeisestä historiasta saa tarkempia tietoja **Helsinki. Vaasa-ajan kaupungit 1** -raportista ja **Narinkka 1994** -vuosikirjasta sekä niiden julkaisemisen jälkeen tehtyjen kaivausten raporteista.

Kaupunki määrättiin siirrettäväksi 1640 Vironniemelle. Kaupunki oli kuitenkin olemassa vielä vuoden 1645 kartoitusvaiheen aikana, sillä kaupungin porvarit alkoivat muuttamaan joukolla Uuteen Helsinkiin vasta 1640-luvun puolivälin jälkeen. Kruunun ja Uuden Helsingin taholta tulleiden toistuvien uhkailujen ja houkutteluiden jälkeen Vanha Helsinki tyhjentyi lopullisesti kuitenkin vasta vuoteen 1662 mennessä.

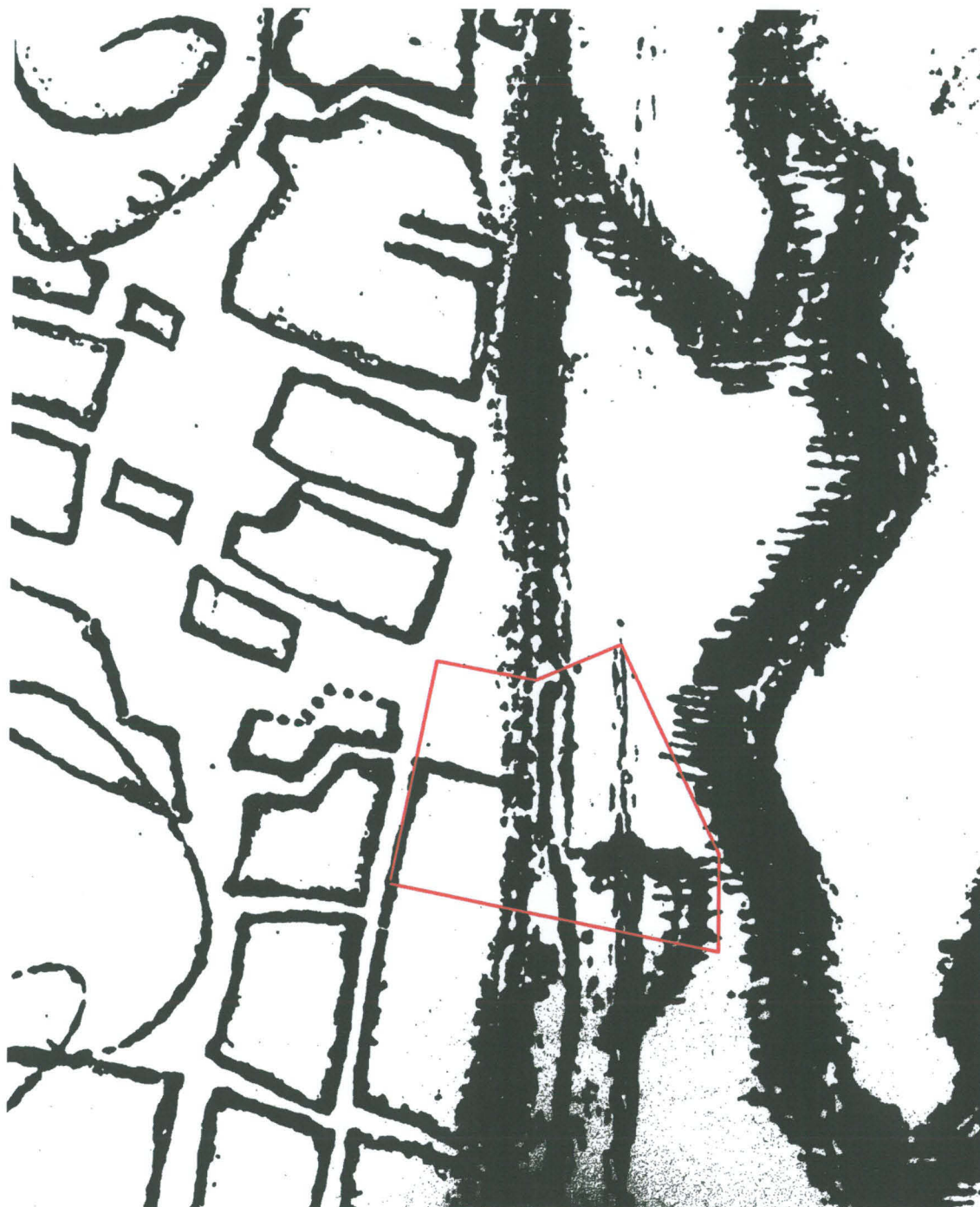
Vuoden 1645 kartta on sijoitettu, ottaen huomioon **Helsinki. Vaasa-ajan kaupungit 1** -raporttiin koottu vanha kartta-aineisto, maaperätiedot ja muut tekijät, nykykarttapoljalle (ks. kartta s. 7). Sen perusteella Verkatehtaanpuiston alueella puron pohjoispuolella ei ole sijainnut korttelia. Puron eteläpuolella on ollut rantaan saakka ulottunut kortteli keskiaikaiseen asemakaavaan kuuluvana piirteenä. Alueella on voinut sijaita yksittäinen rakennus, jota ei ole merkitty karttaan. Karttaan on kuitenkin merkitty yksittäiset julkiset rakennukset kuten mylly, raatihuone ja kellotorni asuinkortteleiden tavoin. Rannassa on voinut sijaita kaupungin satama, joka olisi muodostunut aukiosta ja kaupunginlaiturista. Puron eteläpuolella rantaan saakka ulottuvien kortteleissa on oletettu sijainneen kauppiaiden ranta-aitat eli se olisi kuulunut sataman alueeseen. Kaupungin loppuaikoina ainakin osa lastista purettiin redillä sataman edessä tai Santahaminassa mataloituvan lahden takia. Rekonstruktiokarttaan on sijoitettu myös kirjallisista lähteistä kerätyt tiedot julkisista rakennuksista ja toiminnoista.

Entinen kaupunkialue otettiin kaupungin siirron jälkeen Uuden Helsingin porvarien käyttöön laidun- ja heinäalueiksi. Länsikosken rannalla sijaitsi kaupungin mylly ja ilmeisesti Hämeentien ja Vanhankaupungintien risteyksen pohjoispuolella krouvi heti 1600-luvulta lähtien. Viikin puolella saarella länsikosken itärannalla oli kruunun myllyt ja krouvi. Koskelan vaunuhallien kohdalla sijaitsi kaupungista 1643/44 siirretty hospitaali vuoteen 1765 saakka.

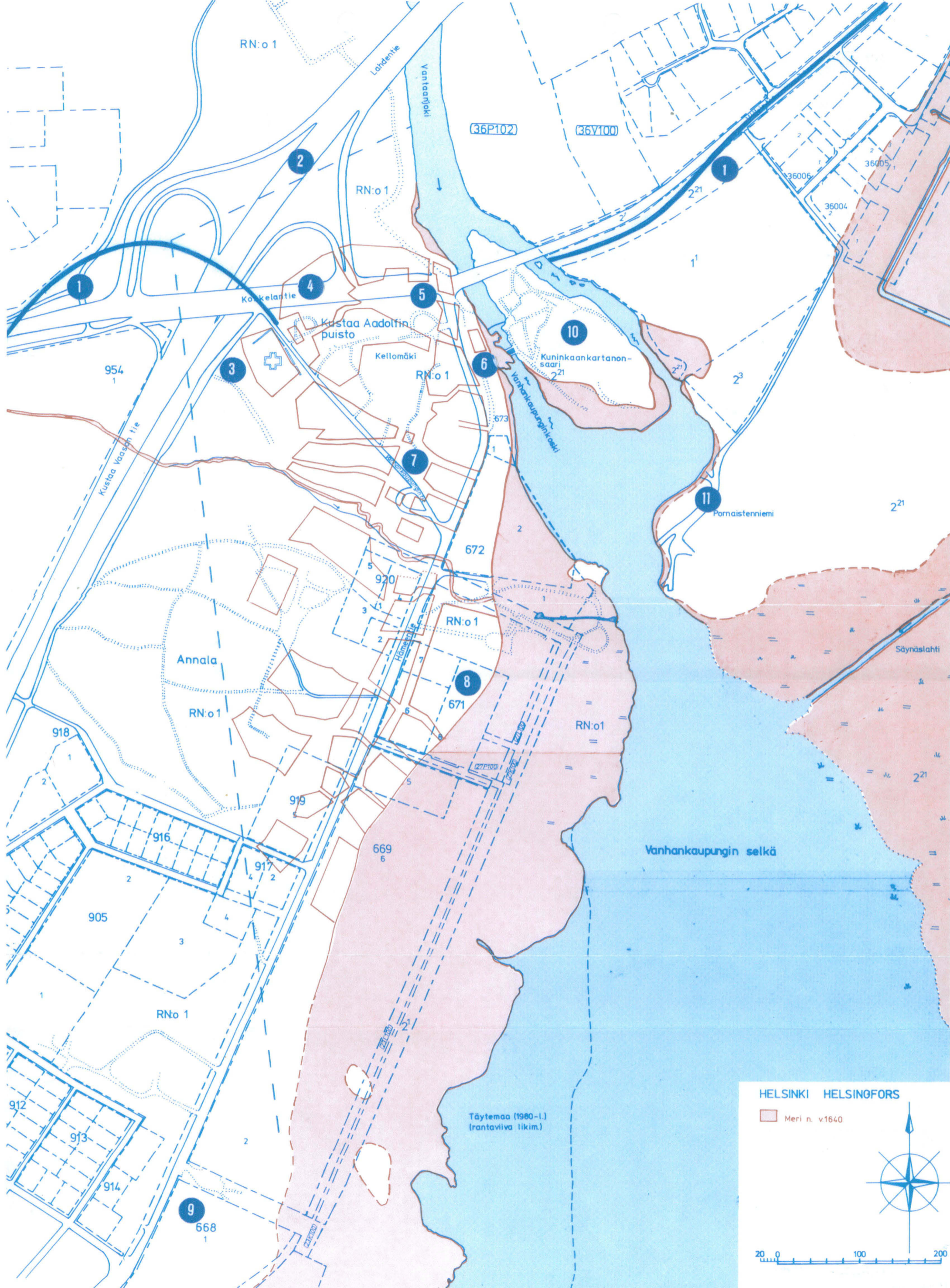
Välillä kokonaan autioituneen Koskelan kylän yhteen taloon kaupungin maistraatti otti 1700-luvun alussa viljelijän vuokralle. Tilan, Forsbyn, vuokraajat saivat vähitellen haltuunsa kaikki Koskelan kylän maat. Tilan vuokraajalla oli 1700-luvun lopulla mm. krouvi, värjäämö, viinan polttimo, mallastamo ja panimo. Rakennuksissa valmistettiin silloin eniten alkoholia Uudenmaalla. Nikolai Sinebryhoff osti kyseiset laitokset 1810/20-luvun vaihteessa ja Paul Sinebryhoff sulki ne 1820-luvun alussa uusien tehtaiden valmistuttua kaupunkiin. Alue



Charta öfver gamle och Nya Helsingfors varande ägor, piirt. ilmeisesti Hans Hansson 1645.
 Mk noin 1:11 500



Yksityiskohta edellisestä kartasta. Mk 1:4000.



Rekonstruktioehdotus Helsingistä noin vuonna 1640: 1. Suuri Rantatie; 2. Tulliaita; 3. Kirkko; 4. Hospi-
 taali; 5. Koulu; 6. Mylly; 7. Päätori; 8. Satama; 9. Hirttopaikka; 10. Kunnkaankartano; 11. Laivaveistämö

myytiin kauppaneuvos G.O. Waseniukselle 1847. Ne sijaitsivat värjäämön pohjoispuolella (ks. kartta s. 12), nykyisin Tavin talon pohjoispuolella puiston puolella.

Koskien luokse kehittyi Vantaanjoen antaman voiman, joen ja teiden tarjoamien liikenneyhteyksien avulla pieni teollisuuskeskus. 1700-luvulla siellä oli kaupungin ja kruunun myllyjen ja krouvien lisäksi viinanpolttimo-panimo-mallastamo, värjäämö, vaatetehtas, tiilitehtas (1770-1811) ja itäkoskessa saha (1735-1840). Kosken luona oli myös muita rakennuksia kuten mylärin talo ja Kuninkaankartanonsaarella Pärnain talo.

Forsbyn tila alkoi hajoamaan vähitellen 1800-luvulla kaupungin vuokratessa alueita muille. Villa Annebergin huvila rakennettiin 1830-luvun alussa Annalanmäelle ja sen vuokraaja kauppaneuvos G.O. Wasenius vuokrasi ajoittain myös kaupungilta Forsbytä ja Viikkiä. Itse huvila lähialueineen pysyi Waseniuksilla II-maailmansodan alkuun saakka, mutta muita alueita lohkottiin siitä vähitellen pois. Vanhankaupungin pohjoisosan Forsbyn tilaa hoiti viimeiseksi 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun lopulla yhtiö, jonka jälkeen tilan maita jaettiin useille palstaviljelijöille. Kellomäen etelärinteille Vanhankaupungintien pohjoispuolelle rakennettiin asuin- ja huvilarakennuksia. Viikin latokartanon alueeseen kuuluneeseen Kuninkaankartanonsaarelle ja länsikosken länsirannalle perustettiin 1870-luvulla vedenpuhdistuslaitos voimalaitoksineen. Sen henkilökunnalle rakennettiin asuntoja Kellomäen koilliskulmaan. Itse Forsbyn talo joutui myös vesilaitoksen henkilöstön asunnoksi.

Tutkimusalueen pohjoispuolella Tavin pohjoissiiven kohdalla toimi vuodesta 1744 vuoteen 1897 Popen, Tammelanderin (?), Enningin, Österbergien, Lampenin ja Handolinin värjäämö. Sen pohjoispuolella oli 1800-luvulla useita rakennuksia (esim. vanha polttimo) ennen kosken äärellä sijainneita Hartwallin jääkellaria (nyk. myllyn eteläpuolella) ja myllyjä. Vuonna 1900 valmistui Mekaaninen villakehräämö Handolinin värjäämön kohdalle ja sen eteläpuolelle. Tehdas lopetti toimintansa 1957. Rakennus siirtyi kaupungin sähkölaitokselle, sittemmin energialaitokselle, vuoteen 1996 saakka, jolloin rakennusta alettiin korjaamaan Helsingin ammattikorkeakoulun Taide- ja viestintäoppilaitokseksi. Tehtaan luoteispuolella Hämeentien varrella oli kaksi puurakennusta, jotka on sittemmin purettu.

Vuosien 1738 ja 1777 karttojen (kartat 10 – 11) perusteella Verkatehtaanpuiston alue oli 1700-luvulla rakentamaton. Alue oli jaettu vuoden 1777 kartan mukaan kahteen aidattuun alueeseen, jotka olivat todennäköisesti niittyjä (kartan selitysosa puuttuu). Niiden raja meni aivan puron pohjoispuolella. Ne kuuluivat 1700-luvun lopulla Forsbyn tilalle tai ainoastaan viljelysmaita vuokraavalle. Forsbyn tilan vuokraajat ja siihen kuuluvat alueet vaihtelivat jatkuvasti 1700- ja 1800-luvulla. Värjäämön pitäjät, jotka toimivat Forsbyn vuokraamalla, olivat useimmiten myös Forsbyn tilan vuokraajia 1700-luvulla.

Vuosien 1839 ja 1842 karttojen mukaan värjäämön eteläraja siirtyi vähitellen etelämmäksi puron eteläpuolelle (kartat s. 12 ja 15). Verkatehtaanpuiston alue oli lähes kokonaisuudessaan vuokrattuna 1820-30 -luvulta lähtien värjäämölle, jolloin puiston alueella oli istutuksia ja polkuja sekä peltoja. Alue oli vuokrattuna verkatehtaalte 1897 - 1958, jolloin istutuksia ei enää ollut karttojen mukaan. Tehtaan eteläpuolelle tontin eteläosaan rakennettiin tehtaan johtajalle asuinrakennus (Villa Arabeski) vuonna 1929, jolloin löytyi kaupunkiaikaista esineistöä. Rakennus oli vuodesta 1959 kehitysvammaisten päivähuoltolana ja 1990 -luvulla musiikkikouluna ennen siirtymistä Taville vuosituhannen vaihteessa. Päivähuoltolan aikana rakennuksen ympäristö, lähes koko puiston eteläpuolisko, oli aidattu kuten jo 1930-luvulla. Verkatehtaanpuiston alueen pohjoisosassa sijaitsi lentopallokenttä sähkö-/energilaitoksen aikana.

Milloin alue on muutettu avoimemmaksi puistoalueeksi tarkalleen ei ole selvitetty tämän tutkimuksen piirissä. Luultavasti muutos on tapahtunut vähitellen.

Villa Arabeskia peruskorjattiin Verkatehtaanpuiston arkeologisten tutkimusten aikana vuonna 2000. Puiston eteläpuolelle rakennettiin suuret pienteollisuustalot 1953, 1963 ja 1964. Hämeentie länsipuolen asuinrakennukset ovat 1940-luvun lopulta.

1990-luvun puolesta välin lähtien Vanhaakaupunkia kunnostettiin suunnitelmallisesti. Jo 1980-luvun lopussa Vanhankaupunginkosken rantamuureja korjattiin aluksi myllyn eteläpuolella (1988) ja sitten Kuninkaankartanonsaaren rannoilla. Sen jälkeen suunnitelmallinen kunnostustyö eteni etelästä pohjoiseen. Aluksi kunnostettiin Toukolaa. 1996 alkoi Annalan alueen kunnostustyöt ja 1999 työt ulottuivat jo Kellomäelle. Kunnostukseen kuului niin kasvillisuuden hoito, kevyenliikenteenväylien ja -siltojen rakentamiset, valaistukset, tekopuron teko entisen puron kohdalle kuin alueen rakennuskannan remontoiminen. Samoin rakennuksille ja alueille suunniteltiin uusia käyttötarkoituksia. Mm. Hyötykasviyhdistys hoitaa vuoden 1997 kaivausalueille tehtyä pienviljely- ja teemapuutarha-alueita. Teollisuus- ja varastotiloihin on muuttanut uusia oppilaitos- tai museolaitoksia (mm. taide- ja viestintäoppilaitos entisessä verkatehtaassa ja kaupunginmuseon Voimalamuseo entisissä vesilaitoksen voimalaitoksissa). Kunnostustyö saavutti viimeiseksi Verkatehtaanpuiston.

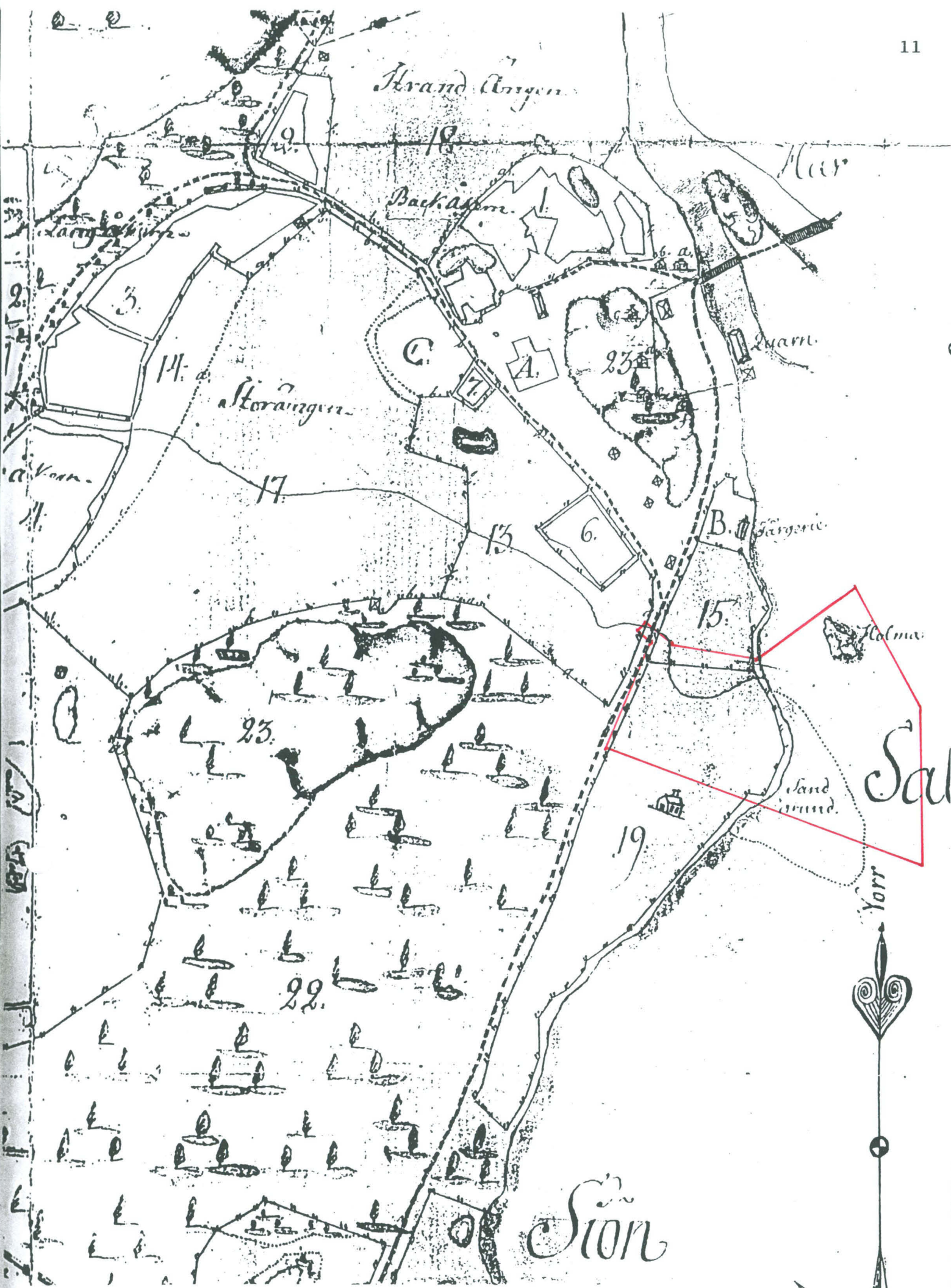
Alueen ensimmäiseen karttaan vuodelta 1738 (*H.O. Brinck; Geometrisk Carta öfver Situation af färsser wid Hälssing Gamelstaden*) nykyisen Verkatehtaanpuiston alueelle ei merkitty mitään erityistä (kartta s. 10). Alueen läpi virtaa puro, jonka lähin ympäristö on värretty (niitty?). Hämeentien ja Vanhankaupungintien risteyksen pohjoispuolella on krouvi, joka on ollut siinä mahdollisesti jo 1600-luvulla. Vanhankaupungintien toiselta puolelta löydettiin vuosien 1989 - 93 kaivauksissa muista kaivausalueista poiketen runsaasti 1700-luvun liitupiippujen katkelmia. Vuoden 1645 kartassa näkyvää luotoa (Kaskuholmen) ei ole piirretty karttaan.

Vuoden 1777 kartassa (*C. Häggström/J. Malmström; Charta öfver Forsby Hemmans In- och Utägor Uti Nylands Län Bårge Härad och Helsing Sockn*) alue jakaantuu kahteen (Nr:t 15 ja 19) aidattuun alueeseen (kartta s. 11). Molemmat on merkitty niityn värillä. Niiden raja meni itä – länsi –suunnassa puron linjauksen pohjoispuolella. Alueesta nro 15 suurin osa jäi nykyisen alueen pohjoispuolelle nykyisen Tavin alueelle. Sen pohjoispuolelle sijaitsi värjäämön rakennus pienellä tontilla. Alue nro 19 (Jeriko äng) jatkui pitkälle etelään. Tutkimusalueen eteläpuolella kartassa näkyy tällä alueella rakennuksen kuva. Se sijaitsi juuri tutkimusalueen eteläpuolella pienteollisuustalojen puolella alueen korkeimmalla kohdalla. Kallioluodon nimenä on Holma (vuodelta 1828 peräisin olevassa kartassa Karuhollme) ja puron suun eteläpuolelle on piirretty laaja maatunut alue. Vuoden 1738 kartan krouvin kohdalla on rakennus, jonka käyttötarkoitusta ei nimetä tarkemmin. Joissakin kartan eri versioissa se nimetään krouviksi. Kartasta ei ole säilynyt selitysosaa kuten ei useimmista muistakaan kartoista.

Vuodelta 1839 olevan kartan (*H. Gylden; Karta öfver Gammelstads Färgeri Tomten med dess tomgifning*) mukaan suurin osa Verkatehtaanpuistosta kuului nyt värjäämön alueeseen (kartta s. 12). Alue oli laajentunut Forsbyltä vuokratulla alueella 1826. Kartassa näkyy myös silta puron yli Hämeentien kohdalla. Se näkyy myös tarkemmissa lähitonttien vuosien 1828 ja 1834 kartoissa. Kartassa näkyy myös entisen viinapolttimon sijainti värjäämön pohjoisrajan

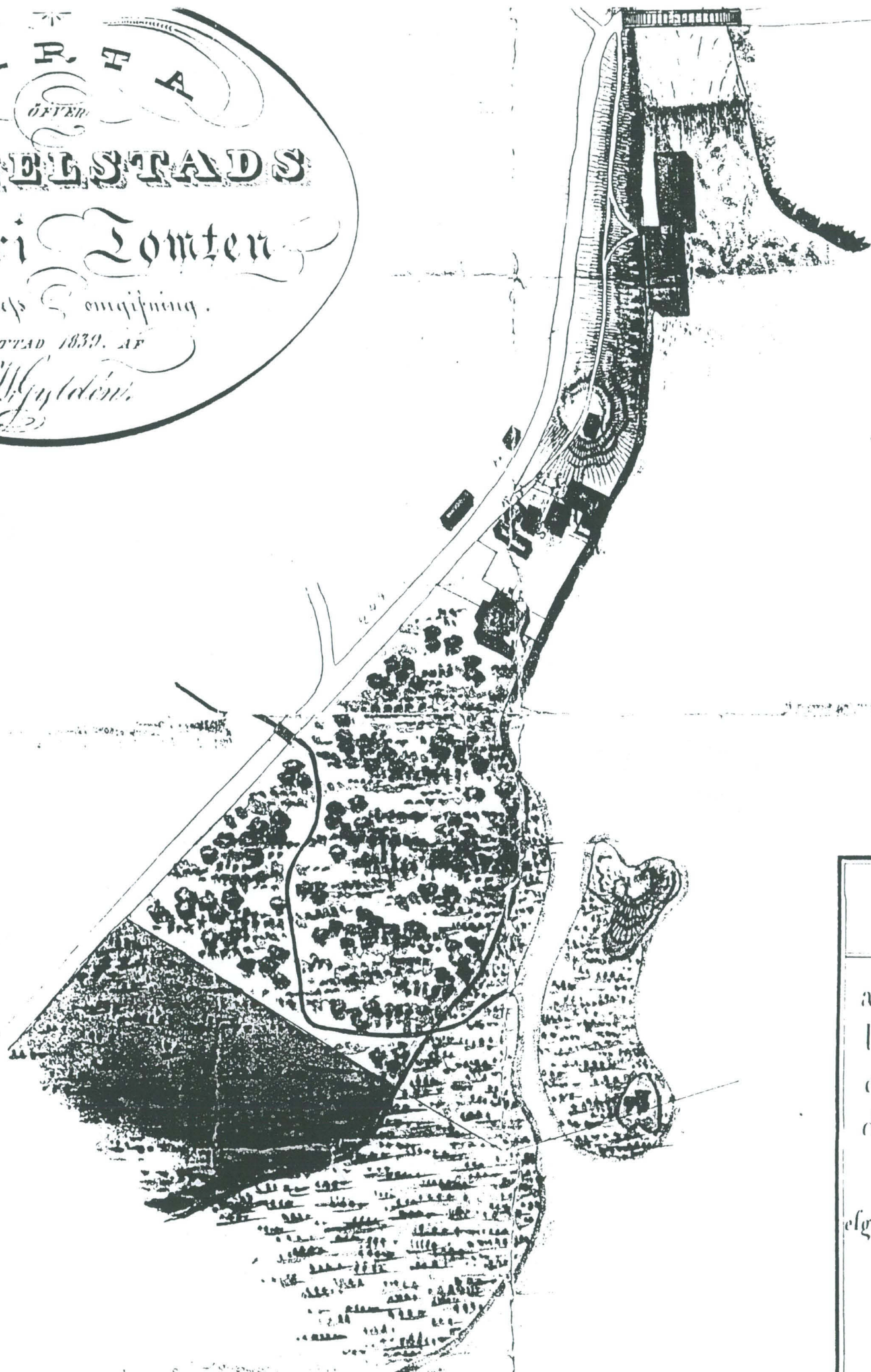


Ote kartasta *Geometrisk Carta öfver Situation af färsser wid Hälssing Gamelstaden*, piirt. H.O. Brinck 1738. Må noin 1:4000.



Ote kartasta Charta öfver Forsby Hemmans In- och Utäger Uti Nylands Län Bårge Härad och Helsingfors Sockn, piirt C. Häggström/J. Malmström 1777. Mk noin 1:4000.

A R T A
 ÖFVER
GAMMELSTADS
 Färgeri Tomten
 dess Tomtgifning.
 FÖRETTAD 1839. AF
 H. Gylden.



BESKRIFNING	
a.	Gröfs
b.	Såttus
c.	Spige
d.	Gamm
	Sittlus
e/h	Färgeri
	grus,
	Karta
	man, a

Otte kartasta "Karta öfver Gammelstads Färgeri Tomten med dess Tomtgifning", piirt. H. Gylden 1839.

pohjoispuolella. Luodon eteläpuolella oli ilmestynyt pienempi luoto ja ne olivat maatuneet yhteen. Samoin mannermaan ja luotojen väli on kaventunut.

Vuoden 1842 kartassa (*H. Gylden; Karta öfver Helsingforsstad med derunder lydande ägor belägne inom Helsing socken och fögderi af Nylands Län*) suurin osa tutkimusalueesta kuului värjäämön nro 5 alueeseen (kartta s. 15). Värjäämön eteläpuoliselle alueelle oli rakennettu ilmeisesti puisto-/puutarha-alue, jossa käytävät ja puro rajasivat alueita. Niissä numeroilla 1 ja 2 on merkitty eri väreillä karttaan, joista ilmeisesti numeroilla 2 merkityt ovat peltoja. Ne sijaitsevat puron eteläpuolella. Myöhemmän verkatehtaan eteläosan kohdalle on merkitty rakennus. Vanhoista valokuvista päätellen kyseessä on iso kivikellari. Alueen eteläkaista kuului nro 3:een. Nykyisen etelärajan eteläpuolella sijaitsi rakennus. Se oli ilmeisesti samalla kohdalla kuin vuoden 1777 kartassa näkyvä rakennus. Puron suun eteläpuolella maatunut alue (4) oli kasvanut. Luotojen muodostama saari oli samanlainen kuin edellisessä kartassa. Hämeentie kohdalla näkyy silta.

Vuoden 1877 kartassa (*Nyberg/Reuter; Karta öfver Villorna No 1 och 2 Änäs och Forsby samt villorna No 5, 6 och 7 invid Helsingfors stad*) värjäämön puutarha-/puistoalue on säilynyt melkein samanlaisena kuin vuoden 1842 kartassa (kartta s. 16). Sen sijaan mannermaa ja luodot ovat yhtyneet ja puron linjaus on muutettu. Puro ei enää suuntaudu eteläisimmästä kohdastaan koilliseen vaan se on suunnattu täältä keinotekoisesti suoraan itään ison luodon eteläpuolelle. Puisto-/puutarha-alue on muuttanut osittain muotoansa johtuen mm. puron linjauksen muuttamisesta. Suurin osa alueesta on merkitty samalla numerolla (24). Puron itäpään alueelle on tehty siihen nähden poikittaisia oja. Itäosan maatuneet alueet on merkitty numerolla 35, joka on aikaisemmassa kartassa merkitty numerolla 4. Villa Arabeskin kohdalla näkyy avokallio, joka näkyy ainakin vuoden 1897 kartassa. Puron käännöksen eteläpuolella näkyy myös avokallio. Tässä kartassa näkyy vielä silta Hämeentiellä puron kohdalla.

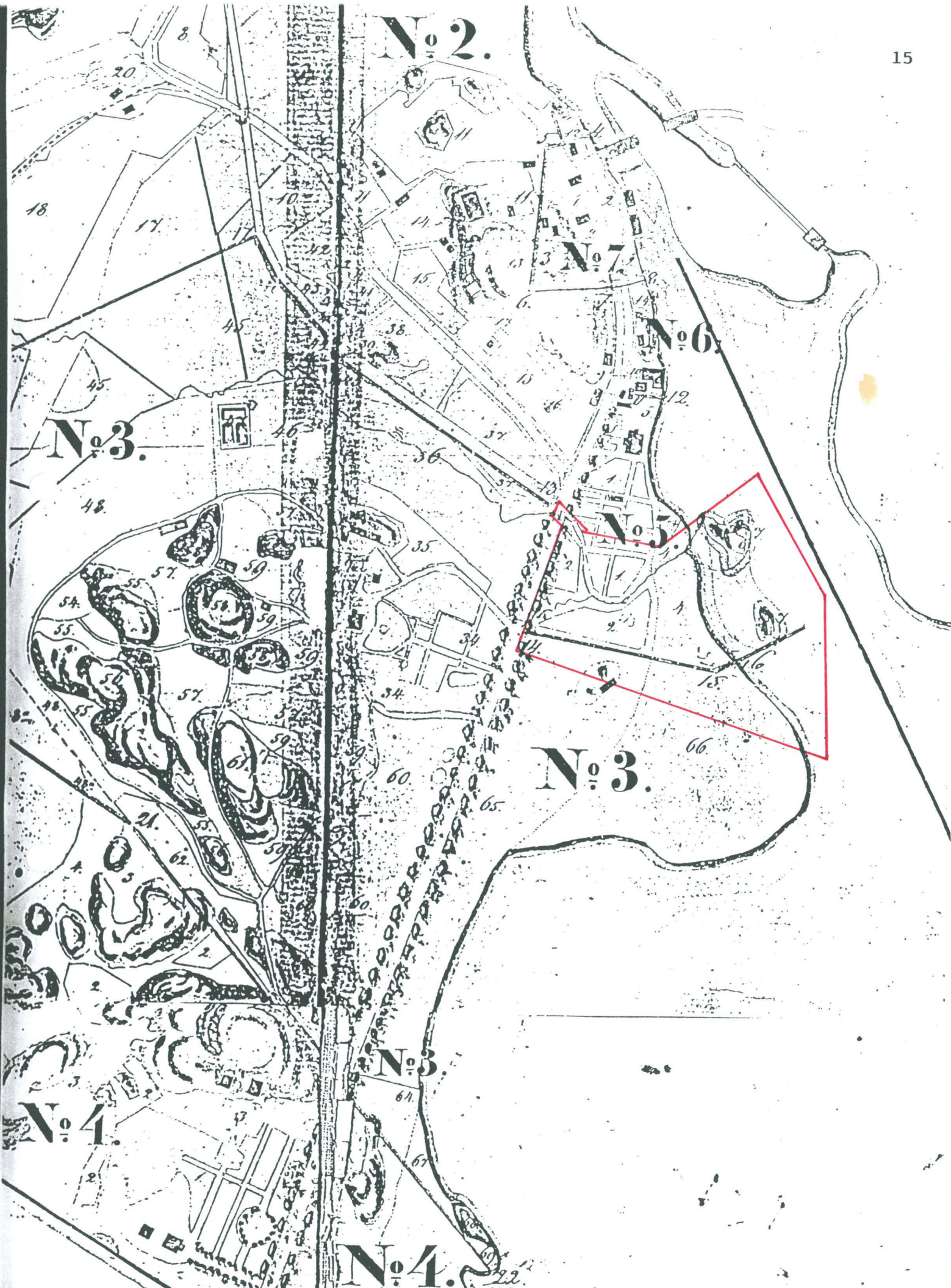
Vuodelta 1897 olevan kartan (*H. Helander; Karta öfver Handolins färgeri-tomt belägen på Forsby hemman invid Gammelstaden i Helsing socken och Nylands län*) mukaan puron itäosa on jo tällöin aivan suora ja puutarha-/puistoalueet ovat vuoden 1877 mukaiset (kartta s. 17). Hämeentien kohdalla ei näy enää siltaa. Karttaselityksissä puhutaan puutarhojen lisäksi pelloista, niityistä ja metsästä, mutta käytössä olleesta mustavalkoisesta kopiosta ei pysty erottamaan mikä kolmesta viimeisestä on mitäkin. Kyseisenä vuonna Handolinin värjäämöntontti joutui Helsingfors Mekaniska Väfveriet Ab:lle. Tontti oli vuokralla Forsbyn tilalta, joka oli kaupungin omistuksessa.

Vuoden 1920 kartassa (*Karta öfver Färgeriområdet i Gammelstaden*) näkyy verkatehtaan tontin rajat vahvennettuina (kartta s. 18). Ne ovat samanlaiset kuin Handolinin värjäämön tontin rajat. Rajat on samanlaiset kuin eräässä vuoden 1897/1900 kartassa. Kartassa näkyy myös tontin uudet rajat, jotka ovat samanlaiset kuin seuraavissa kartoissa (ks. viimeinen kartta). Ne on merkitty ohuella viivalla. Puroon nähden poikittaisia oja on runsaasti. Itse verkatehdas ja muut rakennukset näkyvät myös kartassa.

1920-luvun mustavalkoisessa kartassa (kartta s. 19) tilanne on sama kuin vuoden 1920 kartassa. Kartassa näkyy uudet rajat piste ja viiva –viivalla merkittynä. (ks. seuraava kartta) ja silloiset korkeuskäyrät. Alueen eteläpuoliset alueet kuuluivat vielä tässä vaiheessa Annalan huvilalle. Tämä 8 hehtaarin kokoinen alue lohkaistiin Annalasta pois vuonna 1938.

Vuoden 1938 kartassa (*Karta över Väveri området i Gammelstaden*) ei näy enää puroa (kartta s. 20). Tässä kartassa näkyy paremmin tontin uudet rajat. Ranta-alue kaakossa ei kuulu enää

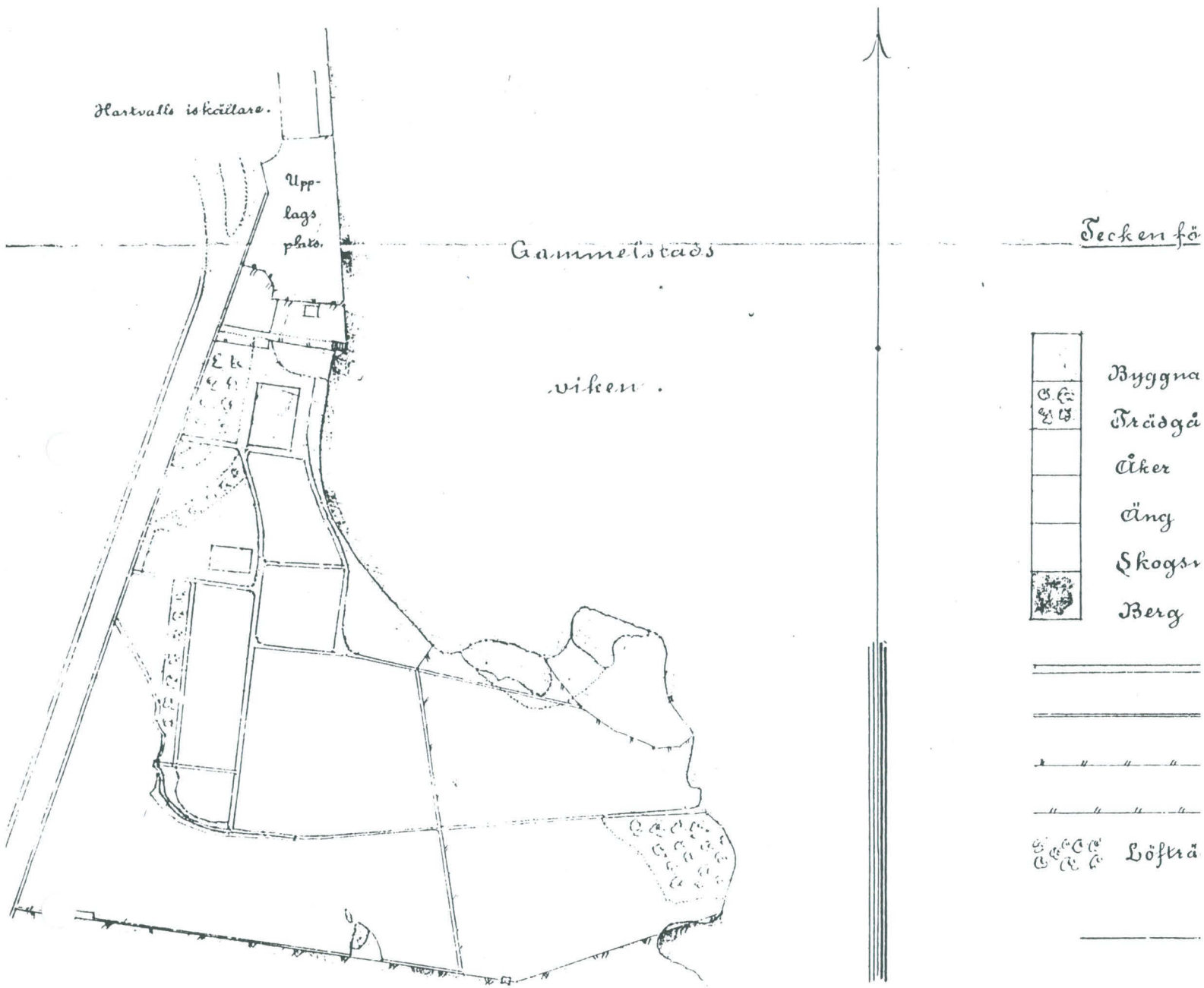
verkatehtaan alueeseen. Tontin eteläpuolelta on saatu kapea kaista lisää maata, jolloin tehtaan johtajan rakennus (1929) on voitu rakentaa aivan vanhan tontinrajan tuntumaan. Rakennus on ympäröity laajalta alueelta aidalla.



Ote kartasta Karta öfver Helsingforsstad med derunder lydande ägor belägne inom Helsinges socken och föderi af Nylands Län II. Guldén 1842. Mk noin 1:4000

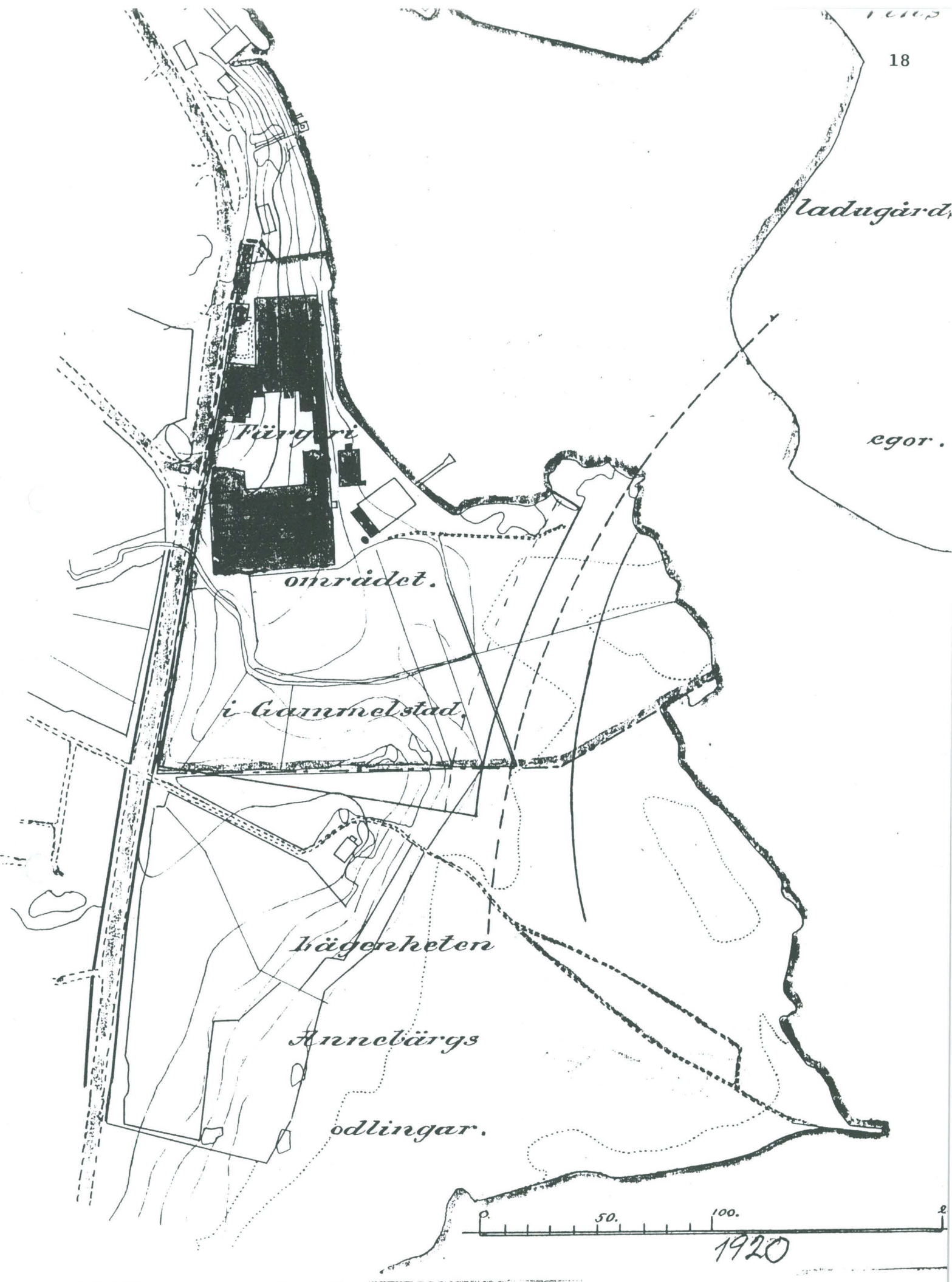


Otteet kartoista *Karta öfver Villorna No 1 och 2 Änäs och Forsby samt villorna No 5, 6 och 7 invid Helsingfors stad, piirt. tuntematon 1877* ja *Karta öfver No 3 Anneberg invid Helsingfors, piirt. Nyberg ja Reuter 1877*. Mk 1:4000.



Ote kartasta "Karta öfver Handolins färgeri-tomt belägen på Forsby hemman invid Gammelstaden i Helsinges socken och Nylands län", piirt. H. Helander 1879.

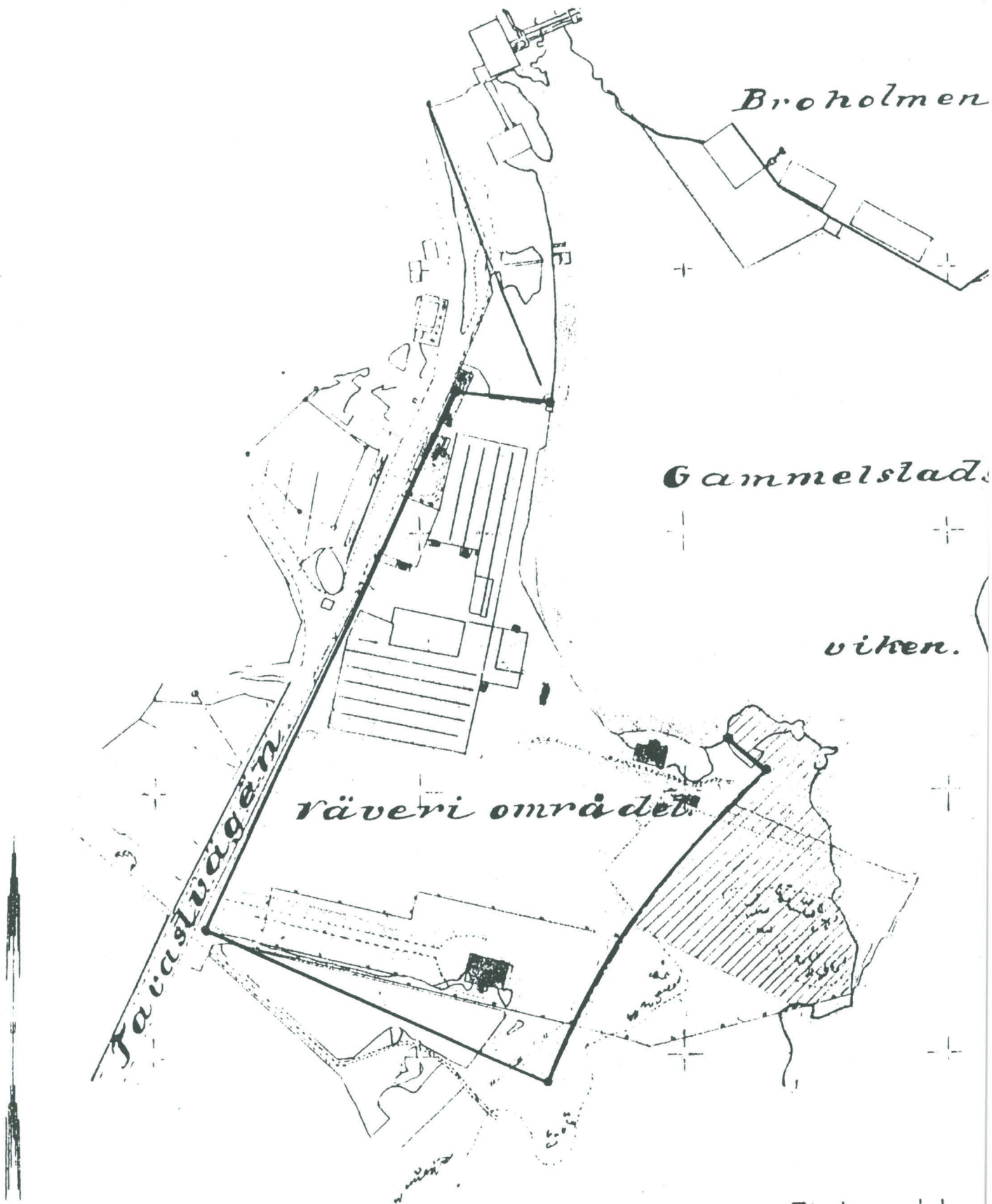




Ote kartasta Karta öfver Färgeriområdet i Gammelstaden. 1920. Mk 1:2000.



Ote kartasta, joka esittää Vanhaakaupunkia ja sen korkeussuhteita 1920-luvulla. Mk. 1:4000.



Stadsgeodet

Helsingfors

5. 4. 1938.

Carl Salonen

Ote kartasta Karta över Väveri området i Gammelstaden. 1938. Mk 1:2000.

4. AIEMMAT ARKEOLOGISET TUTKIMUKSET VANHASSAKAUPUNGISSA

Helsingin kaupungin synnyn ja kehityksen selvittämisessä on kirjallisten lähteiden vähäisyyden vuoksi arkeologisella aineistolla merkittävä osuus. Arkeologisten kaivausten avulla on mahdollisuus saada uutta tietoa kaupungin ulkonäöstä, ulkoisista yhteyksistä, sosiaalisesta rakenteesta ja kaupungin kehityksestä.

Vanhastakaupungista on 1700-luvun lopulta peräisin tiedot, että Annalanmäen ja meren väliset pellot olivat niin täynnä kivikasoja (= talonraunioita) että niiden takia peltojen vuokraajan maksama vuokra oli vain nimellinen. 1700-luvun lopussa Jernmark-niminen ukko oli kertomuksen mukaan löytänyt nykyisen Annalan kartanon kohdalta peltoa raivatessaan suuren kulta- ja hopea-aarteen ja tullut upporikkaaksi. 1800-luvun puolenvälin tienoilta ovat peräisin tiedot, että Annalanmäen ja meren välisiltä pelloilta aina joen suuhun saakka on löydetty raunioita, kiveyksiä sekä rahoja. Vielä 1900-luvun alussa havaittiin Annalanmäen itärinteellä rakennusten perustoiksi epäiltyjä kumpareita. Myös Kellomäen rinteillä muisteltiin nähdyn raunioita.

Ensimmäinen arkeologisen kiinnostuksen kohde Vanhassakaupungissa oli 1800-luvun puolessavälissä löydetty 1500-luvun jälkipuoliskolla vaikuttaneen helsinkiläisen, alunperin hollantilaisen, porvarin Hans van Sandenin hautakivi. Löydön ja siitä tehdyn kopion avulla voitiin estää Vanhankaupungin kirkon sijainnin vaipumista kokonaan pois yleisestä tietoisuudesta.

Arkeologisten tutkimukset (ks. kartta s. 22)

R 1: Ensimmäinen arkeologinen havainto, lähinnä seurantatutkimus, tehtiin 1913 nykyisestä Kellomäki I:n tutkimusalueesta noin 300 metriä itäkoilliseen Kuninkaankartanon-saarelta. Tällöin Helsingin vesilaitoksen kemiallisen suodatinrakennuksen laajennustöiden yhteydessä löydettiin Kuninkaankartanonsaarelta, silloiselta Siltasaarelta, kuninkaankartanoon kuuluneen ilmeisesti vuonna 1550 rakennetun puisen kolmituparakennuksen kivikellarin puolikas. Esille kaivettiin 14 x 9 metrin kokoinen osuus. Kellarin seinät olivat 70 - 90 cm paksut ja paikoitellen jopa kaksi metriä korkeat. Ne oli muurattu isoista ja pienistä harmaakivistä ja graniittilohkareista kalkkilaastilla. Lohkareitten saumat oli tiivistetty pienillä kivillä. Myös tiiliä löytyi. Kellarissa oli kolme huonetta ja kaksi tulisijaa. Paikalla kävi Juhani Rinne, mutta kertomusta ei ole jätetty vaan kaikki tiedot ovat päivälehdestä. Samoin lehdessä mainituista neljästä rahasta ei ole havaintoja sen jälkeen. Rauniosta on jäljellä valokuvaaja Signe Branderin ottamat valokuvat. Tekniikan museon vesilaitoksen karttakokoelmista löytyi vuonna 2001 kartta, jossa näkyy kyseisen rakennuksen esille saatu pohjakaava ääriivoina piirrettynä.

Vuonna 1971 löydettiin edellä mainitun rakennuksen koillispuolelta viemäritöiden yhteydessä 80 x 120 x 80 cm:n kokoinen irrallinen muurinosi, joka oli muurattu erikokoisista lohkotuista kivistä karkeata soraa sisältävällä lujalla kalkkilaastilla, jossa oli tiilenmuruja.



Arkeologiset tutkimukset ja 1920-luvun korkeuskäyrät sijoitettuna nykykartalle: 1. Kuningaankartanonsaari 1913; 2. Koskelantie 1930; 3. Kirkko 1930-31; 4. Fosfaattikartoitus 1984; 5. Vanhankaupunginranta 1988; 6. Vanhakaupunki 1989-93; 7. Vanhakaupunki 1997; 8. Vanhakaupunki 1999; 9. Vanhakaupunki 1999-2000.

V. 1908 oli vesilaitoksen laajennustöissä, ilmeisesti edellä mainitun kemiallisen suodatinrakennuksen varsinaisessa rakentamisessa, oli löydetty puunuija, tiiliä, kiviä ja poltettua savea.

NR 2: Ensimmäinen varsinainen arkeologinen kaivaus entisellä kaupunkialueella suoritettiin 1930-31. Kaivaukset liittyivät "Helsingin kaupungin historia" -teossarjan valmisteluun. Kaivausten johtajan Nils Cleven tarkoitus oli tutkia vain kirkon aluetta, mutta Koskelantien rakentamisen takia työt suunnattiin 1930 myös Kellomäen pohjoisrinteellä sijainneiden pienten kumpareiden tutkimiseen. Niistä paljastui 10 asuin- ja/tai talousrakennusta lattiajäännöksineen ja uuninperustuksineen noin 80 x 60 metrin kokoiselta alueelta. Rakennukset sijaitsivat käytännössä samansuuntaisesti pienten kalliopaljastumien välissä. Löydöt käsittivät lasitettua punasavikeramiikkaa, kivisavikeramiikkaa, veitsiä, liitupiippuja, lasia, kanuunankuulia, avaimia, lukkoja, ja rahoja 8 kpl (4 kpl Juhanan ja 3 kpl Kristiinan) ym. Alueen tutkimista piti jatkaa seuraavana vuonna, mutta tienrakentajat olivat talven aikana tuhonneet kaiken.

NR 3: 1930 - 31 tutkittiin kirkon rauniota, kirkkotarhan kiviröykkiöitä ja hautakammiota Kellomäen luoteisrinteellä. Kirkosta löytyi runko- ja asehuoneesta yli noin 130 arkkuhautaus- ja kuoriosasta seitsemän tiilimuurattua hautaus- ja hautapaasien paloja. Vainajat oli haudattu vielä ilman koruja ja vaatteita. Kirkkotarhan hautakammiossa oli kahdessa tasossa vainajia. Kolmea tutkittua kivikasaa ei pystytty liittämään mahdolliseen kellotorniin.

NR 4: 1984 Esa Suominen ja Päivi Pykälä-aho johtivat Helsingin kaupunginmuseon toimeksiannosta osalla Hämeentien ja Kustaa Vaasan tien välistä rakentamatonta aluetta fosfaattitutkimusta, jolla pyrittiin paikallistamaan kaupungin sijainti, katu- ja tonttijärjestys (ks. **Helsinki. Vaasa-ajan kaupungit I**). Tutkimuksen rahoittivat kaupunginmuseo ja muut kaupungin virastot. Fosfaattiarvojen voimakkuuden muutos vastaa täysin ainoassa tunnetussa kartassa näkyvää kaupungin asemakaavan länsireunaa, mutta 10 x 10 metrin näytteenottiheys on liian harva katujen ja kortteleiden hahmottamiseen varmallalla pohjalla. Häiritseväenä tekijänä on maaperän vaihtelevuus ja myöhemmän asutuksen vaikutus. Esim. Forsbyn talo Kellomäen luoteisnurkkauksessa 1700- ja 1800-luvuilla ja Villa Annebergin huvilan viljelykset ja toiminnot 1800- ja 1900-luvulla Annalan alueella ovat vaikuttaneet tuloksiin häiritsevästi. Tutkimuksen perusteella pystyttiin kuitenkin valitsemaan uusien kaivausten painopistealue vuosiksi 1989 - 93. Fosfaattikartoitus ei ulottunut Verkatehtaanpuiston alueella.

NR 5: 1988 kaupunginmuseo tutki rantamuurien korjaustöiden takia läntisen Vanhankaupunginkosken länsirantaa kosken alapuolella voimalaitosten ja entisen mekaanisen kutomon välissä. 1800-1900-lukujen vaihteessa alueelle oli syntynyt useassa vaiheessa 3 - 14 metriä leveä ja jopa 5 metriä paksu louhinta- ja rakennusjätekerros 1800-luvun lopun rakennusten purkamisen jälkeen. Kerrosten alla, välissä ja päällä oli 1800-luvun lopun asuinrakennuksen, jääkellarin ja myllyn perustuksia, mutta ei kaupunkiajalle viittaavia löytöjä. Alkuperäinen huomattavasti lännempänä sijainnut ranta oli jyrkkä, pohjoisessa kalliorinne ja etelässä moreenirinne, jossa tuskin on voinut sijaita rakennuksia, satamaa tai laivanveistämöä. 1640-luvun kaupunkikartassa kyseiselle alueelle ei ole merkitty korttelia. Alue sijaitsee noin 160 metriä pohjoiseen Verkatehtaanpuistosta.

NR 6: 1987 käynnistyi Helsingin kaupunginmuseon Vanhankaupungin tutkimusprojektin ensimmäinen vaihe. Siinä koostettiin kaupunkia koskevat alkuperäisasiakirjoissa ja tutkimuskirjallisuudessa mainitut tiedot kaupungin tapahtumista (tulipalot, markkinat, hallintoym) ja kiinteistä rakenteista (raatihuone, kirkko, mylly ym), kartat, asutuksen topografisia lähtökohtia heijastavat maaperätiedot ja aiemmat arkeologiset havainnot yhtenäiseksi raportiksi **“Helsinki. Vaasa-ajan kaupungit I”**. Kerätty tietovalikoima antoi samalla kertaa yleiskatsauksen kaupungin kehityksestä, saatavilla olleen aineiston luonteesta sekä lähtökohdan aineiston jatkokäsittelylle.

Raportin perusteella suunnattiin arkeologiset kaivaukset 1989 - 93 Vanhankaupungintien eteläpuoliselle pellolle, jossa oli kaupunkiaikana sijainnut kaksi pitkää ja kapeaa itä-länsisuuntaista korttelia kaupungin päätorin länsipuolella. Alue valittiin fosfaattikartoituksen antamien korkeiden arvojen ja alueen aikaisemman ja silloisen rakentamattomuuden takia. Täällä katsottiin olevan parhaimmat mahdollisuudet löytää koskemattomia kaupunkiaikaisia löytökerroksia ja rakenteita. Alue sijaitsi noin 160 metriä luoteeseen Verkatehtaanpuistosta.

Yli 3100 m²:n kaivausalueelta löytyi 20 - 80 cm paksun peltomuokkauskerroksen alta ohut kaupunkiaikainen kulttuurikerros, jossa sijaitsi lähes parisenkymmentä rakennuksen pohjaa, hirsi- ja lautakehikkoisia kaivoja, pieniä pystylaudoitettuja tai hirsikehikkoisia kellarikuoppia, vanhoja oja ja runsaasti kaupunkiaikaista esineistöä (mahdollisesti noin 70 000 alanumeroa) sekä runsaasti palanutta kiveä ja tiiltä. Rakennusten aluskivien, kulmakivien, uuninpohjien, lattialautojen jäännösten ja kellarikuoppien perusteella pystyttiin määrittelemään 15 kaupunkiaikaisen rakennuksen suunta ja koko. Osassa rakennuksia aluskivet olivat vain kadun puolella ja osassa oli vain kulmakivet tai ne oli rakennettu suoraan maahan. Rakennukset olivat kadunsuuntaisia, mutta osassa oli pääty ja osassa pitkä sivu kiveämätöntä katua vastaan.

Kaupunkiaikaisen kerroksen alta kaivausalueen pohjoisosasta, sen paksuimmasta kohdasta, löytyi muutama rakennus, jotka vähäisten löytöjensä, rahojen ja keramiikan, sekä siitepölytutkimusten ja radiohiiliajoitusten perusteella ajoitettiin 1400-luvun loppuun ja 1500-luvun alkuun. Ne kuuluivat keskiaikaiseen viiden talon Forsbyn eli Koskelan kylään, joka mainitaan ensimmäisen kerran 1417. Joidenkin kaivojen, kellarikuoppien ja ojien käyttö oli jatkunut kaupunkiajalle saakka. Yleensä keskiaikaiset, 1500- ja 1600-lukujen kerrokset olivat sekoittuneet keskenänsä kulttuurikerroksen ohuuden takia. Kaivausalueen itäosasta oli muutaman talon ryhmä, jonka aineisto viittasi vain 1500-luvun puolivälin asutusvaiheeseen. Kaupungin asemakaavaa on muutettu tällä alueella jo heti kaupungin alkuvaiheessa tai rakennukset ovat jo kaupunkiaikaa edeltävältä ajalta.

Imatran voiman maatutka

Ensimmäisenä kaivausvuonna 1989 ennen kaivausten aloittamista tutkittiin Imatran Voiman maatutkalla tutkimusalueen keskiosa 80 x 60 metrin kokoiselta alueelta kahden metrin linjavälein kuten myös kirkkotarha. Tutkalla kokeiltiin ensimmäisiä kertoja Suomessa pystytäänkö sen avulla havaitsemaan maanalaisia rakenteita ja siten tulevaisuudessa suuntaamaan kaivauksia oikeisiin kohteisiin. Tutkimusten perusteella talojen lähes olemattomat perustukset olivat liian lähellä maanpintaa ja liian kapeita tutkan havaittaviksi. Kaivauksesta löydetty syvemmät kuopat, joiden olisi pitänyt näkyä ovat jääneet helposti linjojen väliin. Se antoi kuitenkin selvän kuvan maakerrosten rakenteesta ja paksuudesta noin 1.5 metrin syvyydeltä. Kirkkotarhan alueella tutka antoi selvät merkit maanalaisista rakenteista ja mahdollisesti kirkkotarhassa olevista haudoista. Alueella ei kuitenkaan ole suoritettu kaivauksia.

Paleoekologiset tutkimukset

Kaivausten aikana Geologisen tutkimuskeskuksen tutkija dosentti Irmeli Vuorela teki vuosittain siitepöly- ja fytoliittitutkimuksia ja Turun yliopiston dosentti Terttu Lempiäinen makrofossiilitutkimuksia alueelta otetuista maanäytteistä. Niiden avulla pyrittiin selvittämään kaupungin luonnetta ja kehitystä sen ympäristössä tapahtuneiden luonnonmuutosten avulla. Samalla tulokset valottavat alueen elinkeinoja, lähinnä maanviljelyn osuutta.

Näytteissä, jotka on otettu kaupunkiaikaa edeltävistä ja kaupunkiaikaisista taloista, kaivoista, jätekuopista ja ojista, on selvät merkit kaupunkia edeltävästä melko pitkäaikaisesta maanviljelyksestä, kaupunkiajalla intensiivisemmästä asumisesta, jossa on yhä merkit laiduntamisesta ja viljelyksestä sekä kaupunkiajan jälkeisestä maanviljelyksestä.

Siitepölytutkimukset ovat olleet merkityksellisiä, sillä ne kumoavat ennakkokäsitykset siitä, että mineraalimaan siitepölyanalyysi on joko mahdoton suorittaa tai että se antaa täysin satumanvaraisen kuvan paleoekologisista olosuhteista. Yhdenmukaisuudet saatujen mikro- ja makrofossiilianalyysien tulosten välillä ovat ilmeiset.

Tärkeimpiä mikrofossiiliryhmiä ovat siitepölyt, nokihiukkaset ja piilevät, joita makrofossiilitutkimus tukee. Tutkimus on osoittanut, että varsinkin siitepölyt tuhoutuvat helposti mikäli ne eivät ole kerrostuneet hapettomaan ja kosteaan tilaan. Fytoliitit (alunperin kasvin tukirakenteita) ovat hapettumisesta riippumattomampia, epäorgaanisia muodostumia, jotka säilyvät maaperässä jopa miljoonia vuosia.

Fytoliittitutkimus oli alallaan ensimmäinen Suomessa ja luonteeltaan metodinen. Sen pääasiallinen tavoite on selvittää mahdollisuuksia fytoliittianalyysin tekemiseen kulttuurikerroksista, joiden maaperä koostuu niukasti orgaanisesta materiaalista eikä sellaisena muodosta parhaita mahdollisia edellytyksiä tavanomaiselle paleoekologiselle analyysille. Tämä koskee lähinnä kaupunkiajan kulttuurikerrosta, joka on erityisen kuiva ja sisältää runsaasti palanutta materiaalia.

Radiohiiliajoitukset

Geologian tutkimuskeskuksen fil.lis. Tuovi Kankainen teki vuosien 1989-93 kaivausten aikana muutamana vuonna radiohiiliajoituksia rakennuksien, kaivojen ja kellareiden puurakenteista, joilla pyrittiin saamaan ajoituksia rakenteille ja kokeilemaan soveltuuko menetelmä näin läheiseen aikaan.

Vanhankaupungin historiaa ja vuosien 1989-93 kaivausten tuloksia on julkaistu kaupunginmuseon vuosikirjassa **Narinkka 1994**.

NR 7: V. 1997 suoritettiin tutkimuksia Verkatehtaanpuistosta 160 metriä länteen Annalanmäen pohjoisrinteellä pienpalstaviljelmien myrkyllisten raskasmetalleja sisältävien multakerroksen poiston takia. Ne olivat jatkoa vuoden 1996 syksyllä tehdyille multakerroksen poiston seurannalle. Tällöin poistettiin yhteensä yli 15 000 m²:n kokoiselta alueelta multakerros kokonaan koneellisesti kaapimalla. Ainoastaan mahdollisten rakenteiden kohdalla ja van-

han esineistön esiintymiskohdilla alimmat maakerrokset jätettiin seuraavan vuoden kaivauksia varten koskemattomiksi. Kaavittavan alueen itäosassa sijaitsi yhden kaupunkiaikaisen korttelin länsiosa. Alue oli tuhoutunut ja sekoittunut pahasti useiden kaupungin viemärilinjauksien ja 1800-luvun puutarharakennelmien kuten iilimatolammikkojen, ojien ja kasvihuoneen takia. Aluetta pohjoisessa rajaavaa entistä joenpenkkaa oli käytetty 1900-luvulla kaatopaikkana.

Yhteensä noin 605 m² kokoisilta neljältä erilliseltä kaivausalueelta löytyi aikakauden esineistön lisäksi osia kahden tai kolmen kaupunkiajalle ajoittuvan rakennuksen seinien alapuolisista aluskivistä ja lattialankuista. Lisäksi löytyi ulkopuolelta koivuntuohilla vuorattu hirsikehikoinen kaivo, jonka sisäpuolella alaosassa oli lautarakenne. Hirsikehikosta otetuista näytteistä saatiin dendrokronologisten tutkimusten mukaan hirsien kaatovuodeksi talvi 1617-18. Samoin löytyi useita jätekuoppia ja kaksi lautarakenteista kellarikuoppaa, joista toinen oli ilmeisesti kaivo tai vesisammio. Siinä oli maahan neliömäisen lautakehikon keskelle, sen alareunan alapuolelle, upotettu kuusesta tehty kanneton ja pohjaton puutyynyri, joka ajoittuu kaupunkiajalle. Sen sisältä otetuista likaisista puujätettä sisältävistä maanäytteistä löytyi useita kulttuuririkkaruohoja, ruderaatteja sekä ranta-, vesi- ja suokasveja sekä hyötykasveja kuten hamppua, humalaa, pellavaa ja viinirypäle. Samoja ryhmiä löytyi vanhoine viljalajeineen myös muista makrofossiilitutkimuskohteista.

NR 8: Vuonna 1999 Kellomäen rinteiden kevyenliikenteenväylien rakentamisen yhteydessä suoritettiin niiden rakentamisen valvontaa, koekuopitusta ja kolmessa eri kohtaa laajempia kaivauksia (201 m²). Kirkkotarhan kaakkoispuolelta löytyi dendrokronologia – ajoituksen mukaan 1550 –luvun alussa rakennettu kaivo, joka oli purettu myöhemmin rakennetun kivikellarin tieltä. Kellarin täytemaista tehdyt löydöt viittasivat että se oli täytetty 1600-luvulla. Se on luultavasti ollut käytössä kaupungin siirron jälkeenkin. Kellomäen itärinteellä kallion taitteesta löytyi runsaasti kaupunkiaikaista esineistöä, mutta ei kiinteitä rakenteita.

NR 9: Vuosina 1999-2000 valvottiin ja suoritettiin pieniä kaivauksia Annalanmäen itärinteellä Annalanmäen itärinteen muotopuutarhan, ruutanalammikon ja sen ojan maanrakennustöiden yhteydessä. Alueella tehtiin joitakin havaintoja kaupunkiaikaisesta asutuksesta, mutta Annalan huvilan muotopuutarhan rakentaminen 1800-luvun alussa rakentaminen on tuhonnut jäännökset. Vuoden 1645 kartassa alueella ei ole merkitty korttelia ja jotkut tutkijat ovat pitäneet aluetta kaupungin päätorina. Tutkimuksissa selvisi alueen olleen rakentamaton, koska se on ollut kaupunkiaikana liian alavaa ja kosteaa asumiseen. Samoin sen suuri koko 120 x 120 metriä puhuu toriteoriaa vastaan.

Muita arkeologisia havaintoja ja museoihin vuosien mittaan tulleita löytöjä on vain muutamia, vaikka vuosien 1989-93 kaivausten aikana palstanviljelijöiltä saatiin rahoja ja muuta esineistöä sekä tietoja talojen perustuskivien ylöskankeamisesta. Mm. Verkatehtaanpuistosta löydettiin vuonna 1929 kaupungin entisen sataman alueelta verkatehtaan johtajan rakennuksen, nykyisen Villa Arabeskin, perustoja tehtäessä rautaseiväs ja lähistöltä kolme Juhanan, viisi Kustaa II Adolfin ja 14 Kristiinan rahaa. Toinen suurempi löytö on Lahden moottoritien länsipuolella sijaitsevien Koskelan vaunuhallien rakennustöiden yhteydessä 1951-52 löytyneet 85 kpl vuosiin 1731 - 1748 ajoittuvaa rahaa. Hospitaali sijaitsi entiseltä kaupunkialueelta siirron jälkeen v:sta 1643/44 v:een 1765 täällä entisen kaupunkialueen läpi virtaavan puron ja kaupungista länteen menevän Suuren rantatien risteyksen luona.

5. ARKEOLOGISET HAVAINNOT

5.1 Verkatehtaanpuiston kaivaus

Verkatehtaanpuiston läpi vedettiin Villa Arabeskiin kesä-heinäkuussa erilaisia putkia ja joh-toja, joiden kaivantojen kaivamista valvottiin. Hämeentieltä vedettiin jätevesiputki ja Verka-tehtaalta vesiputki ja telejohtoja. Puiston keskivaiheilla putket ja johdot yhtyivät ja jatkuivat samassa kaivannossa Villa Arabeskiin. Puiston länsiosassa jätevesikaivannosta paljastui edellä mainitun puron vanha täytetty uoma ja sen itäpuolelta eli joen pohjoisrannalta raken-nuksen jäännökset. Rakennus kaivettiin kerroskaivauksena putkikaivannon kohdalta.

Hämeentien itäpuolen pohjois-eteläsuuntaisista vanhoista putkilinjoista lähdettiin kaivamaan kaivinkoneella noin 0,75 cm leveää ja noin 0,70 cm syvää jätevesiputkikaivantoa noin 90 metrin päässä idässä sijaitsevaan Villa Arabeskiin (ks. kartat 1 - 3; kuvat 1 - 15; diat 1 - 15). Hämeentien reunalta kaivanto laskeutui aluksi alas puiston tasaisemmalla alueelle. Puiston länsiosassa kaivanto meni ensin lounais-kaakko –suuntaisen kevyenliikenteenväylän poikki ja sitten vanhan puron linjauksen poikki. Puron uoma näkyi selvästi kaivannon profiilissa sy-vänteenä, joka oli täytetty maamassoilla. Uusi tekopuro rakennettiin tässä kohtaa vanhan pu-ron kanssa samalle linjaukselle. Puro tuli luoteesta ja jatkui kaakkoon ennen kääntymistään itään. Puron kohdalla jouduttiin jätevesiputki kaivamaan syvemmälle (n. 2.5 metriä) uuden puron pohjarakenteiden takia. Puron itäpuolella putkikaivanto oli jälleen normaalilla tasollan-sa.

Heti entisen puron itäpuolelta ja kevyenliikenteenväylän eteläpuolelta alkoi esiintymään eri-kokoisia kiviä, tiiltä ja kaupunkiajalle (1550-1640) ajoittuvia esinelöytöjä. Konekaivaus kes-keytettiin tällöin ja kaupunginmuseon arkeologit kaivoivat kohteen kerroskaivauksena. Kai-vausalue rajoittui kaivantoon, jolloin sen leveys oli noin 75 cm ja pituus 7 - 8 metriä. Puhdas maa tuli vastaan 60 – 75 cm:n päässä maanpinnasta.

Ylimpänä kerroksena oli ohut nurmikerros [Y 1] suunnilleen 2.60 m mpy:n korkeudella. Sen alta tuli rakennuksen kohdalta noin 60 cm:n paksuinen savensekainen mullan ja kivien kerros [Y 6] länsiosassa ja itäosassa silttisaven ja kivien sekainen kerros [Y 5] (ei näy profiilikartas-sa). Joukossa oli myös tiilen kappaleita. Rakennuksen länsipuolella puron puolella oli 50 cm:n paksuinen saven ja savensekaisen mullan kerros [Y 2], joka oli puron myöhempiä täyttömaita. Rakennuksen itäpuolella oli 25 cm:n paksuinen savensekainen multa [Y 3] ja sen alla 20 cm paksu hiekka- ja savikerros [Y 4]. Rakennuksen seinälinjat kulkivat pohjois-eteläsuunnassa paalujen 0 ja 6 kohdalla. Läntinen kivirivi ei ollut selvä ja se poistettiin kerroksen [Y 6] yh-teydessä. Kohdalla oli isompia kiviä muut kivet. Idässä kivirivi [Y 8] oli selvempi ja sitä ym-päröi ruostehiekkakerros [Y 7]. Kivirivien väli eli rakennuksen leveys oli noin 6 metriä.

Rakennuksen sisällä kerroksien [Y 5] ja [Y 6] alla oli 15 cm paksu savi-, hiekka-, multa- ja nokikerros [Y 9]. Kerroksen [Y 9], jota ei näy profiilikartassa rakennuksen länsiosassa, alla oli muutaman senttimetrin paksuisia ja katkelmallisia nokikerroksia [Y 10]. Niiden alla oli koko rakennuksen kohdalla katkelmallisina parin senttimetrin paksuiset hiekkakerrokset [Y 11] ennen rakennuksen itäosan harmaata savea [Y 12] ja länsiosan tummaa savea [Y 13], jot-ka olivat luonnollisia kerroksia.

Rakennuksen ulkopuolella idässä oli luonnollinen savikerros [Y 14] ja rakennuksen ulkopuolella lännessä luonnollinen savikerros [Y 15], joka jatkui puron uoman kohdalle painuen syvemmälle. Sen yläpuolella oli kerros [Y 2], joka oli puron täyttökerros (ainakin 1,5 metriä paksu).

Verkatehtaanpolun pohjoispuolisen rakennuksen eteläreunasta tehtiin vesiputkea ja telejohtoja varten 1 metrin syvyinen kaivanto Villa Arabeskiin (ks. kuva 16; dia 16). Se yhtyi jätevesiputken kaivantoon heti kaivausalueen itäpuolella. Kaivannosta ei tullut esiin kaupunkiaikaisia rakenteita tai esinelöytöjä. Profiilissa näkyi Verkatehtaanpolun etelälaidassa itään menevien sähköjohtojen ym. kohta sekä noin 20 metrin päässä rakennuksesta usean metrin levyisen itä – länsisuuntaisen sadevesiputken kaivanto mullan alla hiekkaisena kohtana. Sillä oli ohjattu puron täyttämisen jälkeen vesi mereen (ks. kartta 1). Muuten kaivannon profiilissa näkyi nurmikkoa ja multaa 15 - 35 cm ja sen alla savi.

Eselöydöt tulivat kerroksista [Y 6] ja [Y 9] ja ne olivat ajoitettavissa kaupunkiajalle (1550-1640). Alanumeroita oli 117 ja löytöjen yhteispaino oli 3478,7 g. Löydöt käsittivät etupäässä punasaviastioiden ja lasipullojen/-astioiden paloja. Punasaviastioissa oli mm. pannun osia ja boluskoristeltujen vatiin palasia. Valkosavi-, kivisavi- ja fajanssiastioiden paloja tuli muutamia. Lasitavaroista tuli ikkunalasien paloja, lasiastioiden paloja ja rakennuksen sisältä läntisen kivijalan juurelta melkein kokonainen iso kulmikas pullo. Siitä puuttui vain pohja. Metalliesineitä oli hevosenkenkänaulat, naulat, veitsi ja rakennuksen sisältä länsi- ja itäreunasta löydetty kaksi kuparileejerinkistä tynnyrinhanaa. Rakennuksesta löytyi myös Kustaa II Adolfin ½ äyriä vuodelta 1630.

Löytöjen jakaantuminen ruuduittain painon mukaan:

Ruutu	Summa kohteesta Paino
irto	242,8
0	574,6
1	30,2
2	185,7
2/3	13,5
3	212,8
4	603,1
5	1380,4
6	235,6

Yhteensä 3478,7 g

Löytöjen jakaantuminen yhteyksittäin painon mukaan:

Yhteys	Summa kohteesta Paino
6	1985
9	1250,9
Irto	242,8

Yhteensä 3478,7 g

Löytöjen jakaantuminen ruuduittain ja yhteyksittäin painon mukaan:

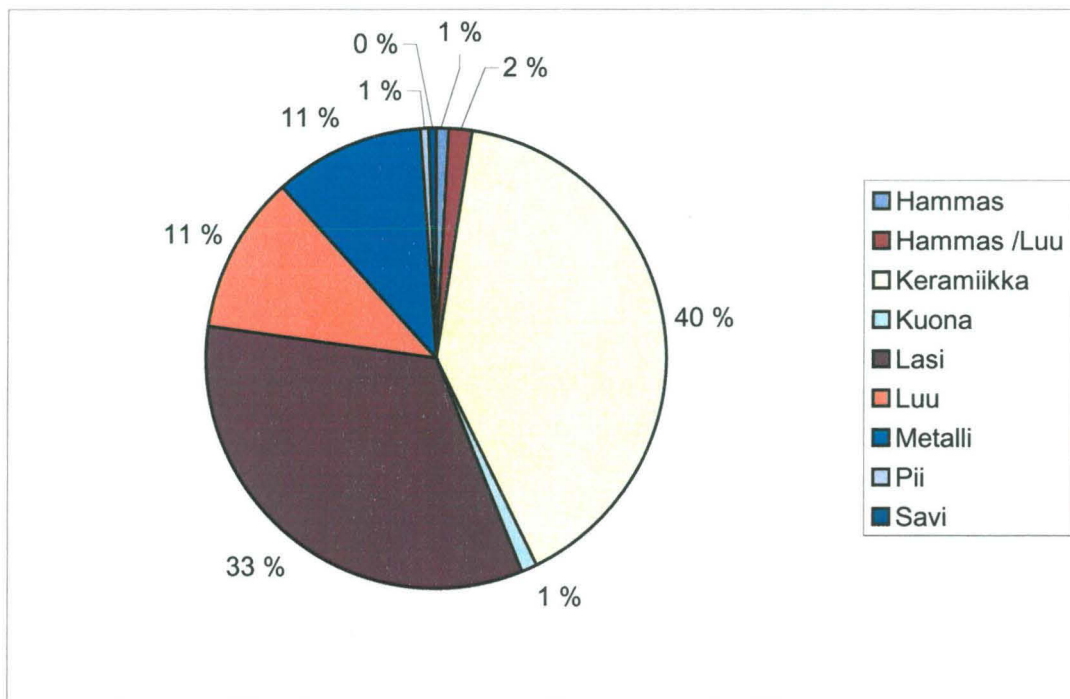
Ruutu	Yhteys	Summa kohteesta Paino
	Irto	242,8
0	6	574,6
1	6	26,1
1	9	4,1
2	6	114,7
2	9	71
2/3	9	13,5
3	9	212,8
4	6	17,7
4	9	585,4
5	6	1167,8
5	9	212,6
6	6	84,1
6	9	151,5

Yhteensä 3478,7 g

Löytöjen jakaantuminen päämateriaalien painojen mukaan:

Päämateriaali	Summa kohteesta Paino	%
Hammas	28,5	0,8
Hammas /Luu	62	1,8
Keramiikka	1398,6	40,2
Kuona	33,3	0,9
Lasi	1162,9	33,4
Luu	384,8	11,1
Metalli	370,5	10,6
Pii	21,4	0,6
Savi	16,7	0,5

Yhteensä 3478,7 g



Löytöjen jakaantuminen päämateriaalin, materiaalin ja lajin mukaan ryhmiteltynä:

Päämateriaali	Materiaali	Laji	Summa kohteesta Kpl	Summa kohteesta Paino
Hammas	Hammas	Hammas	8	28,5
Hammas /Luu	Hammas/ Luu	Hammas/ Luu	2	62
Keramiikka	Fajanssi	Astia	7	38,2
Keramiikka	Harmaasavi?	Astia	1	3,8
Keramiikka	Kivisavi	Astia	1	39,4
Keramiikka	Punasavi	Astia	48	1098,9
Keramiikka	Punasavi	Tiili?	1	19,5
Keramiikka	Valkosavi	Astia	18	193,8
Keramiikka	Valkosavi	Liitupiippu	1	0,3
Keramiikka	Valkosavi?	Astia	1	4,7
Kuona	Kuona	Kuona	1	33,3
Lasi	Lasi	Astia	8	25,7
Lasi	Lasi	lkkuna	5	4,3
Lasi	Lasi	Lasi	1	2,1
Lasi	Lasi	Pullo	17	1130,8
Luu	Luu	Luu	75	384,8
Metalli	Kupari	Raha	1	13,5
Metalli	Pronssi	Hana	2	216
Metalli	Rauta	Avain?	1	46,2
Metalli	Rauta	Levy	1	11,9
Metalli	Rauta	Naula	8	39,9
Metalli	Rauta	Naula?	1	7,4
Metalli	Rauta	Puikko	1	12
Metalli	Rauta	Veitsi	1	23,6
Pii	Pii	Pii	2	21,4
Savi	Savi	Savi	2	16,7

Yhteensä 215 Yhteensä 3478,7 g

Löytöjen jakaantuminen ruuduittain päämateriaalin, materiaalin ja lajin mukaan ryhmiteltynä:

Ruutu	Päämateriaali	Materiaali	Laji	Summa kohteesta Kpl	Summa kohteesta Paino
irto	Keramiikka	Fajanssi	Astia	3	29,6
irto	Keramiikka	Punasavi	Astia	3	56,8
irto	Keramiikka	Valkosavi	Astia	1	12
irto	Keramiikka	Valkosavi?	Astia	1	4,7
irto	Lasi	Lasi	Pullo	1	95,5
irto	Luu	Luu	Luu	3	29,2
irto	Metalli	Rauta	Naula	1	3
irto	Metalli	Rauta	Puikko	1	12
0	Hammas	Hammas	Hammas	1	2
0	Keramiikka	Punasavi	Astia	5	246,8
0	Keramiikka	Punasavi	Tiili?	1	19,5
0	Keramiikka	Valkosavi	Liitupiippu	1	0,3
0	Luu	Luu	Luu	17	165,4
0	Metalli	Pronssi	Hana	1	117
0	Metalli	Rauta	Veitsi	1	23,6
1	Keramiikka	Punasavi	Astia	1	3,7

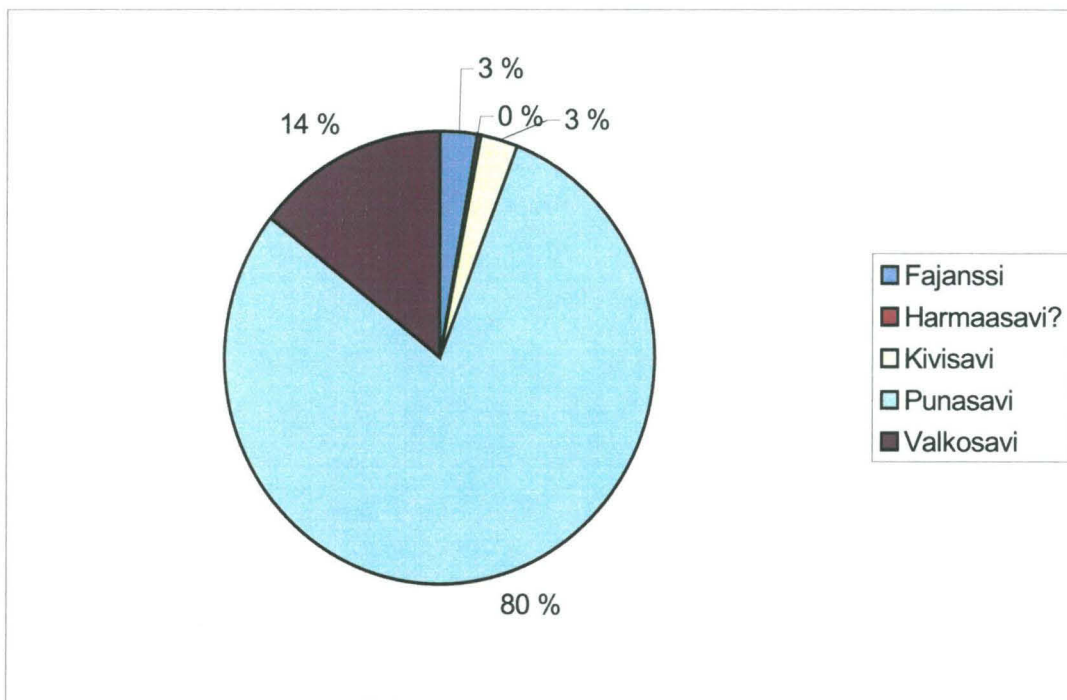
Ruutu	Päämateriaali	Materiaali	Laji	Summa kohteesta Kpl	Summa kohteesta Paino
1	Lasi	Lasi	Astia	1	1,3
1	Lasi	Lasi	Ikkuna	1	0,4
1	Luu	Luu	Luu	3	10,4
1	Pii	Pii	Pii	1	14,4
2	Hammas /Luu	Hammas/ Luu	Hammas/ Luu	2	62
2	Keramiikka	Fajanssi	Astia	3	8
2	Keramiikka	Kivisavi	Astia	1	39,4
2	Keramiikka	Punasavi	Astia	3	9,7
2	Keramiikka	Valkosavi	Astia	2	18,3
2	Lasi	Lasi	Pullo	1	5
2	Luu	Luu	Luu	5	29
2	Metalli	Rauta	Naula	2	14,3
2/3	Metalli	Kupari	Raha	1	13,5
3	Hammas	Hammas	Hammas	1	13,5
3	Keramiikka	Punasavi	Astia	7	85,7
3	Keramiikka	Valkosavi	Astia	3	33,9
3	Lasi	Lasi	Astia	1	0,4
3	Lasi	Lasi	Ikkuna	3	2,8
3	Luu	Luu	Luu	5	2,5
3	Metalli	Rauta	Avain?	1	46,2
3	Metalli	Rauta	Levy	1	11,9
3	Metalli	Rauta	Naula	4	15,9
4	Hammas	Hammas	Hammas	1	9
4	Keramiikka	Fajanssi	Astia	1	0,6
4	Keramiikka	Harmaasavi?	Astia	1	3,8
4	Keramiikka	Punasavi	Astia	17	412,7
4	Keramiikka	Valkosavi	Astia	11	91
4	Lasi	Lasi	Astia	4	22,5
4	Lasi	Lasi	Ikkuna	1	1,1
4	Lasi	Lasi	Lasi	1	2,1
4	Luu	Luu	Luu	16	36,2
4	Metalli	Rauta	Naula?	1	7,4
4	Savi	Savi	Savi	2	16,7
5	Hammas	Hammas	Hammas	5	4
5	Keramiikka	Punasavi	Astia	10	170,6
5	Lasi	Lasi	Astia	2	1,5
5	Lasi	Lasi	Pullo	15	1030,3
5	Luu	Luu	Luu	15	61,3
5	Metalli	Pronssi	Hana	1	99
5	Metalli	Rauta	Naula	1	6,7
5	Pii	Pii	Pii	1	7
6	Keramiikka	Punasavi	Astia	2	112,9
6	Keramiikka	Valkosavi	Astia	1	38,6
6	Kuona	Kuona	Kuona	1	33,3
6	Luu	Luu	Luu	11	50,8

Yhteensä 215 Yhteensä 2478,7 g

Keramiikka-astioiden jakaantuminen materiaalin mukaan:

Päämateriaali	Materiaali	Laji	Summa kohteesta Paino	%
Keramiikka	Fajanssi	Astia	38,2	2,8
Keramiikka	Harmaasavi?	Astia	3,8	0,3
Keramiikka	Kivisavi	Astia	39,4	2,8
Keramiikka	Punasavi	Astia	1098,9	79,7
Keramiikka	Valkosavi	Astia	198,5	14,4

Yhteensä 1378,8 g



5.2 Puron Hämeentien alituksen valvonta

Jo toukokuussa ennen Verkatehtaanpuiston kaivauksia valvottiin tekopuron Hämeentien alitusta putken avulla Verkatehtaanpolun ja Hämeentien risteyksen kohdalla. Samalla Hämeentien alle tehtiin vesiputkeen liittymä puhtaana vesijohtoveden pumppaamiseksi puron yläjuoksulle. Osa puron tarvitsemasta vedestä pumpattiin merestä, jota varten oli jo aiemmin vedetty putki puron suuhun rakennetulta pumppuasemalta Verkatehtaanpuiston pohjoisosan kautta kyseiseen tutkimuskohtaan Hämeentie itäpuolelle saakka. Putki oli valmiina myös Hämeentien länsipuolella puron eteläpuolella (ks. kuva 19).

Hämeentie kohdalla dokumentoitiin arkeologin toimesta tien rakenteita profiilista. Tien keskilinjan itäpuolelta kaivannon pohjoisprofiilista dokumentoitiin 50 cm levyinen alue (ks. kartta 4; kuvat 17–18; diat 17 - 18). Kaikkiaan tien itäpuolella oli säilynyt 3.20 metrin levyinen alue. Hämeentien itä- ja länsireuna oli avattu erilaisten johtotöiden takia niin useasti, että kerrokset olivat sekoittunutta hiekkaa ym.

Tien keskilinja sijaitsi 5.49 m mpy:n korkeudella. Asfalttia oli 15 cm paksuudelta. Sen alla 10 cm asfaltin ja soran sekaista kerrosta. Asfalttikerrosten alla oli 30 cm sepeliä ja hiekkaa. Sen alla oli 3 cm:n paksuinen asfalttikerros, jonka jälkeen oli jälleen 30 cm sepeliä ja hiekkaa. Sen alla oli 2 cm paksu tummanruskea hiekkakerros, joka sijaitsi kiveyksen päällä. Kivien ja niiden välissä olevan saven muodostaman kerroksen paksuus oli 10 cm. Kiveyksen alla oli 10 cm ruskeaa hiekkaa, jonka alla oli 95 cm paksuudelta sorahiekkaa kuopan pohjaan saakka. Kerros jatkui vielä pohjan jälkeen. Kaivanto oli kaikkiaan 1.90 metriä syvä.

Tutkimuskohdassa on sijainnut silta puron yli ainakin vielä vuonna 1877. Profiilista näkyy, että kohta on täytetty soralla. Tien pinta on sijainnut aiemmin huomattavasti alempana nykyistä. Ensimmäinen kivetty pinta oli 80 cm nykyistä alempana ja ensimmäinen asfalttikerros 50 cm nykyistä alempana. Ylempänä on tapahtunut varmaan useampia muutostöitä. Asfalttia on poistettu ennen uuden laittamista ym.

Hämeentien länsipuolella oli lyhyt kaivanto ennen aikaisemmin laitettua putkea (ks. kuvat 19–20; diat 19 - 20). Kuoppa oli yli 2.50 metriä syvä. Vesiputki sijaitsi huomattavasti ylempänä. Kuopan pohjassa oli 1 metrin verran koskematonta savea, jonka jälkeen oli sekoittunutta maata.

5.3 Verkatehtaanpuiston puron rakentaminen

Viimeisenä työnä Verkatehtaanpuistossa kaupunginmuseo arkeologi valvoi tekopuron kaivamista mereltä Hämeentielle useassa vaiheessa marras - joulukuussa 2000. Tekopuron linjaus tehtiin pääosin puistoarkkitehdin suunnitelmaa noudattaen. Siihen tehtiin muutoksia jäljelle jääneiden puiden kohdilla, jotka kierrettiin kauempaa. Linjaus ei ollut täysin sama kuin vanhoista kartoista tunnettu linjaus vaan purot leikkasivat toisiansa useassa kohtaa. Vanha uoma näkyi selvästi uuden uoman seinämissä tai pohjalla täytemaina (tiiltä ym).

Puron länsipäässä Verkatehtaanpolun ja Hämeentien risteyksen kaakkoispuolella Hämeentien alituksen jälkeen vanhan puron uoma oli aluksi uuden puron itäpuolella, mutta ennen lounaiskoillisuuntaista kevyenliikenteenväylää vanha puro siirtyi hetkeksi uuden kohdalle ja länsi-

puolelle (ks. kartta 1; kuva s. 39). Uuden puron kääntyessä itään kevyenliikenteenväylän eteläpuolella vanha puro kulki aluksi uuden puron kohdalla ja idempänä hiukan sen pohjoispuolella osittain leikaten uutta puroa (ks. kuva s. 39). Uusi puro kaarsi puiston keskiosan luoteis-koillissuuntaisen kevyenliikenteenväylän jälkeen pienen kaarroksen pohjoiseen ennen suuntautumistaan itään mereen. Vanha puro suuntasi 18(70?)-luvulta lähtien suoraan mereen jo ennen edellä mainittua kevyenliikenteenväylää leikaten uuden puron kahdessa kohdassa puiston itäosassa.

Kaupunkiaikainen rantaviiva sijaitsi hiukan Tavin ja Villa Arabeskin itäseinien välisen linjan itäpuolella. Puro laski tällöin Verkatehtaanpuiston keskellä olevan kevyenliikenteenväylien risteyksen itäpuolella mereen. 1700 – 1900-luvuilla ranta on siirtynyt vähitellen nykyiselle kohdalleen. Rannan ja puron linjauksen muuttuminen näkyy kartoissa sivuilla 10 - 12 ja 15 - 20. Valvontaa jatkettiin kuitenkin mereen saakka, sillä kohdalla saattoi olla satamarakenteita, ranta-aittojen perustuksia tai uponneita laivoja.

Puroa varten kaivettuun kuoppaan laitettiin alimmaksi kangas ja sen päälle soraa/hiekkää ja mukulakivikerros. Puiston itäosaan tuotiin uutta multaa, joilla alue tasoitettiin ja saatiin kallostukset kohti puroa.

Valvonnassa ei tullut esiin mitään arkeologisesti mielenkiintoista vanhan uoman linjausta lukuun ottamatta.



Puiston itäosassa Villa Arabeskin kohdalla kaivetaan puroa. Kuva länsiluoteesta. 10.11. Kuvat: Markku Heikkinen.



Sama kohta puron uoman kaivamisen valmistuttua. 21.11.



Sama kohta puron kiveämisen ja ympäristön muokkauksen jälkeen. 11.12.



Puro edellisen kuvan itäpuolella puron suussa töiden aikana. Kuva idästä. 21.11.



Puron suu kuvattuna etelästä. Puron ylittävä silta on sama kuin edellisen kuvan oikean reunan silta. Rannassa näkyy pumppuasema, jolla pumpataan vettä puron latvalle. 21.11.



Verkatehtaan puiston itäosa ja puron suu-alue kuvattuna koillisesta sillalta. Taustalla näkyy Villa Arabeski vaaleana rakennuksena. 5.12.



Verkatehtaanpuiston länsiosa ennen puron kaivamista. Tausta näkyy Villa Arabeski. Puron linja on merkitty paaluilla. Kaivausalue sijaitsee kuvan keskellä näkyvän kannon oikealla puolella kevyenliikenteenväylän takana. Kuva luoteesta. 5.12.



Puroa kaivetaan aivan Villa Arabeskin länsipuolella luoteis-kaakkosuuntaisen kevyenliikenteenväylän eteläpuolella.. Kuva koillisesta. 11.12.



Puroa kaivetaan edellisen kohdan länsipuolella. Kuva idästä. 12.12.



Puro puiston länsiosassa edellisen kohdan länsipuolella lounais-koillisuuntaisen kevyenliikenteenväylän eteläpuolella. Multakasan takana sijaitsi kaivausalue. Kuva kaakosta. 13.12.



Sama kohta kuvattuna luoteesta. Edessä näkyy puiston länsiosan halkaiseva kevyenliikenteenväylä. Kaivausalue sijaitsi suunnilleen kuvan vasemman yläreunan kohdalla. Uoman pohjalla näkyy vanhan ojan täyttömaita. 13.12.



Edellisen kuvan keskikohdassa, puron kaivannon pohjoisseinässä, näkynyt vanhan puron täytettyä uomakohtaa. Kuva lounaasta. 12.12.



Puron länsiosa Hämeentien vieressä. Edessä on vanhan puron täyttömaita ja vasemmalla takana näkyy puron Hämeentien alitusputki. Kuva kaakosta. 13.12.



Puron Hämeentien länsipuolella sijainnut aiemmin rakennettu osuus. Kuva idästä. 5.12.

6. TUTKIMUSTEN TULOKSET

Tutkimuksissa paljastui yhden rakennuksen jäännös, joka tutkittiin vain kaivannon kohdalta. Ainoan kaupunkiaikaisen (1645) kartan mukaan kyseisellä alueella ei ole merkitty rakennuksia tai korttelia. Kohdalla on voinut ja onkin sijainnut kaivausten perusteella ainakin yksittäinen rakennus, jonka leveys on ollut 6 metriä. Esinelöytöjen perusteella rakennus on kaupunkiajalta (1550 – 1640).

Putkikaivantojen muista kohdista ja tekopuron kaivannosta ei tullut merkkejä kiinteistä rakenteista miltään ajalta. Alueen länsiosan kerrokset olivat melko samanlaisia kaikkialla. Nurmen alla oli multaa vaihtelevasti (melko vähän) ja alla savi. Kerroksissa ei ollut viitteitä asutukseen tai muuhun toimintaan uudehkoja putki- ja johtokaivantoja lukuun ottamatta. Samoin kaupunkiaikaisia (1550-1640) esinelöytöjä ei tullut kaivannoista. Alueen itäosa on syntynyt vasta kaupunkiajan jälkeen maatumisen ja täyttämisen tuloksena.

Vuoden 1645 kartassa Vantaanjoen länsikosken myllyn ja puron välissä näkyvä rakentamaton alue on askarruttanut tutkijoita. Onko alueella sijainnut mahdollisesti laivanveistämö ja/tai kaupungin satama ja laituri? Vuoden 1988 kaivauksissa kosken partaalla ei tullut esiin kaupunkiaikaisia rakenteita vaan ainoastaan 1700/1800-lukujen taitteesta lähtien paikalla olleiden rakennusten jäännöksiä. Ranta on ollut kosken alapuolella jyrkkä kalliorinne ja etelämpänä jyrkkä moreenirinne, joten siellä veistämö ei ole voinut sijaita. Etelämpänä entisen Verkatehtaan kohdalla maasto on ollut tasaisempaa. Pienten laivojen rakentaminen ei ole vaatinut suuria rakenteita vaan ainoastaan paikan johon tukit on voitu uittaa. Kohta täyttää ehdot, mutta

koska laivanveistämö oli kruunun laivakartano on todennäköisempää että se on sijainnut kunnikaankartanon mailla Pornaistenniemellä.

Todennäköisempää on että alueella on ollut Uuden Helsingin Pohjoisrannassa sijainneen kaupunginsataman tavoin kaupunginlaiturin äärellä oleva aukio. Sen luona on ollut yksittäisenä rakennuksena kapakka tai tullirakennus. Kaupunginlaiturin sijaintia vastaan aivan puron suussa puhuu kohdan mataluus ja karikkoisuus (Kaskuholmen). Paremmin laivat ovat päässeet lähemmäksi rantaa pohjoisempaan Tavin rakennuksen kohdalla tai pohjoisempaan. Esim. Tavin rakennuksen pohjoispuolelle on vuoden 1897 karttaan (kartta s.15) merkitty lastauspaikka. Lähempänä koskea vastassa ovat olleet jyrkät rinteet. Vanhoissa kartoissa laituri näkyy vain 1920-luvun kartoissa Tavin eteläosan kohdalla. Valokuvasta päätellen kyseessä on alkeellinen pistolaturi merelle.

Puron eteläpuolella alkoi korttelit, jotka ulottuivat keskiaikaiseen tapaan mereen saakka. Se viittaa satamaan. Kauppioiden varastot, aitat, ovat sijainneet merenrannassa. Täälläkin ranta on ollut todennäköisesti matalaa kaupunkiaikana, koska rantaviiva on siirtynyt täällä myöhemmin runsaasti maatumisen takia. Uudessa Helsingissä oli vastaavat aitat Pohjoisrannassa kaupunginlaiturin ja aukion pohjoispuolella.

Tulevissa rakennustöissä Verkatehtaanpuistossa on huomioitava mahdollisuus kaupunkiaikaisten jäännösten olemassaoloon, etenkin puron eteläpuoleisilla alueilla.

LIITE I

KARTTALUETTELO

KARTTALUETTELO**Helsinki, Vanhakaupunki, Verkatehtaanpuisto
Markku Heikkinen 2000**

Nro	Mk	Aihe	Piirt.	Pvm	Koko
Verkatehdas:					
1.	1:750	Yleiskartta	M.H.		A3
2.	1:50	Tasokartta 1-3	A.K., H.K.	31.7., 1.8.	A4
3.	1:25	Profiilikartta E-W	A.K., H.K.	1.8.	A3
Hämeentie:					
4.	1:50	Profiilikartta W-E	M.H.	11.5.	A4

Piirtäjät:

A.K. Anja Korkala
M.H. Markku Heikkinen
H.K. Hanna Kääriäinen

LIITE II

KARTTOJEN KOPIOT

Helsinki, Vanhakaupunki, Verkatehtaanpuisto Markku Heikkinen 2000

KARTTA 1

Yleiskartta
Mk 1:750

0 15 m



Tutkimusalueet:

 Verkatehtaanpuisto

 Verkatehtaanpuiston profiili

 Hämeentie

Puro ja meri:

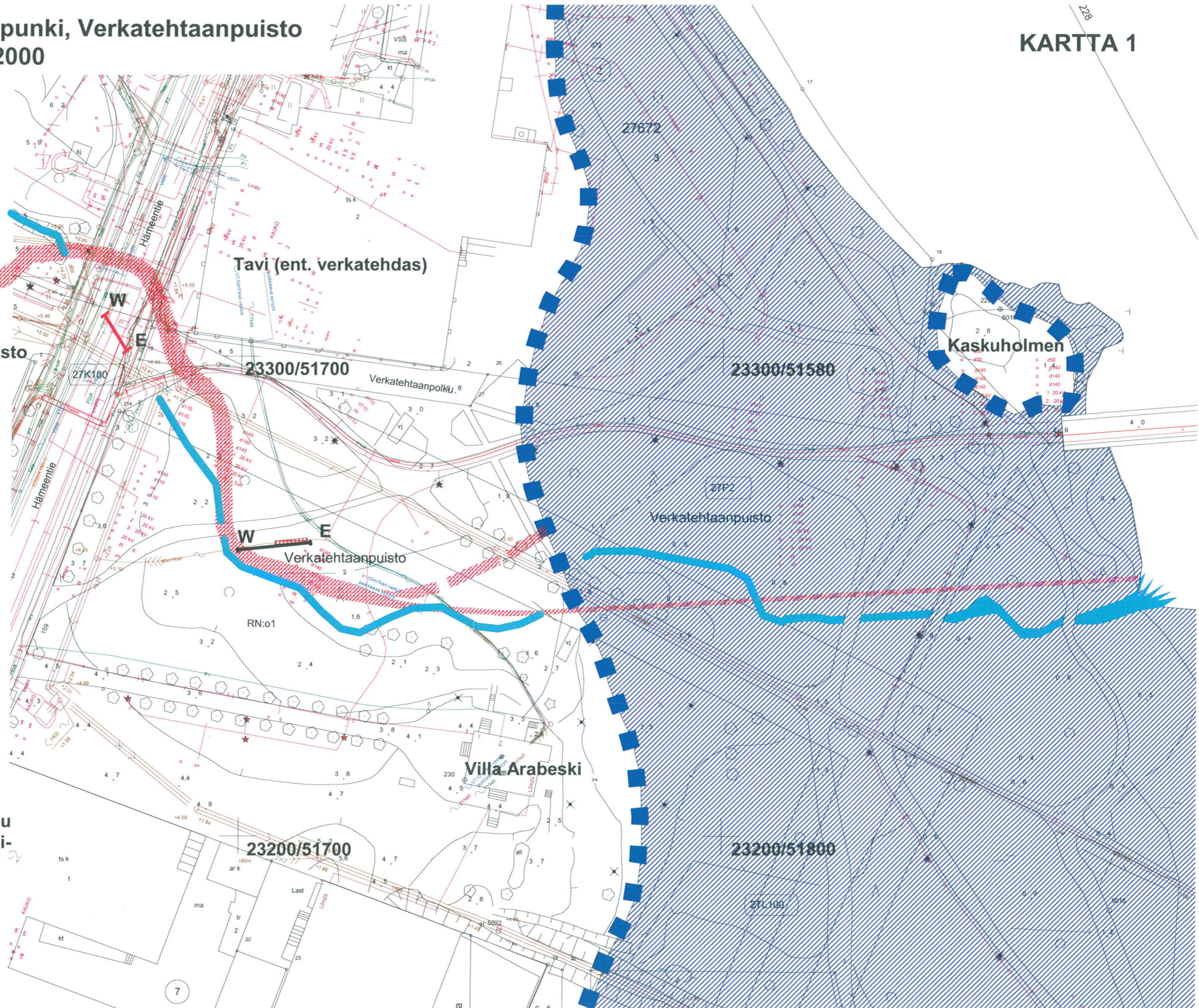
 Meri 1650-luvulla

 Puronuoma 1920-luvun loppuun saakka (vuoden 1920 kartan mukaan)

 Puronuoman suu 1800-luvun puoli-väliin saakka

 Uusi puro 2000

Karttapohjana käytetty
Helsingin kiinteistöviraston
vektorikarttaa



Helsinki, Vanhakaupunki, Verkatehtaanpuisto M. Heikkinen 2000

KARTTA 2

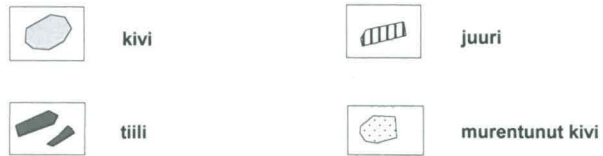
Tasokartta 1-3

Mk 1:50

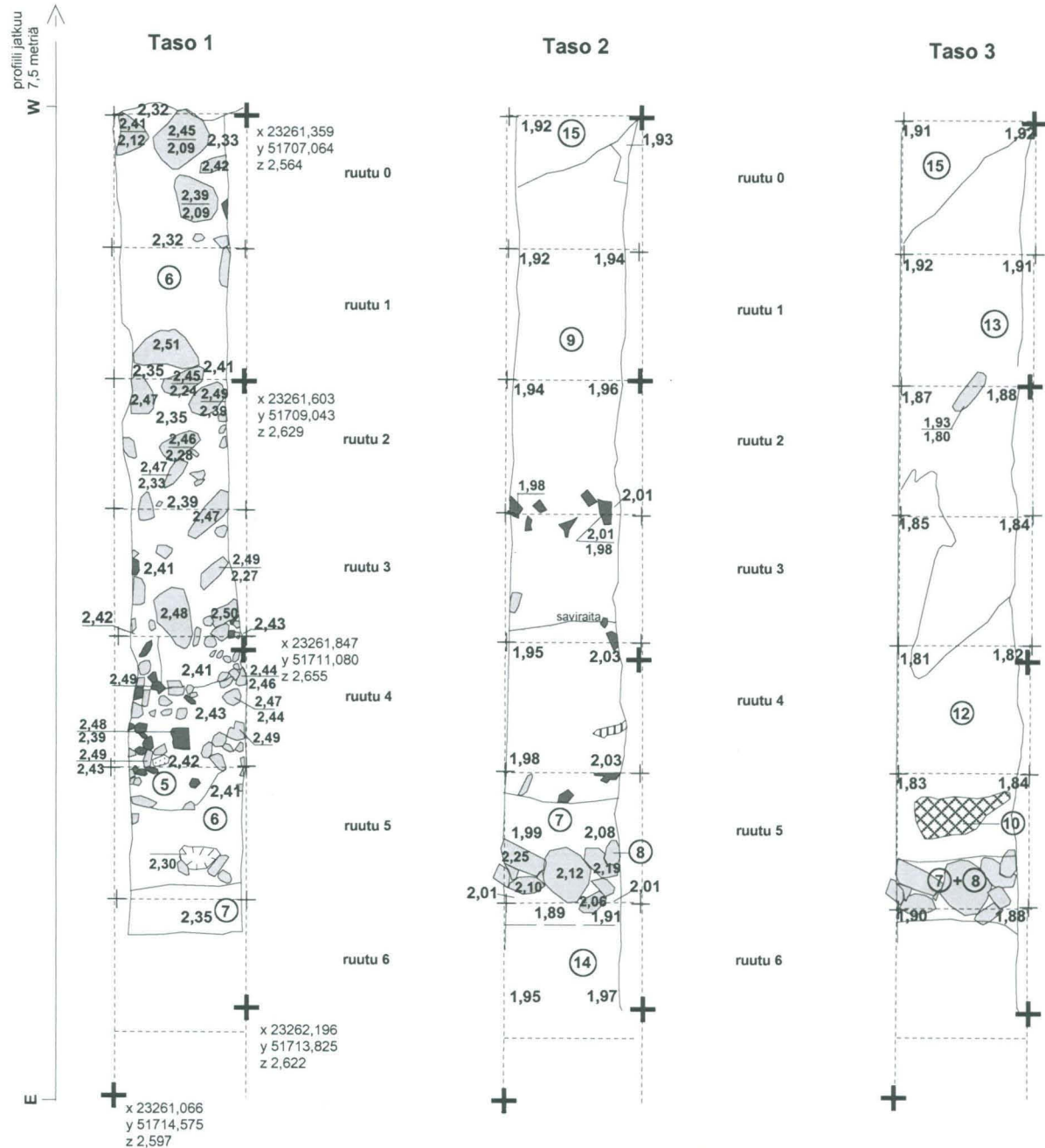


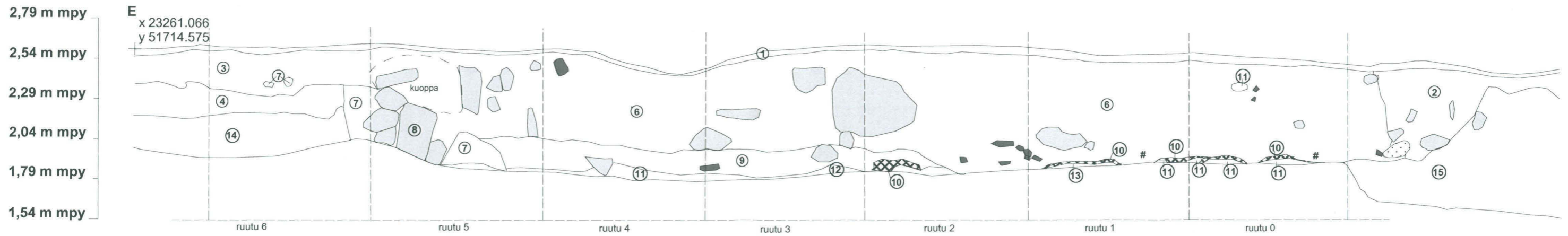
Korkeudet m mpy

Piirt. Anja Korkala, Hanna Kääriäinen



- nokialue
- ⑤ silttisavi + savensek. multa
- ⑥ savensek. multa + kiviä
- ⑦ ruostehiekka
- ⑧ kiviä
- ⑨ savi+ hiekka + multa + noki
- ⑩ noki
- ⑪ hiekka
- ⑫ savi (harmaa)
- ⑬ savi (tumma)
- ⑭ savi
- ⑮ savi





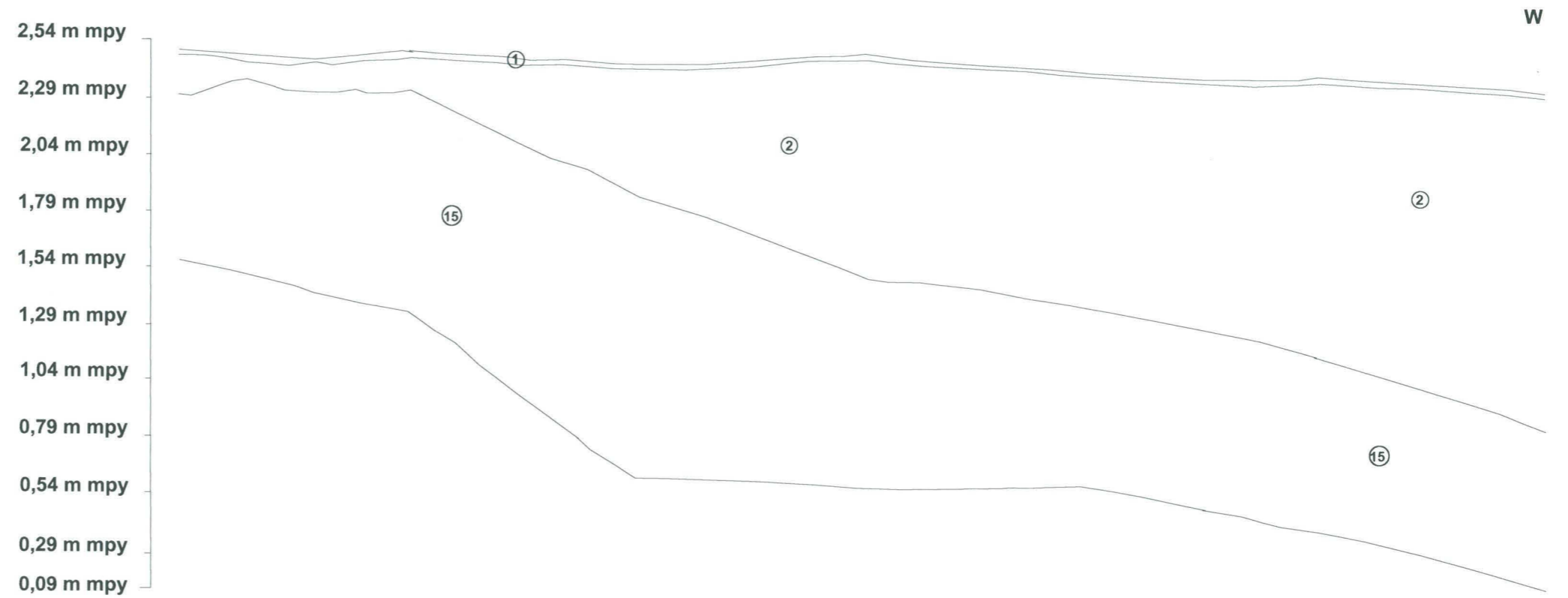
Helsinki, Vanhakaupunki, Verkatehtaanpuisto
M. Heikkinen 2000

Profiilikartta E-W
 Mk 1:25



Korkeudet m mpy
 Piirt. Anja Korkala, Hanna Kääriäinen

- | | | | |
|---|----------------------------|---|--------------------------------|
| | kivi | | ⑨ savi + hiekka + multa + noki |
| | murentunut kivi | | ⑩ noki |
| | tiili | | ⑪ hiekka |
| | nokialue | | ⑫ savi (harmaa) |
| ① | turve | | ⑬ savi (tumma) |
| ② | savi + savensekainen multa | ⑭ | savi |
| ③ | savensekainen multa | ⑮ | savi |
| ④ | hiekka + savi | | |
| ⑥ | savensek. multa + kiviä | | |
| ⑦ | ruostehiekka | | |
| ⑧ | kiviä | | |



Helsinki, Vanhakaupunki, Hämeentie M. Heikkinen 2000

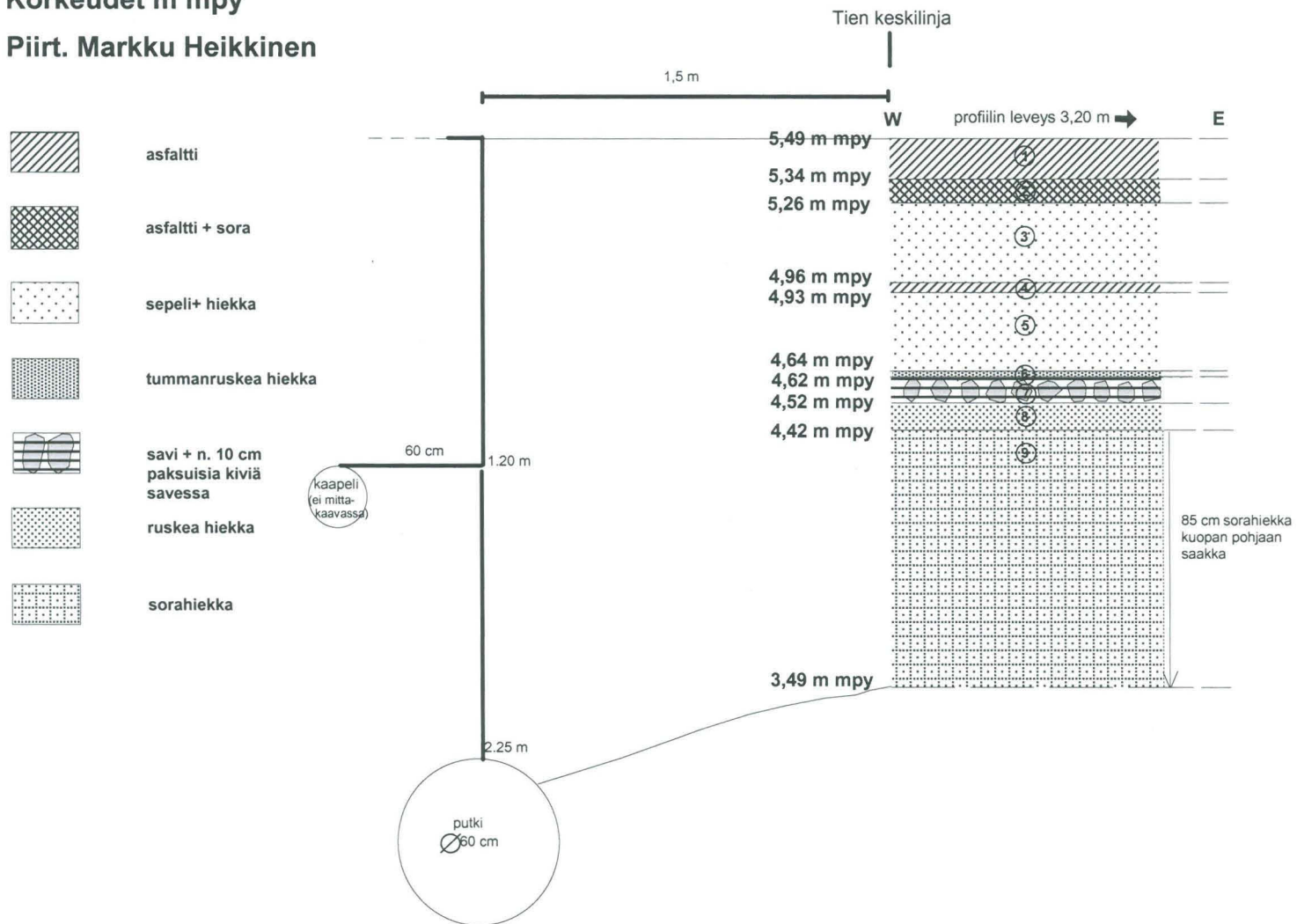
KARTTA 4

Profiilikartta 1:25
Pohjoisprofili W-E



Korkeudet m mpy

Piirt. Markku Heikkinen



LIITE III

NEGATIIVILUETTELO

HELSINKI, VANHAKAUPUNKI, VERKATEHTAANPUISTO
Markku Heikkinen 2000

Luettelo kertomukseen liittyvistä negatiiveista ja kuvista

Anja Korkala 2000: negatiivit HKM 272 307-308 (kuvat 1-2)

Markku Heikkinen 2000: negatiivit HKM 272 303-306 ja 272 309-322 (kuvat 3-20)

Negatiivinumero	Kuva nro	Aihe ja pvm.
272 303	Kuva 18.	Hämeentien poikki kaivettu tekopuron putkikaivanto. Kuvassa näkyy pohjoisprofiilin dokumentoitu kohta tien keskilinjalla. Kuva lännestä. 11.5.
272 304	Kuva 17.	Yleiskuva Hämeentien poikki kaivetusta tekopuron putkikaivannosta. Kuva länsiluoteesta. 11.5.
272 305	Kuva 19.	Yleiskuva tekopuron putkikaivannosta heti Hämeentien jalkakäytävän länsipuolella. Taustalla näkyy Hämeentien länsipuolelle aiemmin valmistunut tekopuro. Kuva kaakosta. 11.5.
272 306	Kuva 20.	Lähikuva edellisen kaivannon pohjoisprofiilista. Kuva kaakosta. 11.5.
272 307	Kuva 1.	Kaivinkone kaivaa jäteveden putkikaivantoa Hämeentieltä Villa Arabeskiin Verkatehtaanpuiston länsiosassa. Kuva kaakosta. 31.7.
272 308	Kuva 2.	Jäteveden putkikaivanto puiston länsiosassa lähellä Hämeentietä. Kaivetun kaivannon loppupään kohdan läpi meni vanhan puron uoma, joka oli täytetty. Kuva lännestä. 31.7.
272 309	Kuva 3.	Yleiskuva kaivausalueesta kartoitustasossa 1. Esillä on yhteydet 5-7. Kuva idästä. 1.8.
272 310	Kuva 5.	Edellinen tilanne. Kuva lännestä. 1.8.
272 311	Kuva 4.	Lähikuva edellisestä tilanteesta. Kuva idästä. 1.8.
272 312	Kuva 6.	Kaivausalueen länsipäädysssä ollut profiili. Kuva lännestä. 1.8.
272 313	Kuva 16.	Verkatehtaalta Villa Arabeskiin tehty vesi- ja teleputkikaivanto puiston pohjoisosassa. Kuva etelästä. 1.8.
272 314	Kuva 7.	Anja Korkala puhdistaa kaivausaluetta. Kuva idästä. 1.8.

- 272 315 **Kuva 8.** Kaivausalue kartoitustasossa 2. Esillä on yhteydet 7-9 ja 14-15. Kuva idästä. 1.8.
- 272 316 **Kuva 9.** Edellinen tilanne. Kuva lännestä. 1.8.
- 272 317 **Kuva 10.** Edellinen tilanne. Kaivausalueen itäpään kivet (yhteys 8). Kuva etelästä. 1.8.
- 272 318-320 **Kuvat 12-14.** Kaivausalueen eteläprofiili. Kuvat luoteesta, pohjoisesta ja koillisesta. 1.8.
- 272 321 **Kuva 11.** Kaivausalue kartoitustasossa 3. Esillä on yhteydet 7-8, 10, 12-13 ja 15. Kuva idästä. 1.8.
- 272 322 **Kuva 15.** Kaivausalueen eteläprofiili ja kuvan oikeassa reunassa entisen puron täyttömaita. Kuva koillisesta. 1.8.

LIITE IV

DIAPOSITIIVILUETTELO

**HELSINKI, VANHAKAUPUNKI, VERKATEHTAANPUISTO
Markku Heikkinen 2000****Luettelo kertomukseen liittyvistä diapositiiveista**

Anja Korkala 2000; diat 1-2

Markku Heikkinen 2000; diat 3-20

Kuva nro	Aihe ja pvm.
1.	Kaivinkone kaivaa jäteveden putkikaivantoa Hämeentieltä Villa Arabeskiin Verkatehtaanpuiston länsiosassa. Kuva lännestä. 31.7.2000.
2.	Jäteveden putkikaivanto puiston länsiosassa lähellä Hämeentietä. Kaivetun kaivannon loppupään kohdan läpi meni vanhan puron uoma, joka oli täytetty. Kuva lännestä. 31.7.2000.
3.	Yleiskuva kaivausalueesta kartoitustasossa 1. Esillä on yhteydet 5-7. Kuva idästä. 1.8.2000.
4.	Lähikuva edellisestä tilanteesta. Kuva idästä. 1.8.2000.
5.	Edellinen tilanne. Kuva lännestä. 1.8.2000.
6.	Kaivausalueen länsipäädystä ollut profiili. Kuva lännestä. 1.8.2000.
7.	Lähikuva edellisestä tilanteesta. Kuva lännestä. 1.8.2000.
8.	Kaivausalue kartoitustasossa 2. Esillä on yhteydet 7-9 ja 14-15. Kuva idästä. 1.8.2000.
9.	Edellinen tilanne. Kuva lännestä. 1.8.2000.
10.	Edellinen tilanne. Kaivausalueen itäpään kivet (yhteys 8). Kuva etelästä. 1.8.2000.
11.	Kaivausalue kartoitustasossa 3. Esillä on yhteydet 7-8, 10, 12-13 ja 15. Kuva idästä. 1.8.2000.
12-14.	Kaivausalueen eteläprofiili. Kuvat luoteesta, pohjoisesta ja koillisesta. 1.8.2000.
15.	Kaivausalueen eteläprofiilin länsiosa ja kuvan oikeassa reunassa entisen puron täyttömaita. Kuva koillisesta. 1.8.2000.

16. Verkatehtaalta Villa Arabeskiin tehty vesi- ja teleputkikaivanto puiston pohjoisosassa. Kuva pohjoisesta. 1.8.2000.
17. Yleiskuva Hämeentien poikki kaivetusta tekopuron putkikaivannosta. Kuva länsiluoteesta. 11.5.2000.
18. Hämeentien poikki kaivettu tekopuron putkikaivanto. Kuvassa näkyy pohjoisprofiilin dokumentoitu kohta tien keskilinjalla. Kuva lännestä. 11.5.2000.
19. Yleiskuva tekopuron putkikaivannosta heti Hämeentien jalkakäytävän länsipuolella. Taustalla näkyy Hämeentien länsipuolelle aiemmin valmistunut tekopuro. Kuva kaakosta. 11.5.
20. Lähikuva edellisen kaivannon pohjoisprofiilista. Kuva kaakosta. 11.5.2000.

KUVATAULUT



f. 272 307

Kuva 1. Kaivinkone kaivaa jäteveden putkikaivantoa Hämeentieltä Villa Arabeskiin Verkatehtaanpuiston länsiosassa. Kuva kaakosta. 31.7.



f. 272 308

Kuva 2. Jäteveden putkikaivanto puiston länsiosassa lähellä Hämeentietä. Kaivetun kaivannon loppupään kohdan läpi meni vanha puron uoma, joka oli täytetty. Kuva lännestä. 31.7.

Kuva 3. Yleiskuva kaivausalueesta kartoitustasossa 1. Esillä on yhteydet 5-7. Kuva idästä. 1.8.



f. 272 311



f. 272 309

Kuva 4. Lähikuva edellisestä tilanteesta. Kuva idästä. 1.8.



Kuva 5. Edellinen tilanne. Kuva lännestä. 1.8.

f. 272 310



f. 272 312

Kuva 6. Kaivausalueen länsipäädystä ollut profiili. Kuva lännestä. 1.8.



f. 272 314

Kuva 7. Anja Korkala puhdistaa kaivausalueetta.
Kuva idästä. 1.8.



f. 272 315

Kuva 8. Kaivausalue kartoitustas-
sossa 2. Esillä yhteydet 7-9 ja
14-15. Kuva idästä. 1.8.



f. 272 316

Kuva 9. Edellinen tilanne. Kuva
länneästä. 1.8.



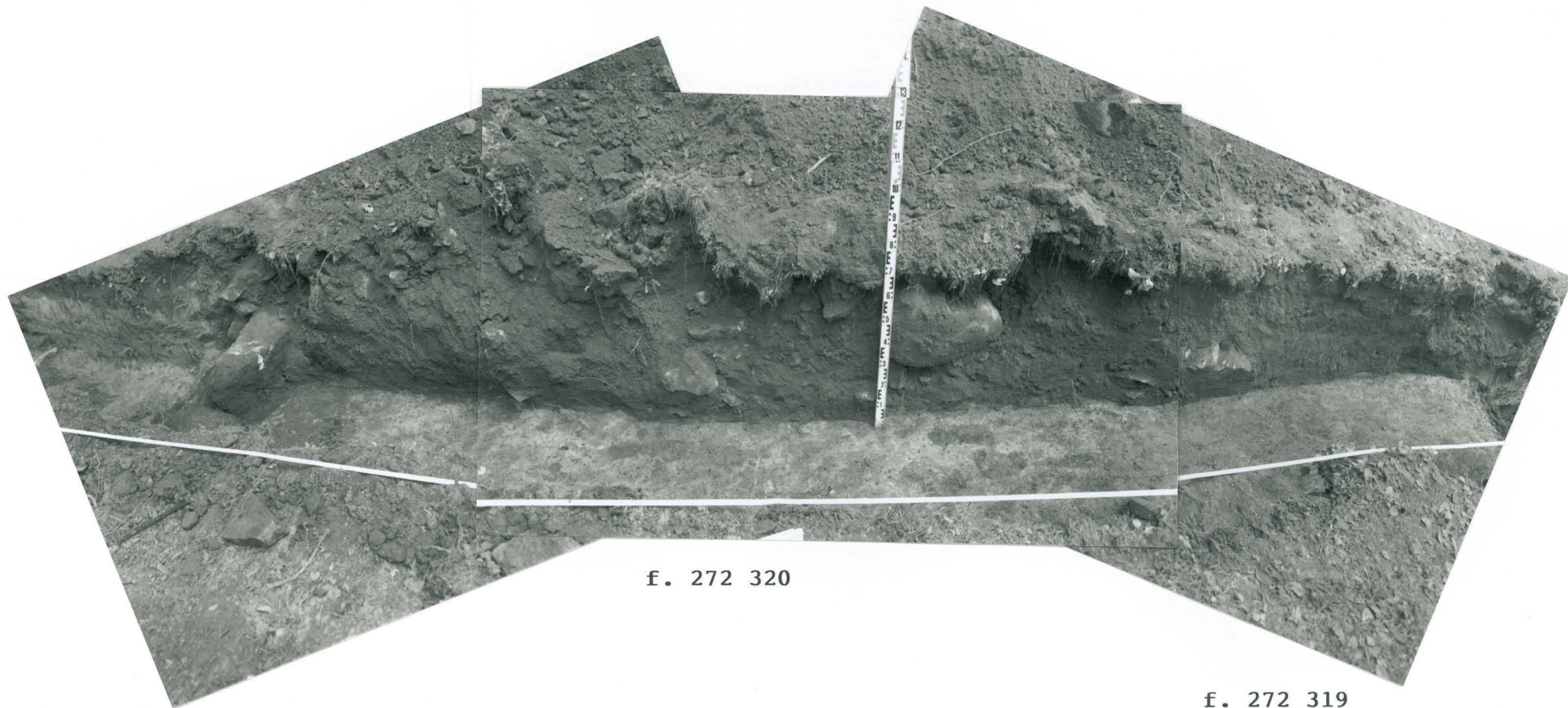
f. 272 317

Kuva 10. Edellinen tilanne. Kaivausalueen itäpään kivet (yhteys 8). Kuva etelästä. 1.8.



Kuva 11. Kaivausalue kartoitustasossa 3. Esillä yhteydet 7-8, 10, 12-13 ja 15. Kuva idästä. 1.8.

f. 272 321



f. 272 318

f. 272 320

f. 272 319

Kuvat 12-14. Kaivausalueen eteläprofiili. Kuvat luoteesta, pohjoisesta ja koillisesta.
1.8.



f. 272 322

Kuva 15. Kaivausalueen eteläprofiili ja kuvan oikeassa reunassa entisen puron täyttömaita. Kuva koillisesta. 1.8.



f. 272 313

Kuva 16. Verkatehtaalta Villa Arabeskiin tehty vesi- ja teleputkikaivanto puiston pohjoisosassa. Kuva etelästä. 1.8.



f. 272 304

Kuva 17. Yleiskuva Hämeentien poikki kaivetusta tekopuron putkikaivannosta. Kuva länsiluoteesta. 11.5.



f. 272 303

Kuva 18. Hämeentien poikki kaivettu tekopuron putkikaivanto. Kuvassa näkyy pohjoisprofiilin dokumentoitu kohta tien keskilinjalla. Kuva lännestä. 11.5.



f. 272 305

Kuva 19. Yleiskuva tekopuron putkikaivannosta heti Hämeentien jalkakäytävän länsipuolella. Taustalla näkyy Hämeentien länsipuolelle aiemmin valmistunut tekopuro. Kuva kaakosta. 11.5.



f. 272 306

Kuva 20. Lähikuva edellisen kaivannon pohjoisprofiilista. Kuva kaakosta. 11.5.

LÖYTÖLUETTELO

Helsinki, Vanhakaupunki, Verkatehtaanpuisto

M. Heikkinen 2000

KM 2000075:1-117

<i>KM</i>	<i>Ruutu</i>	<i>Yhteys</i>	<i>Päämateriaali</i>	<i>Materiaali</i>	<i>Laji</i>	<i>Kuvaus</i>	<i>Kpl</i>	<i>Mitat</i>	<i>Paino</i>	<i>Muuta</i>
1	0	6	Metalli	Pronssi	Hana	Pronssinen tynnyrinhana, kierrin kolmiapilainen, jossa kolme aukkoa yhtäsuuret, nokka fasetin muotoinen, laskuputken kohdalla nokan yläpuolella terävä kulma, pesä kahdeksankulmainen.	1	162x16x80	117	Konservoitu.
2	0	6	Metalli	Rauta	Veitsi	Rautaveitsi, kahvaosassa puuta, hamara suora, nirkko pyöreä, terä taipunut ruoto-osan puoleisesta päästä.	1	149x15x8	23,6	Konservoitu.
3	0	6	Keramiikka	Valkosavi	Liitupiippu	Pala liitupiipun varsiosasta, haljennut reiän kohdalta.	1	19x2,5	0,3	
4	0	6	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasavipannun kahva-, kylki-, jalka- ja pohjapaloja, menevät yhteen, paitsi yksi pala (12,4 g), kyljen korkeus 4 cm, umpikahvan pituus 10 cm (korkeus 2 cm, leveys 3 cm), käännetty ylös, osittain lasitettu, vaalea saviaines, vihreä lyijylasitus sisäpuolella, osittain kahvassa.	2	20x30x4	232,2	
5	0	6	Keramiikka	Punasavi	Astia	Reunapala punasaviastiasta, sisäpuolella ruskea lyijylasitus, jossa kellertäviä raitoja ulkopuolella olevien rihlauksien mukaisesti, ulkopinta lasittamaton, rihlattu.	1	31x7	12,5	

<i>KM</i>	<i>Ruutu</i>	<i>Yhteys</i>	<i>Päämateriaali</i>	<i>Materiaali</i>	<i>Laji</i>	<i>Kuvaus</i>	<i>Kpl</i>	<i>Mitat</i>	<i>Paino</i>	<i>Muuta</i>
6	0	6	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipala, molemmilla pinnoilla vaalean ruskea lyijylasitus.	1	25x4	1,4	
7	0	6	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipala, ulko- ja sisäpinta lasittamaton.	1	26x2	0,7	
8	0	6	Keramiikka	Punasavi	Tiili?	Pala tiilestä?	1	42x15	19,5	
9	0	6	Hammas	Hammas	Hammas		1		2	
10	0	6	Luu	Luu	Luu	Palamattoman luun kappaleita.	17		165,4	
11	1	6	Lasi	Lasi	Astia	Värittömän lasiastian kylkipala.	1	26x1,5	1,3	
12	1	6	Pii	Pii	Pii	Piikiven kappale.	1		14,4	
13	1	6	Luu	Luu	Luu	Palamattoman luun kappaleita.	3		10,4	
14	1	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Palaneen punasaviastian kylkipala, jonka sisäpinnalla ollut lasitus.	1	33x5	3,7	
15	1	9	Lasi	Lasi	Ikkuna	Vihertävän ikkunalasin pala, reunassa retusointia.	1	15x1	0,4	
16	2	6	Metalli	Rauta	Naula	Hevosenkenkänaula.	1	40x8x14	6,7	Konservoitu.
17	2	6	Metalli	Rauta	Naula	Rautanaula, jossa kanta kolmiomainen.	1	78x5x12	7,6	Konservoitu.
18	2	6	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipala, sisäpinnalla vaalean rusehtava lyijylasitus.	1	24x4	2,9	
19	2	6	Keramiikka	Valkosavi	Astia	Valkosaviastian kylkipala, sisäpinnalla kellertävä lyijylasitus, ulkopinta rihlattu, saviaines vaaleanpunertavaa.	1	27x4	1,8	
20	2	6	Keramiikka	Fajanssi	Astia	Valkoisen fajanssiastian kylkipala.	2	32x4	3,5	

<i>KM</i>	<i>Ruutu</i>	<i>Yhteys</i>	<i>Päämateriaali</i>	<i>Materiaali</i>	<i>Laji</i>	<i>Kuvaus</i>	<i>Kpl</i>	<i>Mitat</i>	<i>Paino</i>	<i>Muuta</i>
21	2	6	Keramiikka	Fajanssi	Astia	Fajanssiasetin reunapala, jossa asetin ulkoreunalla siniharmaalla koristekuviointia.	1	30x5	4,5	
22	2	6	Lasi	Lasi	Pullo	Vihreän lasipullon kylkipala.	1	33x3	5	
23	2	6	Hammas /Luu	Hammas/ Luu	Hammas/ L	Pala palamattomasta leukaluusta ja kaksi hammasta, joista yksi hammas leukaluussa kiinni.	2		62	
24	2	6	Luu	Luu	Luu	Palamattoman luun kappaleita.	4		20,7	
25	2	9	Keramiikka	Kivisavi	Astia	Kivisaviastian kahvaosa, Raeren keramiikkaa? Molemmilla pinnoilla ruskea lasitus, vasemmalla reunalla profilointi.	1	84x23x13	39,4	
26	2	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipala kahdessa osassa, sisäpinnalla vaaleanruskea lyijylasitus, ulkopinnalla ollut myös sama lasitus (jälkiä lasituksesta säilynyt ulkopinnalla).	1	41x7	6,3	
27	2	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipala, molemmilla pinnoilla ruskea lyijylasitus.	1	12x4	0,5	
28	2	9	Keramiikka	Valkosavi	Astia	Valkosaviastian reunapala, sisäpinnalla vaalean vihertävä lyijylasitus, ulkopinnalla rihlaus, vaaleanpunertava saviaines, halk. 17 cm.	1	73x9	16,5	
29	2	9	Luu	Luu	Luu	Palamattoman luun kappale.	1		8,3	
30	2/3	9	Metalli	Kupari	Raha	Kuparikolikko, 1/2 äyriä, Gustaf II Adolf 1630. Ks. Rahakirja Tingström 1963, Gustaf II Adolf nro 44.	1	34x2	13,5	Konservoitu.
31	3	9	Metalli	Rauta	Avain?	Rautaesine, mahd. avain?	1	138x14	46,2	Konservoitu.

<i>KM</i>	<i>Ruutu</i>	<i>Yhteys</i>	<i>Päämateriaali</i>	<i>Materiaali</i>	<i>Laji</i>	<i>Kuvaus</i>	<i>Kpl</i>	<i>Mitat</i>	<i>Paino</i>	<i>Muuta</i>
32	3	9	Metalli	Rauta	Levy	Rautalevyn katkelma.	1	49x4	11,9	
33	3	9	Metalli	Rauta	Naula	Hevosenkänäula.	1	27x6x18	3,8	Konservoitu.
34	3	9	Metalli	Rauta	Naula	Kolme rautanaulaa, yhdestä varsi jäljellä, toinen katkennut, yhdessä kanta kolmiomainen.	3	45x4x19, 50x8x17, 43x5	12,1	Konservoitu.
35	3	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian reunapala, sisäpinnalla ja reunan ulkopinnalla vaaleanruskea lyijylasitus. Samasta astiasta kuin :36, 37 ja 62.	1	48x10	12,2	
36	3	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian pohjareunapala, sisä- ja ulkopinnalla vaaleanruskea lyijylasitus. Samasta astiasta kuin :35, 37 ja 62.	1	43x11	15,8	
37	3	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipala, sisäpinnalla vaaleanruskea lyijylasitus, ulkopinnalla nokea. Samasta astiasta kuin :35, 36 ja 62.	1	30x6	4,3	
38	3	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian reunapala, korvan kohdalta, molemmilla pinnoilla ruskea lyijylasitus.	1	34x13	10,1	
39	3	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipala, sisäpinnalla jälkiä lyijylasituksesta ja bolus - koristelusta.	1	19x6	1,6	
40	3	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Neljä kylkipalaa samasta punasaviastiasta (menevät yhteen), sisäpinnalla vihertävän ruskea lyijylasitus, kahdessa palassa ulkopinnalla rihausta, ulkopinnoilla nokea.	1	48x8, 43x8, 41x8, 29x8	39,5	

<i>KM</i>	<i>Ruutu</i>	<i>Yhteys</i>	<i>Päämateriaali</i>	<i>Materiaali</i>	<i>Laji</i>	<i>Kuvaus</i>	<i>Kpl</i>	<i>Mitat</i>	<i>Paino</i>	<i>Muuta</i>
41	3	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipala, sisäpinnalla vaalea, vihertävän ruskea lyijylasitus, bolus -koristelua, lyijylasituksen alla saviliete.	1	24x5	2,2	
42	3	9	Keramiikka	Valkosavi	Astia	Valkosaviastian kylkipala, sisäpinnalla vaalea, vihertävän ruskea lyijylasitus, ulkopinnalla rihlaus, saviaines vaaleanpunertavaa.	1	73x8	19,2	
43	3	9	Keramiikka	Valkosavi	Astia	Valkosaviastian kylkipala, sisäpinnalla vaalea, vihertävän ruskea lyijylasitus, ulkopinnalla rihlaus, saviaines vaaleanpunertavaa.	1	45x7	12,9	
44	3	9	Keramiikka	Valkosavi	Astia	Valkosaviastian kylkipala, sisäpinnalla vaalea, vihertävän ruskea lyijylasitus, ulkopinnalla rihlaus, saviaines vaaleanpunertavaa.	1	22x5	1,8	
45	3	9	Lasi	Lasi	Astia	Vaaleanvihreän ohutlasisen lasiastian kylkipala.	1	17x1	0,4	
46	3	9	Lasi	Lasi	Ikkuna	Vaaleanvihreän ikkunalasin pala, reunassa retusointia.	1	29x1	0,6	
47	3	9	Lasi	Lasi	Ikkuna	Vihertävän ikkunalasin pala, reunassa retusointia.	1	37x1	1,8	
48	3	9	Lasi	Lasi	Ikkuna	Vaaleanvihreän ikkunalasin pala.	1	21x1	0,4	
49	3	9	Hammas	Hammas	Hammas		1		13,5	
50	3	9	Luu	Luu	Luu	Palaneen luun kappaleita.	5		2,5	
51	4	6	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian korvapala, pinnoilla jälkiä lasituksesta.	1	35x10	6,3	
52	4	6	Keramiikka	Fajanssi	Astia	Fajanssiastian kylkipalasta lohjennut sisäpinnan pala.	1	26x2	0,6	

<i>KM</i>	<i>Ruutu</i>	<i>Yhteys</i>	<i>Päämateriaali</i>	<i>Materiaali</i>	<i>Laji</i>	<i>Kuvaus</i>	<i>Kpl</i>	<i>Mitat</i>	<i>Paino</i>	<i>Muuta</i>
53	4	6	Lasi	Lasi	Astia	Värittömän lasiastian kylkipala.	1	12x0,5	0,1	
54	4	6	Lasi	Lasi	Astia	Ruskean lasipullon kylkipala.	1	22x4	1,7	
55	4	6	Hammas	Hammas	Hammas		1		9	
56	4	9	Metalli	Rauta	Naula?	Rautaesineen katkelma, naula?	1	56x6	7,4	Konservoitu.
57	4	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasavivadin reunapala, sisällä boluskoristelua, lyijylasitus. Ulkopinta lasittamaton. 1,5 cm:ä ulkoreunasta sentin välein vierekkäin kaksi pientä reikää, astian halk. n. 27.	1	110x20	84,2	
58	4	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasavivadin kylkipala, sisäpinnalla lyijylasitus sekä kellertävän ja vihreän sävyistä boluskoristelua, ulkopinta lasittamaton.	2	76x8	44	
59	4	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Horisontaalinen korvapala (kahdessa osassa, korva 20x12 mm) ja yksi kylkipala punasaviastiasta, ulkopinnalla jälkiä lasituksesta, sisäpinnalla kellertävän vihreä lyijylasitus, boluskoristelua.	2	68x13, 47x14, 44x6	74,1	
60	4	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasavipadan pohja- ja jalkapala, kuuluvat yhteen, pohjapalan sisäpinnalla ruskea lyijylasitus.	1	14x13, 55x34	143,8	
61	4	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian reunapala, sisäpinnalla ja ulkoreunalla ruskea lyijylasitus, reunan päällä ja sivussa tummanruskea koristeviiva.	1	47x8	8,8	

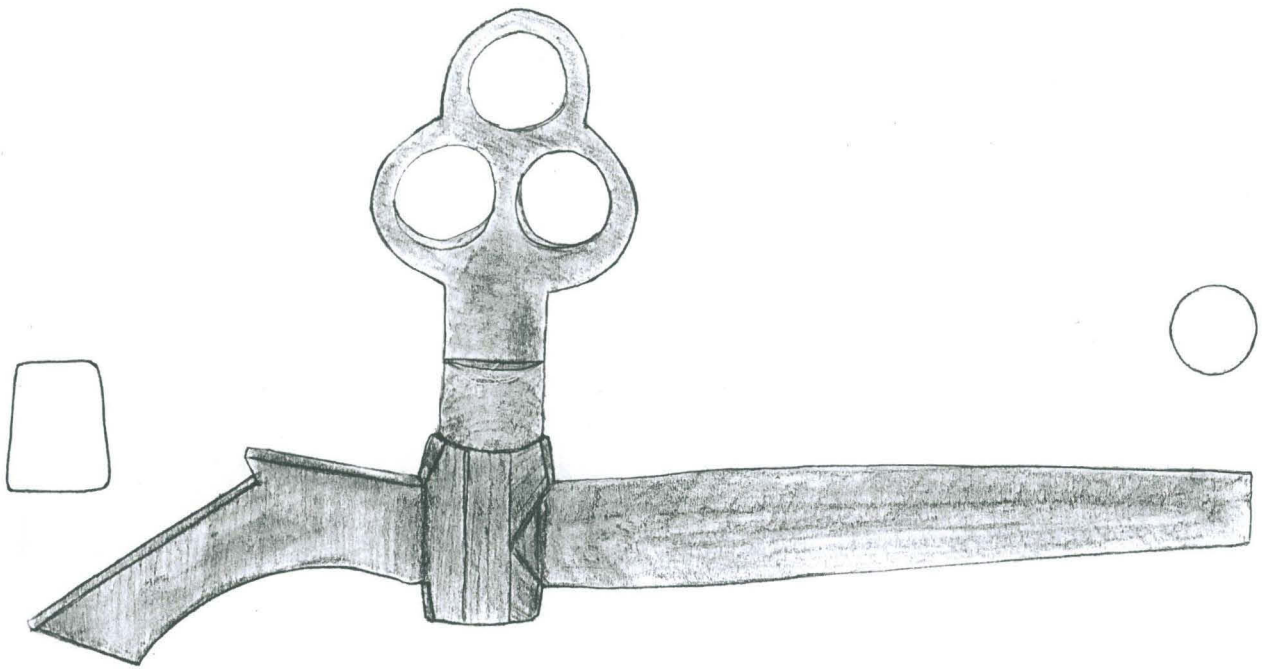
<i>KM</i>	<i>Ruutu</i>	<i>Yhteys</i>	<i>Päämateriaali</i>	<i>Materiaali</i>	<i>Laji</i>	<i>Kuvaus</i>	<i>Kpl</i>	<i>Mitat</i>	<i>Paino</i>	<i>Muuta</i>
62	4	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian pohjareunapala, pohja tasainen, sisäpinnalla vaaleanruskea lyijylasitus, ulkopinnalla jälkiä lasituksesta, samaa astiaa kuin :35-37.	1	40x10	9,4	
63	4	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipala, sisäpinnalla vaaleanruskea lyijylasitus.	1	35x6	6,2	
64	4	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipaloja, toinen lohjennut sisäpintapala, molemmissa sisäpinnoilla vaaleanruskea lyijylasitus, ulkopinnalla ruskea pinnoite.	2	35x5,5, 27x3	7,5	
65	4	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipaloja, sisäpinnalla tummanruskea lyijylasitus, ulkopinnat lasittamattomia.	3	45x6, 18x8, 24x81	14,9	
66	4	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipala, vaaleanruskea lyijylasitus sisäpinnalla, ulkopinnalla jälkiä lasituksesta.	1	39x7	9,5	
67	4	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipala, molemmilla pinnoilla kellertävän ruskea lyijylasitus.	1	27x6	4	
68	4	9	Keramiikka	Valkosavi	Astia	Valkosaviastian reuna- ja kylkipaloja (hajonneet neljään osaan), sisä- ja ulkopinnoilla vaalea, vihertävän ruskea lyijylasitus, halk. 20 cm.	4	66x9, 50x4,5, 43x5, 24x5	30,4	
69	4	9	Keramiikka	Valkosavi	Astia	Valkosaviastian reunapala, luultavasti palanut, reunan päällä jälkiä vihreästä lasituksesta, reunan päällä ja sisäpinnalla nokea.	1	46x8	6,4	

<i>KM</i>	<i>Ruutu</i>	<i>Yhteys</i>	<i>Päämateriaali</i>	<i>Materiaali</i>	<i>Laji</i>	<i>Kuvaus</i>	<i>Kpl</i>	<i>Mitat</i>	<i>Paino</i>	<i>Muuta</i>
70	4	9	Keramiikka	Valkosavi	Astia	Valkosaviastian pohjareunapala, pohja tasainen, molemmilla pinnoilla jälkiä vaaleasta, kellertävän vihreästä lyijylasituksesta.	1	52x14	24,4	
71	4	9	Keramiikka	Valkosavi	Astia	Valkosaviastian kylkipaloja, ulkopinnalla rihlaus, sisäpinnalla vaalea, vihertävän ruskea lyijylasitus, yhdessä palassa ulkopinnalla nokea.	5	64x5, 48x5, 37x5, 32x5, 29x5	29,8	
72	4	9	Keramiikka	Harmaasavi?	Astia	Kylkipala palaneesta astiasta, molemmat pinnat vaaleita.	1	25x5	3,8	
73	4	9	Lasi	Lasi	Lasi	Vihertävän lasiastian kylkipala.	1	25x2	2,1	
74	4	9	Lasi	Lasi	Astia	Vihreän lasiastian kylkipala.	1	50x3	8,7	
75	4	9	Lasi	Lasi	Astia	Vihertävän lasiputkilon varsiosa.	1	59x14x2	12	
76	4	9	Lasi	Lasi	Ikkuna	Vihertävän ikkunalasin pala.	1	25x1	1,1	
77	4	9	Luu	Luu	Luu	Palamattoman luun kappaleita.	14		34,6	
78	4	9	Luu	Luu	Luu	Palaneen luun kappaleita.	2		1,6	
79	4	9	Savi	Savi	Savi	Palaneen saven kappaleita.	2		16,7	
80	5	6	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasavipadan pohja- ja jalkapala, pohjan sisäpinnalla vihreä lyijylasitus, ulkopinnalla jalan ja pohjan välissä tummanvihreä lyijylasitus.	1	57x22	64,4	
81	5	6	Keramiikka	Punasavi	Astia	Kahtia hajonneen punasaviastian kylkipala, ulkopinta nokinen, sisäpinnalla jälkiä ruskeasta lyijylasituksesta.	1	54x5, 39x3,5	15,2	
82	5	6	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian lohjennut kylkipala, sisäpinnalla vaaleanruskea lyijylasitus.	1	22x5	1,2	

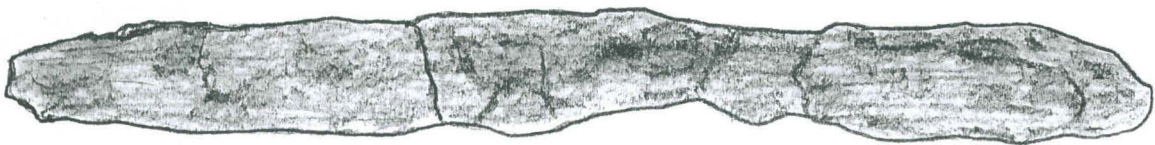
<i>KM</i>	<i>Ruutu</i>	<i>Yhteys</i>	<i>Päämateriaali</i>	<i>Materiaali</i>	<i>Laji</i>	<i>Kuvaus</i>	<i>Kpl</i>	<i>Mitat</i>	<i>Paino</i>	<i>Muuta</i>
83	5	6	Lasi	Lasi	Astia	Vihertävän lasiastian pala.	1	9x2	0,1	
84	5	6	Lasi	Lasi	Pullo	Rusehtavan lasipullon kaulapala.	1	11x4	0,6	
85	5	6	Lasi	Lasi	Pullo	Vihreän lasipullon kylkipaloja.	2	47x2, 13x2	11,1	
86	5	6	Lasi	Lasi	Pullo	Vihreän lasipullon pohjaosa, pohjassa puhallusrengas.	1	113x5	191,3	
87	5	6	Lasi	Lasi	Pullo	Vihreän neliskulmaisen lasipullon kylkipaloja (53 liimattu yhteen, palojen paino 805 g, 10 kpl yli, palojen paino 22,3 g) pohja puuttuu, pullon korkeus 28 cm, pullon sivu 12 cm.	11	280x120	827,3	
88	5	6	Pii	Pii	Pii	Piikiven kappale.	1		7	
89	5	6	Hammas	Hammas	Hammas	Hampaan paloja.	5		4	
90	5	6	Luu	Luu	Luu	Palamattoman luun kappaleita.	13		45,4	
91	5	6	Luu	Luu	Luu	Palaneen luun kappale.	1		0,2	
92	5	9	Metalli	Pronssi	Hana	Pronssinen tynnyrinhana, kolmiapilainen kierrin, joka kahden aukon kohdalta lohjennut, pesä kahdeksankulmainen, haljennut sivusta (liimattu), nokka fasetinmuotoinen, nokan yläosasta lohjennut pala pois.	1	150x80x17	99	Konservoitu.
93	5	9	Metalli	Rauta	Naula	Taottu rautanaula, nelikulmainen kanta, josta yhdestä kulmasta lohjennut pieni pala.	1	55x5x23	6,7	Konservoitu.
94	5	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipala, sisäpinnalla ruskea lyijylasitus.	1	33x7	3,2	
95	5	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasavivadin reunapala, reunan päällä ja sisäpinnalla vaalea, kellertävän ruskea lyijylasitus, halk. n. 19 cm.	1	74x9	35	

<i>KM</i>	<i>Ruutu</i>	<i>Yhteys</i>	<i>Päämateriaali</i>	<i>Materiaali</i>	<i>Laji</i>	<i>Kuvaus</i>	<i>Kpl</i>	<i>Mitat</i>	<i>Paino</i>	<i>Muuta</i>
96	5	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipala, sisäpinnalla vaalea, kellertävän ruskea lyijylasitus, ulkopinnalla rihlaus.	1	67x6	17,9	
97	5	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian reuna- ja kylkipaloja (menevät yhteen), reunan päällä ja sisäpinnalla vaalea, kellertävän ruskea lyijylasitus.	4	45x9, 49x5, 35x7, 31x5	33,7	
98	5	9	Lasi	Lasi	Astia	Vihertävän lasiastian kylkipala.	1	17x3	1,4	
99	5	9	Luu	Luu	Luu	Palamattoman luun kappale.	1		15,7	
100	6	6	Luu	Luu	Luu	Palamattoman luun kappaleita.	11		50,8	
101	6	6	Kuona	Kuona	Kuona	Kuonan kappale.	1		33,3	
102	6	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasavipadan kylkipala, sisäpinnalla ruskea lyijylasitus, ulkopinnalla reunassa jälki mahdollisesta korvan/jalan paikasta.	1	111x8	111,2	
103	6	9	Keramiikka	Valkosavi	Astia	Punasaviastian pohjareunapala, sisäpinnalla vaalea, vihertävän ruskea lyijylasitus, saviaines vaaleanpunertavaa.	1	72x9	38,6	
104	6	9	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipala, sisäpinnalla vaalea, vihertävän ruskea lyijylasitus.	1	21x5	1,7	
105		Irto	Metalli	Rauta	Puikko	Rautapuikko, piirrin? Puikon päässä kolmiomainen uloke, pään alaosassa pyöreä nupi, jossa alareunassa liepeet, varsi suora, kärki terävä.	1	85x6x13	12	Konservoitu.
106		Irto	Metalli	Rauta	Naula	Rautanaula, kanta puuttuu.	1	55x4	3	Konservoitu.

<i>KM</i>	<i>Ruutu</i>	<i>Yhteys</i>	<i>Päämateriaali</i>	<i>Materiaali</i>	<i>Laji</i>	<i>Kuvaus</i>	<i>Kpl</i>	<i>Mitat</i>	<i>Paino</i>	<i>Muuta</i>
107		Irto	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasavipadan jalkapala, jonka päätyosa katkennut, astian sisäpinnalla ruskea lyijylasitus, ulkopinnalla nokea.	1	34x19	43,3	
108		Irto	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipala, sisäpinnalla ruskea lyijylasitus.	1	38x5	4,4	
109		Irto	Keramiikka	Punasavi	Astia	Punasaviastian kylkipala, sisäpinnalla ruskea lyijylasitus, ulkopinta hyvin nokinen.	1	49x6	9,1	
110		Irto	Keramiikka	Valkosavi	Astia	Valkosaviastian kylkipala, sisäpinnalla vihreä lyijylasitus, ulkopinnalla jälkiä vihreästä lyijylasituksesta, saviaines vaaleanpunertavaa.	1	49x7	12	
111		Irto	Keramiikka	Valkosavi?	Astia	Valkosavisen? astian kylkipala, molemmat pinnat ilman pinnoitetta.	1	37x3,5	4,7	
112		Irto	Keramiikka	Fajanssi	Astia	Valkoisen fajanssiastian reunapala.	1	22x8	1,4	
113		Irto	Keramiikka	Fajanssi	Astia	Valkoisen fajanssiastian reunapala.	1	20x3	0,8	
114		Irto	Keramiikka	Fajanssi	Astia	Valkoisen fajanssiastian pohjakylkipala, jossa sekä sisä- että ulkopinnoilla vihreällä koristekuviointia, jalan korkeus 12 cm.	1	51x4	27,4	
115		Irto	Lasi	Lasi	Pullo	Vihreän lasipullon pala, jossa kylki- ja pohjan reuna, itse pohja puuttuu, pohjan halk. 7 cm.	1	70x9	95,5	
116		Irto	Luu	Luu	Luu	Palamattoman luun kappale.	2		28,9	
117		Irto	Luu	Luu	Luu	Palaneen luun kappale.	1		0,3	



:1



:2

2000

KM 2000075: Helsinki, Vanhakaupunki, Verkatehtaanpuisto

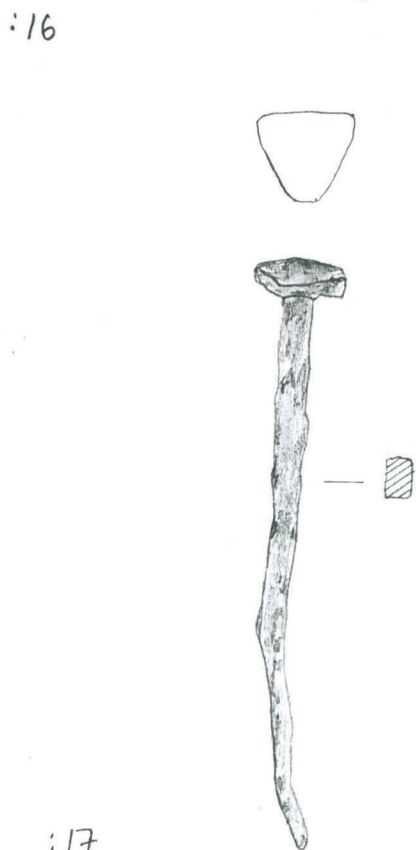
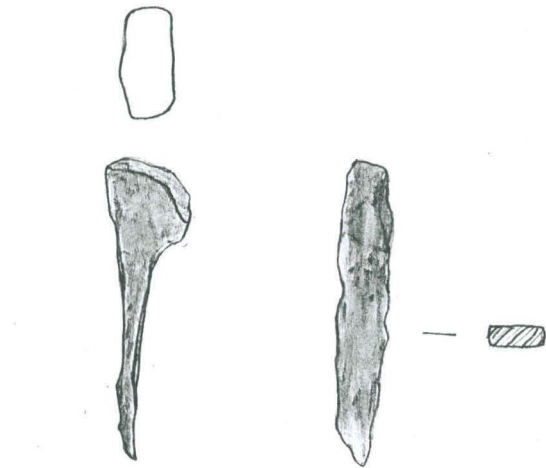
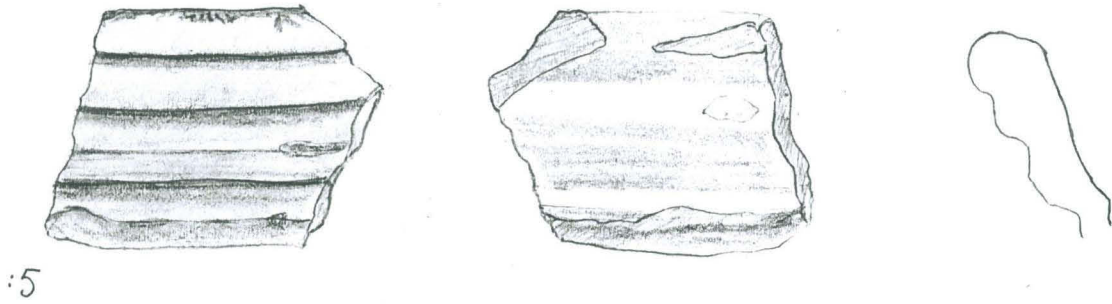
KM2000075:



:4

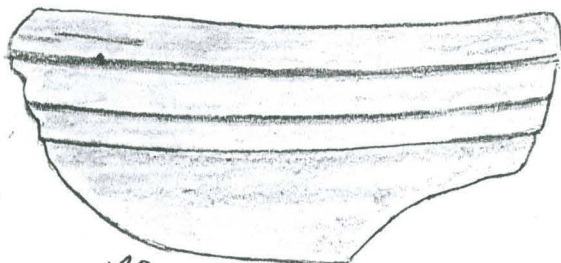
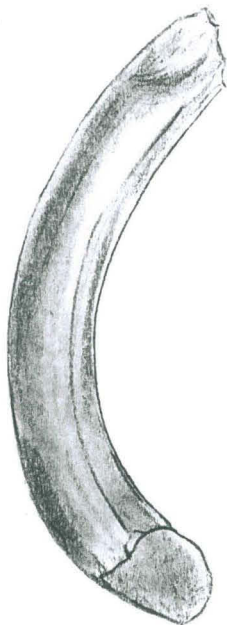


:4





:25

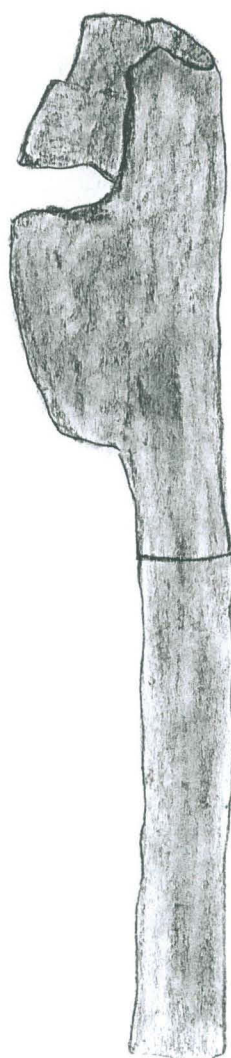
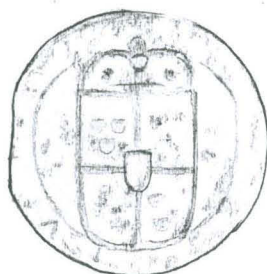


:28



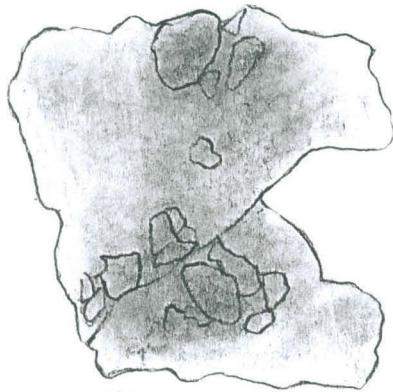


:30

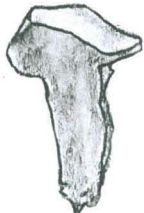


:31





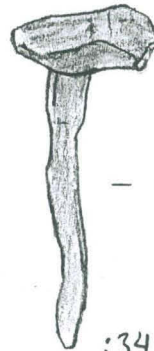
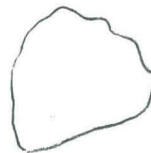
:32



:33

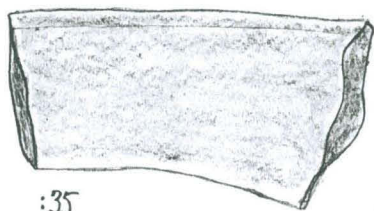


:34

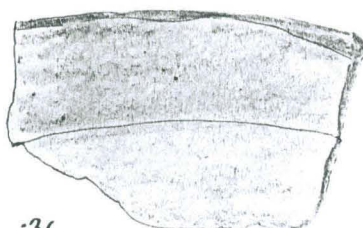
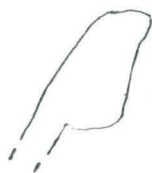


:34

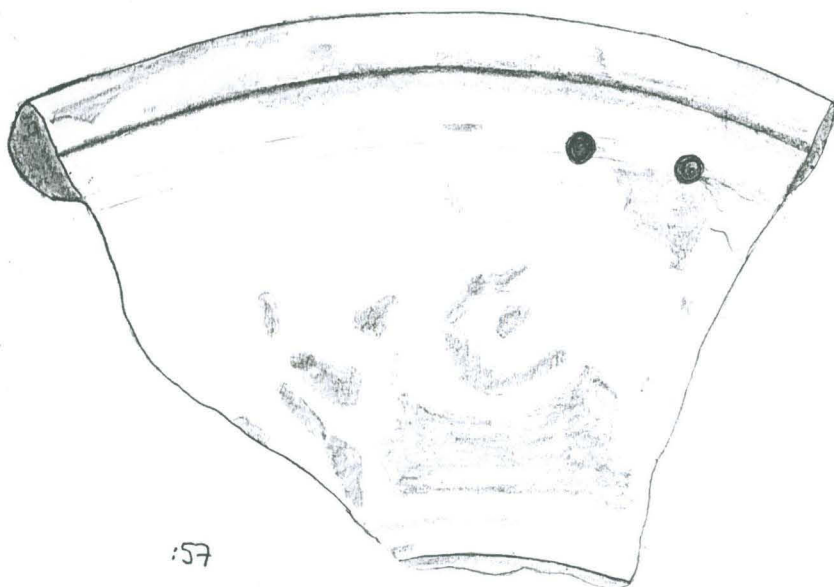




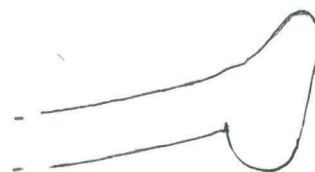
:35

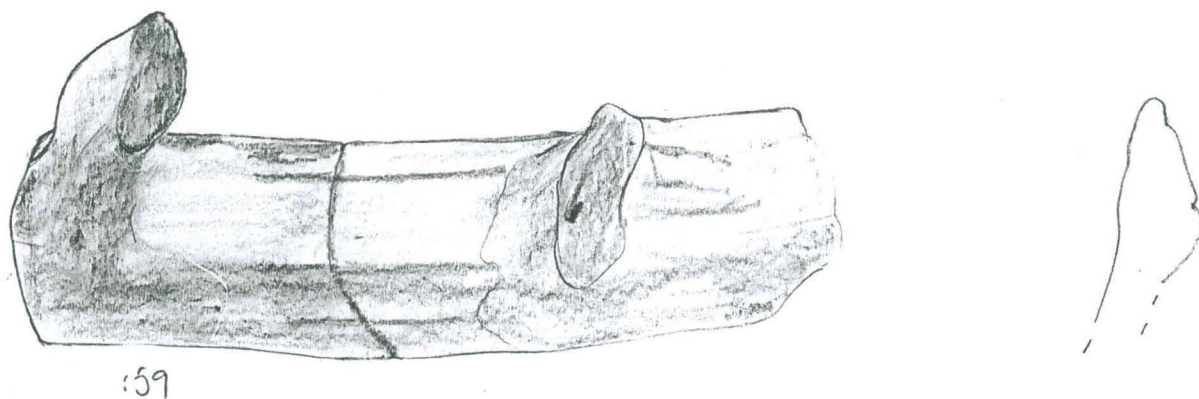
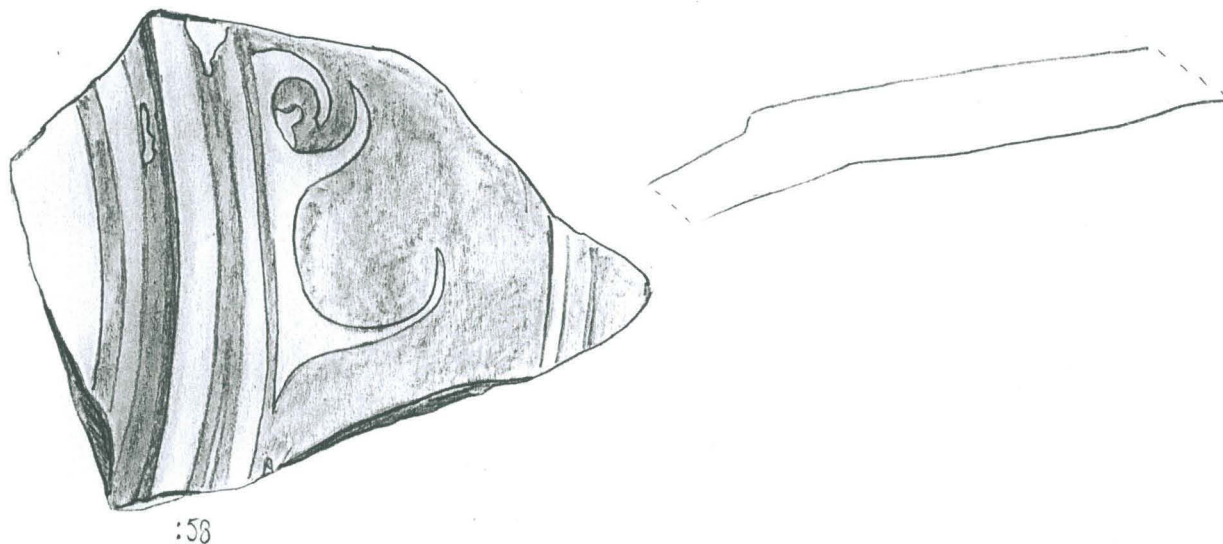


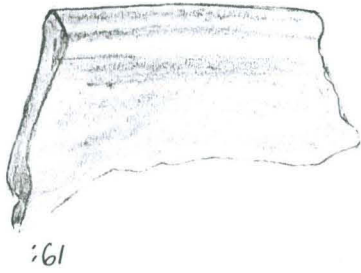
:36



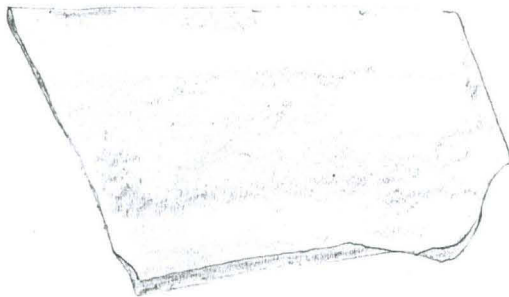
:57



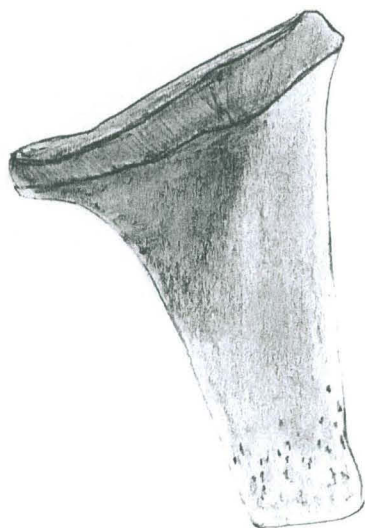




:61

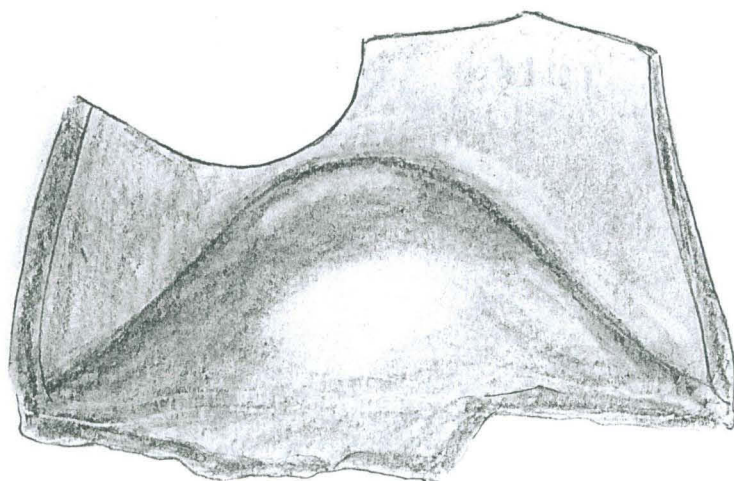
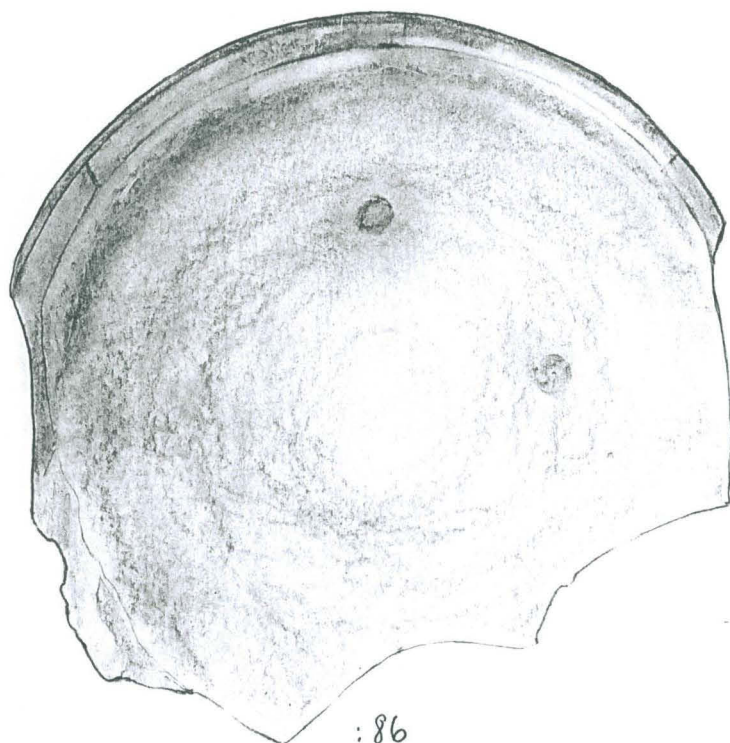


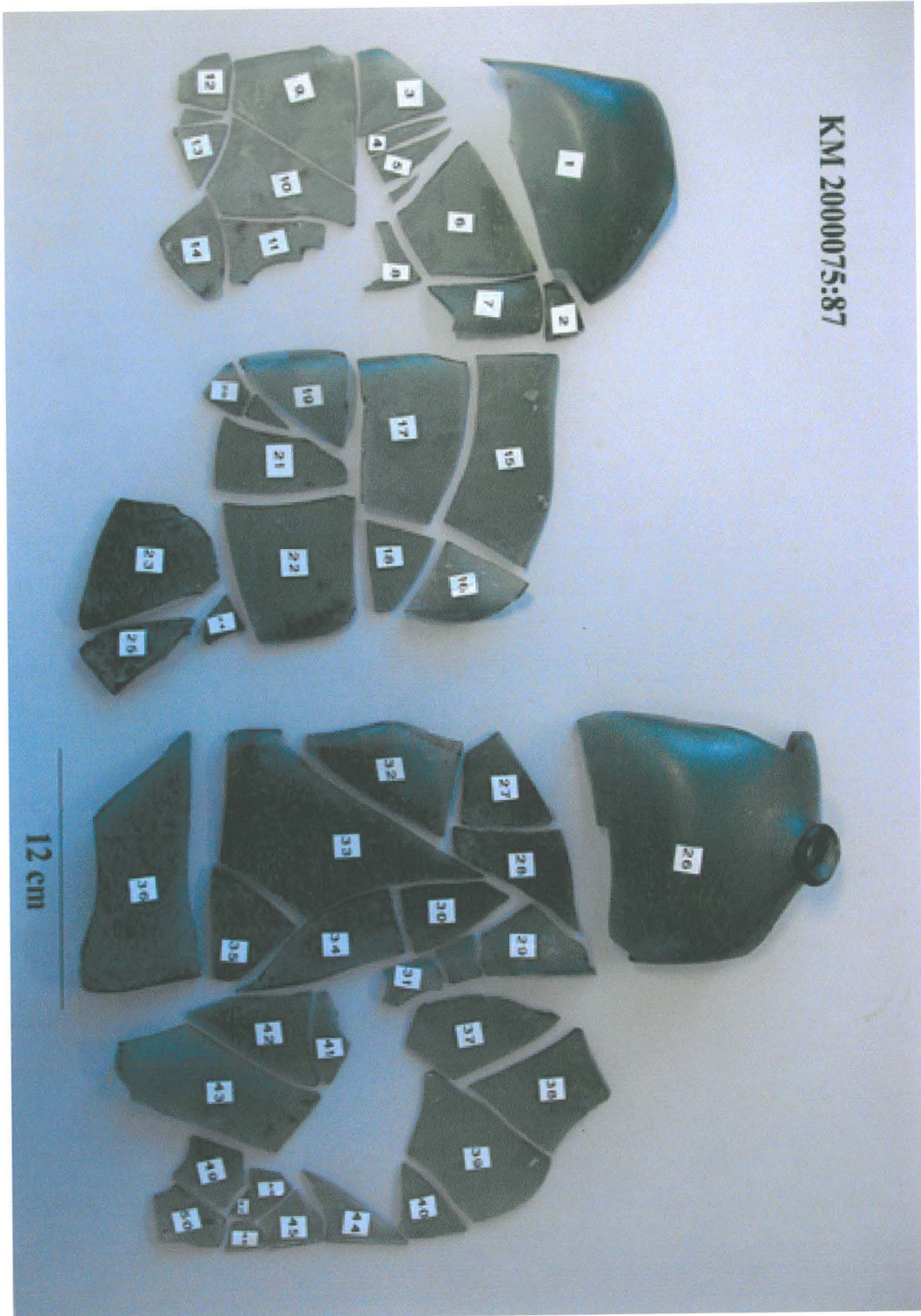
:68

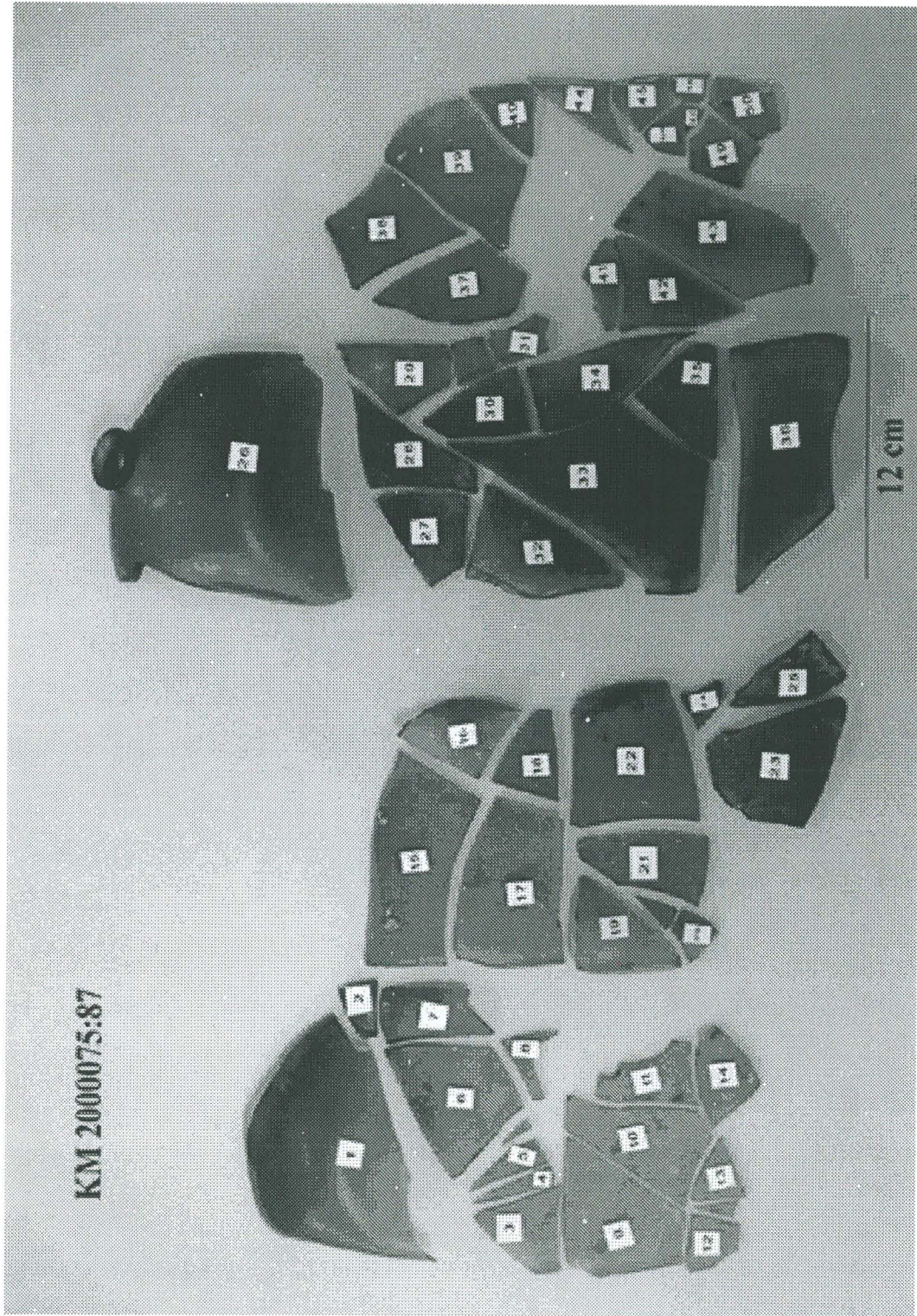


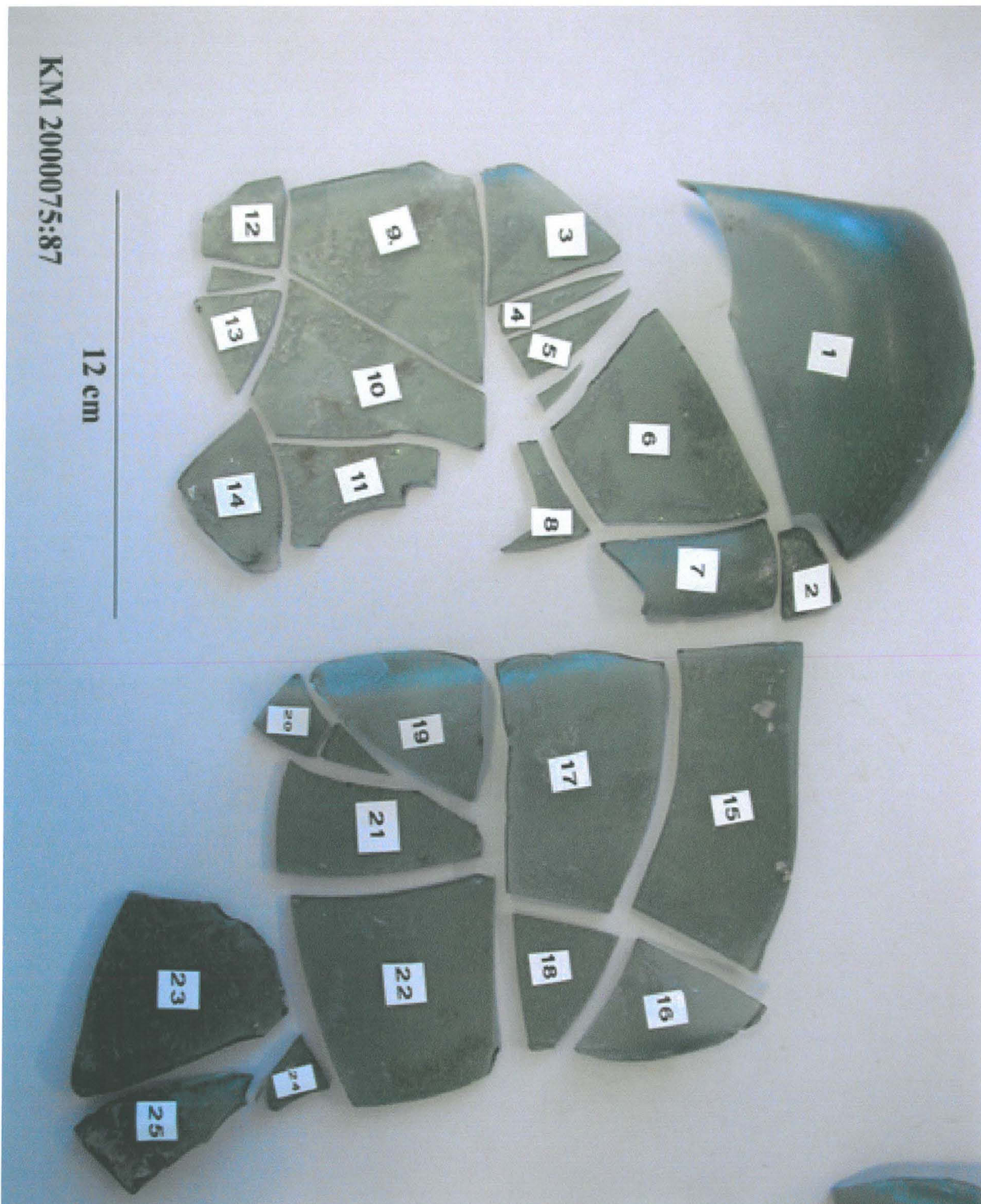
:80

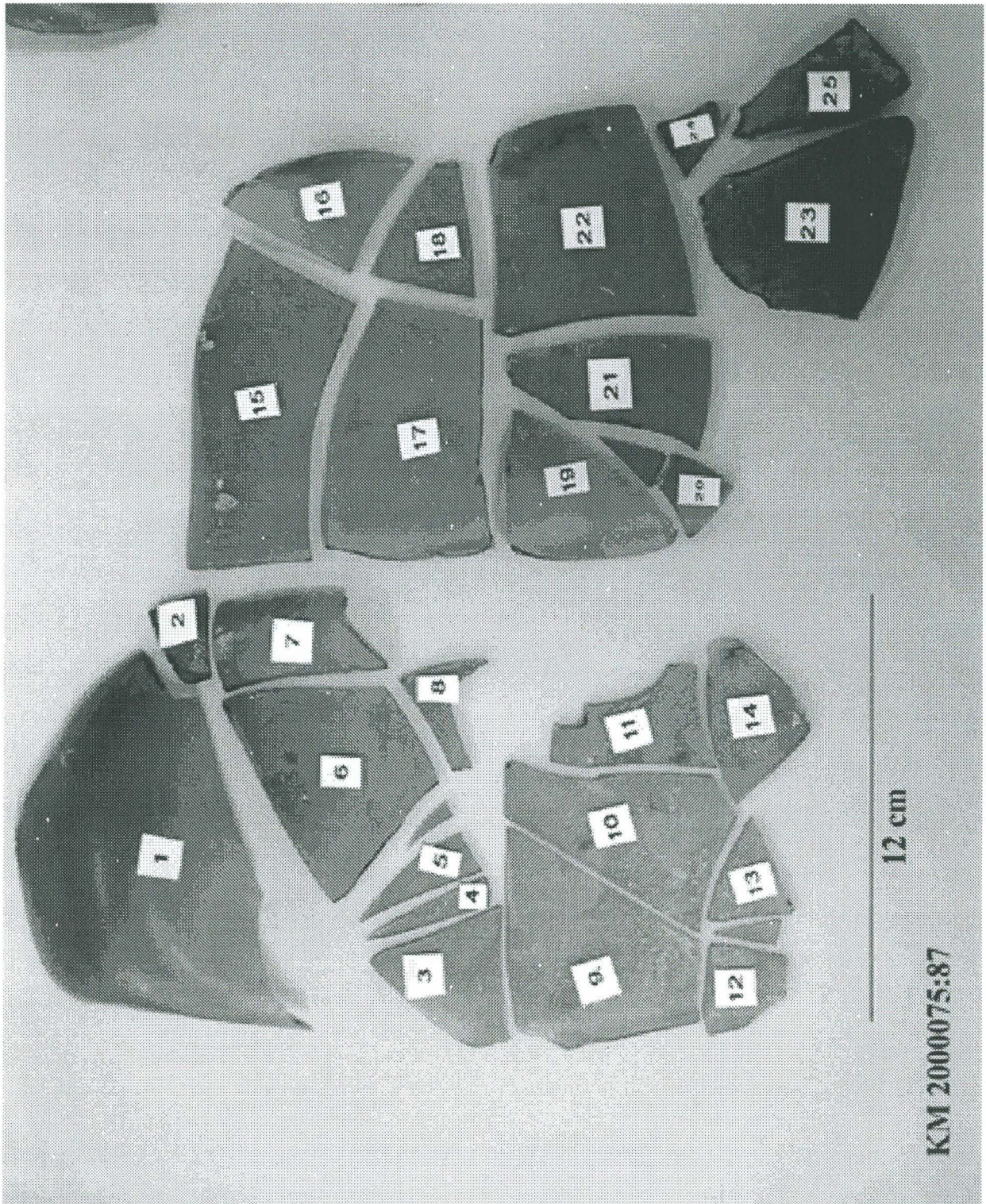


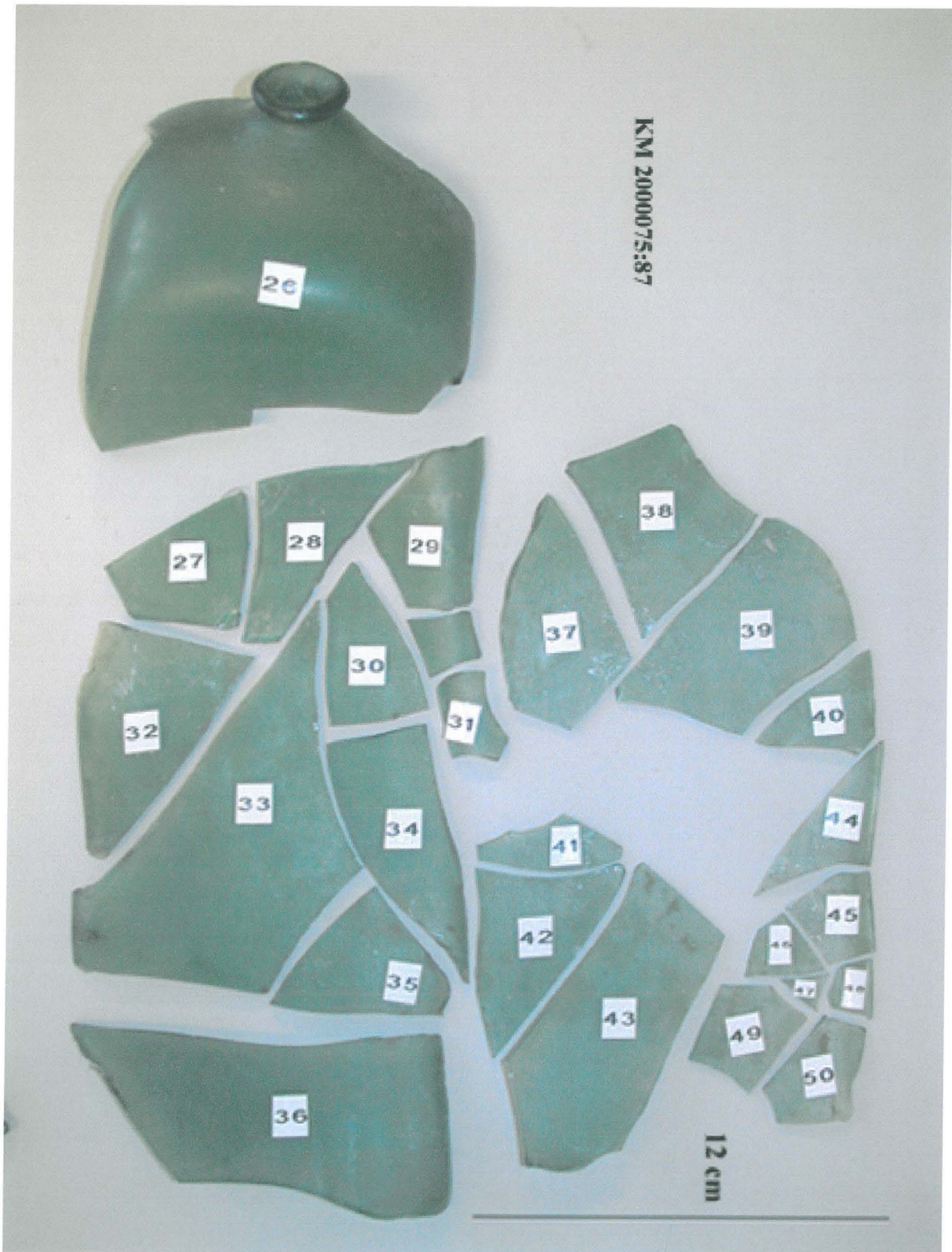


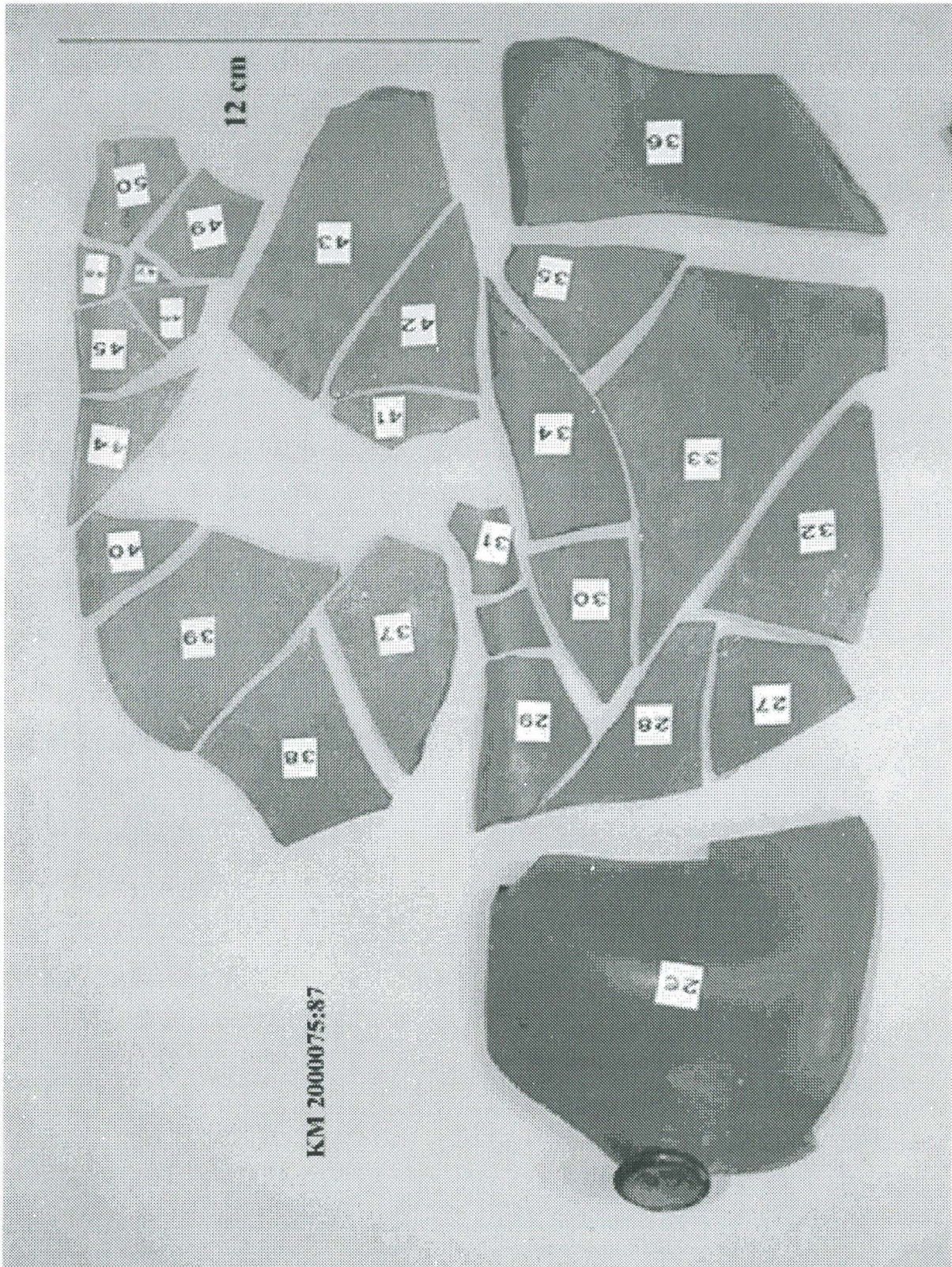


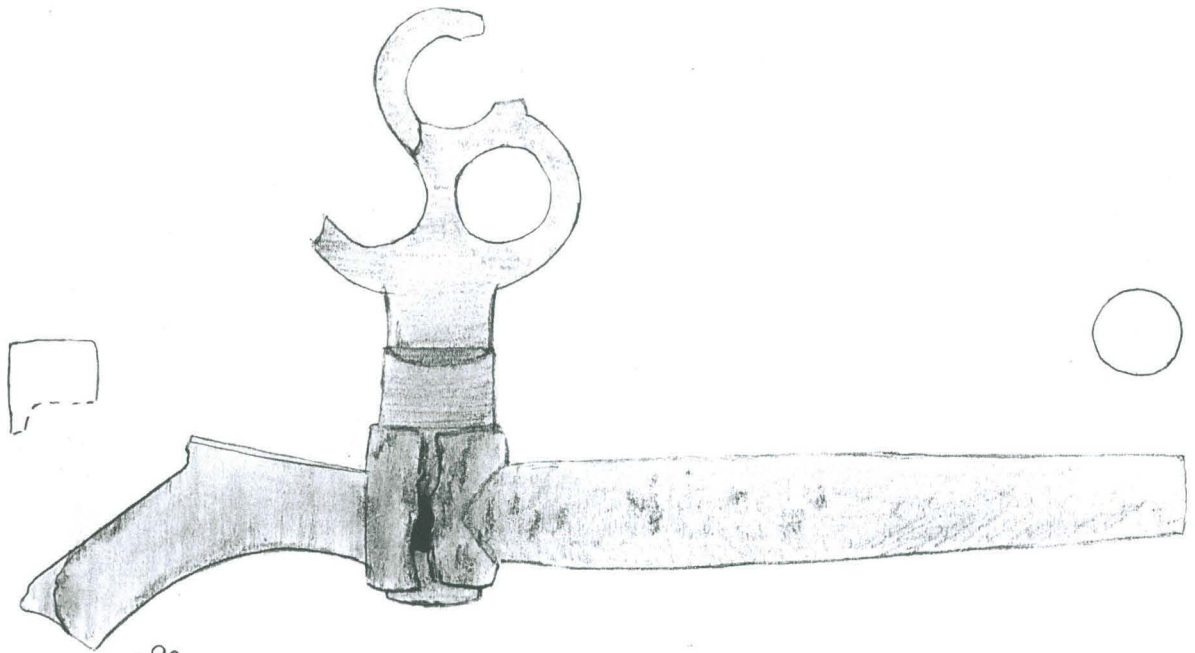




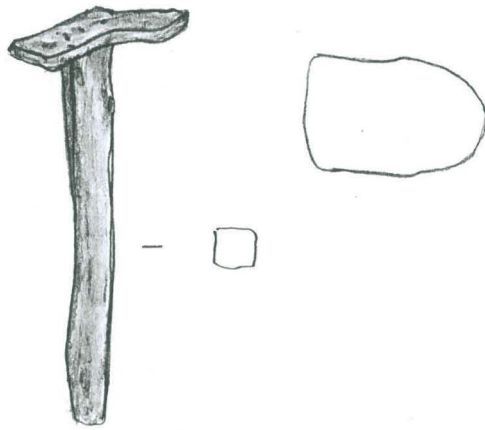




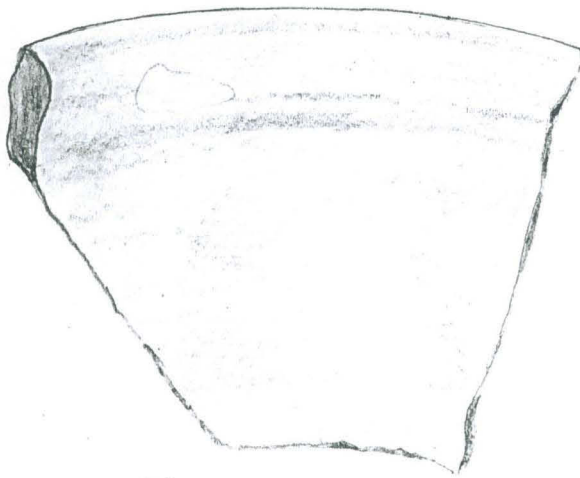




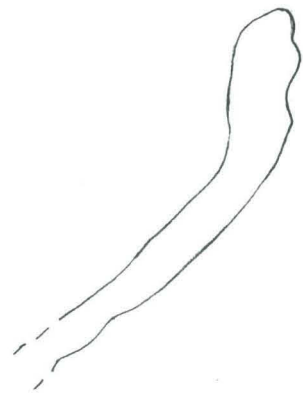
:92

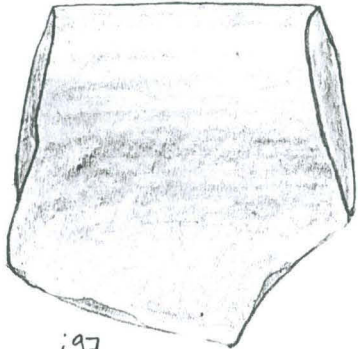


:93

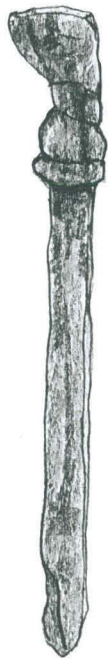


:95





:97

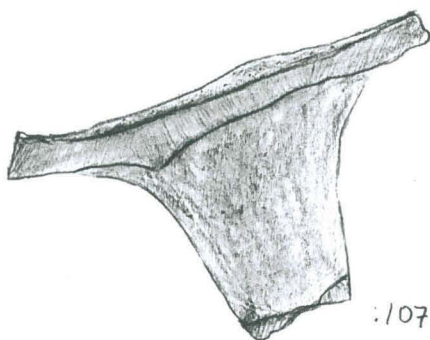


:105





:106



:107

